

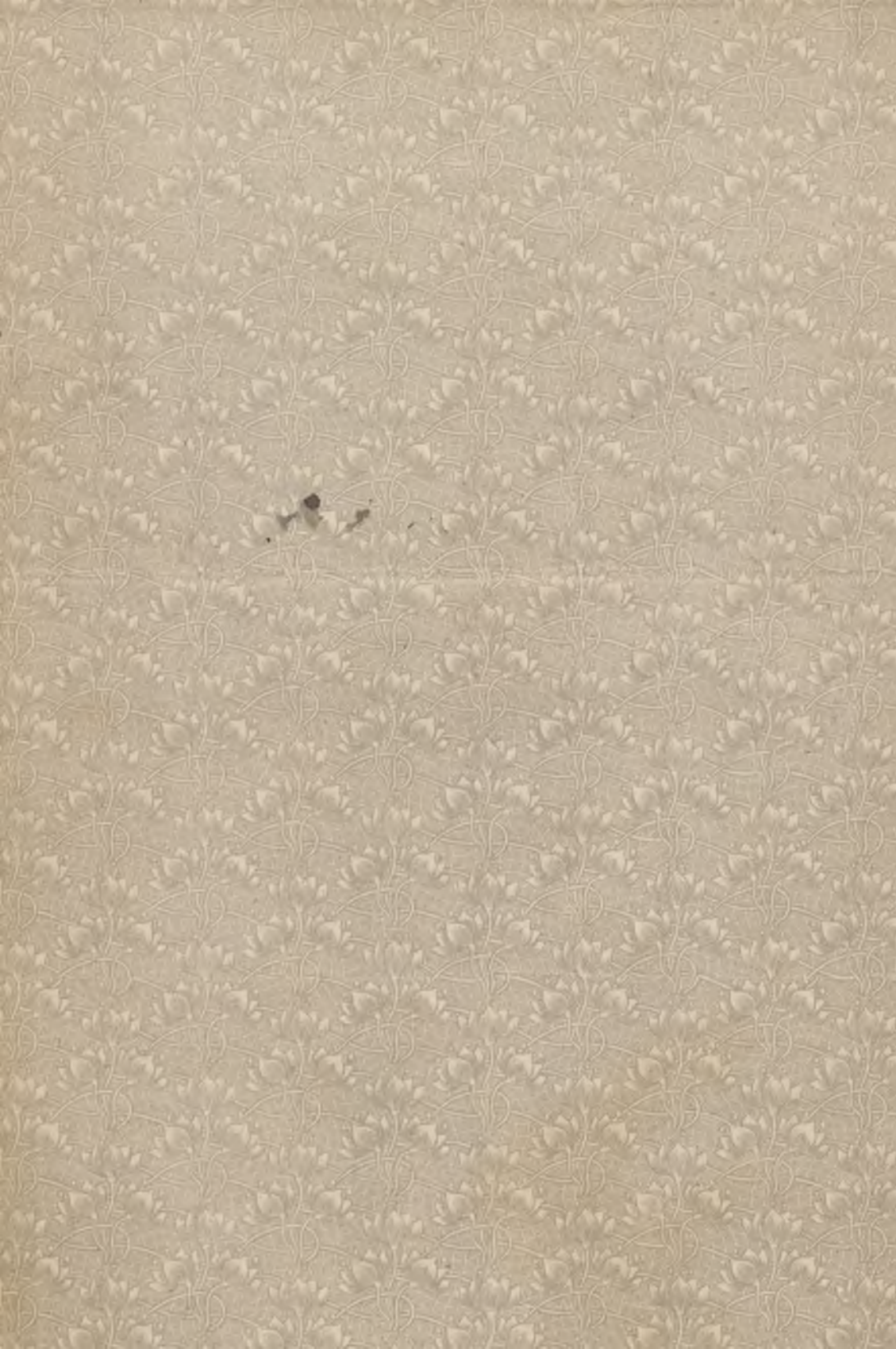
TOMA ISTVÁN

..A..

HEGYALJAI
DIÁKOK

A. SZET. ISTVÁN-TÁRSULAT-KIADÁSA

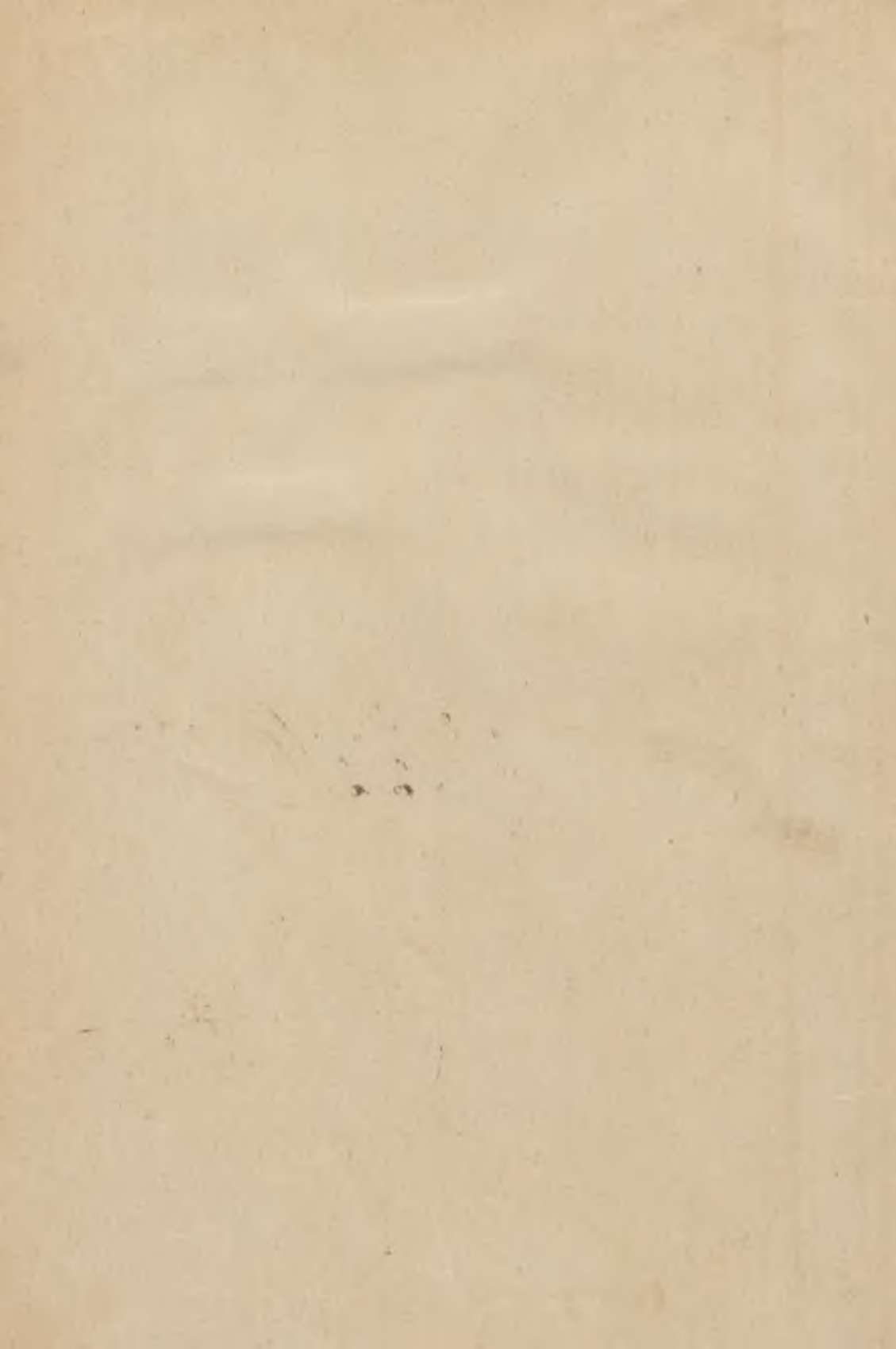

Handwritten initials or signature.

[Redacted rectangular area]

[Redacted rectangular area]

A

b. 4661

HEGYALJAI DIÁKOK

REGÉNY

A SERDÜLTEBB IFJUSÁG SZÁMÁRA

IRTA

TOMA ISTVÁN

*A. Spatolai alad. ifj. olv.
appl. könyvtárára*

Sp. 1918. III. 17.

Trinif

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1912.

A. 96/1953.

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.

A SZÓNOKVÁLASZTÓ GYŰLÉS.

ATÓTOS kiejtésű öreg pedellus már harmadszor járta végig a folyosót, csitítgatva a hangosan vitatkozó csoportokat. — Urák, ez a csend nem jól van! Torkos úr, miért kiábálja? A fiúk kipirult arcán tréfás mosolygás villant meg s tovább vitatkoztak. Négyen-öten is beszéltek egyszerre. De valamennyi hang közül a Torkos mély baritonja vágott ki, amint indulatosan fejtegette a főbenjáró dolgokat.

— Nem engedhetjük! Semmiféle tanári erőszaknak nem engedünk! Alapszabályaink szerint az ünnepi szónokot a tanár úr hármas jelölése alapján mi választjuk. És ha Szapronczay volna az első helyen s Kapás Béla az utolsó helyen jelölve: Kapást választjuk meg. Azért, hogy a Szapronczay apja pénzügyigazgató, nekünk nem kell hanyatesnünk. Kapásnak több van a kisujjában, mint az egész Szapronczay-atyafiságnak a fejében.

— Úgy van! Igaz! Éljen Torkos! — hangzott föl a csoportból.

— Csak összetartás! Kapás iparos fiú, de itt az iskolában nincs úr és iparos. Itt csak diákok vannak. Kapás pedig az első diák valamennyink közt. Nem igaz?

— Grachusok! — kiáltotta egy hang a folyosó végén álló csoportból.

Ez a kiáltás felforralta a szenvedélyeket. Tíz torok is kiáltotta egyszerre:

— Ki volt az?

Torkos kijépett a csoportból s gyors lépésekkel közeledett a másik társaság felé.

— Ki gúnyolódik itt?

A társaság zavarodottan elhallgatott. A másik csoport gúnyosan fölnevetett.

— A hősök! Gyávák! — hangzott föl a gúnyosan nevető ajkokról. — Most beszéljete!

Ekkor sápadtan, de tekintetében égő indulattal előlépett egy divatosan öltözött ifjú.

— Én kiáltottam!

Torkos melléje lépett s gúnyosan a szemébe nézve, metsző hangon kérdezte:

— Emlékszel Tibike, hogy a többi közt, a Grachusokból is beszekundáztál?

A nagy gyerek elvörösödött. A többiek föl kacagtak s a folyosó végén az öreg pedellus harsány hangon kiabálta:

— Jön a tánár úr!

Zombory Tibor égő arccal s pulyka-dühhel kiáltotta a terembe vonulók után:

— Érettségi után valamennyit megkardlapozom!

Az ötösök és hatosok harsányan megéljenezték a terembe vonuló Torkos-pártot. Ők is tudtak a versengésről s a szavazati joggal nem bírók lelkesültségével drukkoltak Kapás győzelméért. Sőt az ötösök ma délelőtt tornaóra után gyűlést is tartottak ebben a tárgyban s elhatározták, hogyha Kapás elbukik, becsületszóra nem köszönnek a Szapronczay-párt embereinek.

Torkosék a kisdíákok előtt levő szabad padsorokat foglalták el. Szapronczay pártja az első sorokba szorult.

Szapronczay az elnöki szék előtt állott meg. Előkelő mozdulattal helyezte el irományait az asztalon s egy ezüstnyelű késsel faragcsálta ceruzáját, miközben halkán, de némi izgatottsággal beszélgetett Kapással, az Önképzőkör főjegyzőjével. —

Szapronczay volt az Önképzőkör elnöke. Ebből a tényből indult ki a versengés és a pártharc a fiúk között még az év elején.

Emlékszel Tibike, hogy a többi közt, a Grachusokból is beszekundáztál ?

A diákok jelöltje Kapás Béla volt. A tanári kar azonban Szapronczayt jelölte egyedül. A vezető-tanár ezzel a jelöléssel a tanári kar akaratát fejezte ki. Mind a ketten jeles növendékei voltak az intézetnek. De Szapronczay szorgalmával szerezte meg a jeles osztályzatot. Külömben semmi különös tehetséget sem árult el. Azonkívül az úri fiú fölényes modorával érintkezett diáktársaival. Kivonta magát azok szórakozásaiból és egy kisebb baráti kört tartott maga körül, kik kevésbé voltak kiválóak s az előkelőbb származás és a jobb öltözködés révén kívántak maguknak tiszteletet.

Kapás Béla egyszerű családól származott. Eredeti, gazdag tehetség volt. Csinos, kellemes külseje szeretetreméltó komoly modorral párosult. Lecketudásán nemcsak a szorgalom, hanem a megértés s a tudás érettsége is meglátszott. Előadásában alig ragaszkodott a könyv betüihez. Értelmi képességeihez erős szónoki és írói tehetség is járult. Az Önképzőkör pályateteleinek nagyobb részét ő nyerte meg. Tanárai elnézéséből már hatodikos korában cikkeket írt a helyi ujságba. A labdázó-téren ügyességével s erejével, szivélyes jó modorával a kicsinyek és nagyok elismert eszménye volt. Tanáiraival szemben a kötelecs tisztelet mértéken felül figyelmes, kedves viseletet tanusított, anélkül, hogy a hizelgés, vagy a fölkinálás látszatával valaha is visszatetszett volna társainak. Hetedikes korában már csinos bajusz díszítette arcát s ez az alsósok föltétlen hódolatát s tiszteletét szerezte meg számára.

A fiúk benne látták az Önképzőkör elnökét. Akkor jött a választás s őt még csak nem is jelölték. A meglepetés elfojtott, halkan morajló elégületlenségben nyert kifejezést. Mikor a vezető-tanár kihirdette Szapronczay elnökségét, Zombory Tibor elkiáltotta magát:

— Eljen Szapronczay!

A morajlás elnyelte a szűk baráti kör és a stréberek erőszakolt. éljenzését.

A főjegyzői állásra a tanári kar Kapást jelölte. Az elkeseredést

ez a tény nem tudta örömmre változtatni. Lusta, lelketlen éljenzés hangzott föl a csalódott tömeg ajkáról. Kapás fölállott. Mindenki azt várta, hogy megköszöni a jelölést és lemond a jelölésről. Kapás kipirult arccal és szerényen meghajtottta magát a vezetőtanár előtt és szólni kezdett:

— Mélyen tisztelt Tanár Úr!

Én a főjegyzői tisztre való jelöltetésemet megtiszteltetésnek veszem. Tíz évvel ezelőtt tanár úr viselte ezt a tisztet, kitől mi a magyar irodalom iránt köteles szeretetünket tanuljuk. Én ismerem annak az évnek jegyzőkönyveit. Mindegyike egy-egy kis irodalmi remek. Büszke leszek rá, ha azok színvonalát megközelítve, jegyezhetem föl Önképzőkörünk ez évi működését.

A tanár meglepetéssel, szinte lelkesültséggel nézett Kapás szemébe. Affektálást, a sértett önérzet diákos ágaskodását várta a kedve s szándékai ellen mellőzött ifjú részéről. És ime, ildomos, szerény, önérzetét előtte kedves emlékebe rejtett köszönőszavakat hallott. És mindezt olyan emelt fővel, férfias kedvességgel, olyan bátor, de meleg hangon mondotta el Kapás, hogy a fiúk lelkét is megillette e nagy-lelkű föllépés.

A professzor fölállt s lelkesen kezét nyújtotta Kapásnak.

— Kedves barátom! Örömmel szorítom meg az én utódom kezét és meg vagyok róla győződve, hogy az Ön személye újabb díszet szerez a főjegyzői állásnak. Ön az alapszabályok szerint helyettese az elnöknek, de tudom, hogy segítőtársa is lesz ez év munkájában. Ez lesz a mi örömünk. Éljen!

Szapronczay Tihamér.

A tanár őszinte, szívét föltáró szava magával ragadta az elégtételt nyert diákok lelkét. Orkánként zúgott végig a termen az éljen, az ünneplés. Torkos Ernő kiugrott a padból és szivére ölelte barátját. Apró diákok ragyogó arccal nézték a jelenetet s szünni nem akaró lelkesültséggel, kalapjaikat lengetve kiabálták:

— Éljen a tanár úr! Éljen Kapás!

Szapronczay vörös, égő arccal, feszelegve ült helyén s százszor megbánta, hogy édesapjának tekintélyét és közkedveltségét is fölhasználhatta a tanári karnál — elnöksége érdekében. A csillapultó zajban, a vezető-tanár, látva Szapronczay zavarát, a fülébe súgta:

— Üdvözölje a tisztársát.

Szapronczay elsápadt. A rossz lelkiismeret szíven szoritotta. Keserű arccal nyujtotta Kapás felé kezét s alig hallhatóan motyogta:

— Gratulálok!

Szívében a gyűlölet csirája támadt életre vetélytársával szemben.

Ilyen előzmények után következett el a mai szónokválasztó-gyűlés.

A szokásos imádság után a mult ülés jegyzőkönyvének felolvasásával kezdődött a gyűlés. Amíg Kapás kellemes, meleg hangján olvasta a jegyzőkönyvet, a professzor írásai közt kutatott. Hátul a kis diákok izgatottan találgatták, vajjon jelölik-e Kapást a március 15-iki ünnepély díszszónokává? A Torkos-csoport tagjai lázas, halk szavakkal erősítették egymást az összetartásra.

— Nem kell félni — jegyezte meg Barna Pista — egy hetedikes diák. — A tanár úr szereti Kapást. Én azt hiszem, most elégtételt ad Kapásnak.

A március 15-iki ünnepélyt az ifjúság lelkes ünnepi hangulattal szokta megünnepelni. Hetekkel előbb készülnek rá. A dísztermet a város előkelősége tölti meg. Részt vesznek rajta az öreg

honvédek is, kiknek megjelenése az ifjúság lelkét mindig tűzre gyújtja. Az ünnepély szónoka, a vármegye ötaranyas díját kapja jutalmul. Az ünnepi beszédet beírják az érdemkönyvbe. Érthető tehát, ha az ifjúság érdeklődése a szónok személyének megválasztása körül a tetőpontra hág.

A jegyzőkönyvhöz senki sem szólt hozzá. Az ülés első pontja egy hatodikos szavalata volt. Kossuth Lajosnak: «Tengerre magyar» című hires vezércikkét adta elő.

A hatodikos: Zernőy István, Kapás tanítványa volt. Ez a körülmény élénk érdeklődést váltott ki az ifjúságból. De ugyancsak ez a körülmény meg is osztotta a rokonszenvet. A Szapronczay-párt erősen kritikus szemmel figyelte a kis előadót. A másik párt átvitte az előadóra Kapás iránt érzett rokonszenvét.

A szavalat véget ért. Az első bíráló a Szapronczay-pártból került ki. Zsigey Péter bírálta. Kifogásolta a théma-választást. Nagy hangon jelentette ki, hogy a vezércikk nem szavalarásra való. Van Kossuthnak igen sok beszéde, mely előadásra alkalmasabb. Az előadásban erőtlenséget és több rossz taglejtést állapított meg. Ajánlja, hogy egyszerűen sikerültnek fogadják el a szavalatot.

A minősítés ellen élénk tiltakozás kelt az ifjúság sorából.

A második bíráló szintén Szapronczay-párti volt. Goldblatt Jakab Zombory mellől állott föl.

— Én — úgymond — osztom az előttem szóló tagtársam véleményét.

Ekkor Zombory Goldblatt háta mögött kissé fölemelkedve a fülébe súgta:

— Csak bátran Kóbi! Mondd ki azt...

— És hozzáfűzöm a magam szerény észrevételét — folytatta Goldblatt Szapronczay felé sandítva. — Zernőy előadása kópiája volt Kapás előadási modorának. Ez magában véve még nem volna baj, de Zernőy Kapás hanghordozásán kívül, annak rossz tulajdonságaival ékeskedett. A harmadik fokra ajánlom.

Goldblatt élénk ellentmondások és heves fölháborodások közt fejezte be szavait. Zombory kaján mosolygás közt gratulált Goldblattnak.

— Jól van Kóbi. Ez aztán dikics volt!

A vezető-tanár csendet intett és megadta a szót a terem közepén szólásra jelentkezett Boros Antalnak. Boros egyike volt az Önképzőkör legjobb bírálóinak és a Kapás-párthoz tartozott.

— Én megállapíthatnám azt, hogy az előttem szóló bírálót elfogultság vezette. De ennek megállapítását a vezető-tanár úrra bízom.

A professzor helyeslően intett. A hátsó padok hallgatói fölálltak s kíváncsian előrehajoltak. — Boros folytatta:

— Egy tévedésről azonban föl kell világosítanom a bírálót. Kossuth előadott vezércikke, tényleg vezércikk. De aki ismeri Kossuth írásait, az tudja, hogy Kossuth írásain a legfelségesebb páthosz ömlik el. A «Tengerre magyar» a szónoki beszéd módjában írt szózata a nemzethez, mely lendületével, mondataiban égő lelkesültségével előadásra kívánczik. S ha itt tévedés történt, azt Kossuth követte el, ki ezt a tökéletes beszédet el nem mondta, hanem vezércikkben hagyta nemzetére. A bírálat további megállapításainak kiigazítását most nem akarom elvégezni, mert tudomásom szerint a műsor harmadik pontja Kapás barátunknak szabadon választott szavalata lesz s ő is a «Tengerre magyar»-t adja elő. A vezető-tanár úr lesz kegyes megállapítani, hogy az előadásra vonatkozólag tett bírálói megjegyzések mennyire igazságosak?

A bírálat lesujtotta a Szapronczay-tábort. Goldblatt vörös arccal fordult Zombory felé s kellemetlen érzéssel súgta:

— Kár volt kikezdeni velük. Most majd te bíráld meg Kapást, ha van merszed.

Zombory dühösen felelt vissza:

— Ezek farkasvermet ástak számunkra. Hanem vissza-

fizetek. Ha kidobnak is az Önképzőből, kisütöm, hogy nem Zernőy tanult Kapástól, hanem Kapás sajátította el a sikerült részek előadását a kis Zernőytől.

Goldblatt sunyin visszamosolygott:

— Te azt nem mondod el...

Mire a birálatok támasztotta izgalom elmúlt, az egyik diák egy hazafias versről állapította meg, hogy szerzője Herosztratesz dicsősége után vágyott. Verselési dühében feldúlta a poezis oltárait és fölgyújtotta tempломát, amikor ilyen strófákat írt:

Te dicső szabadság,
Szeretve szállj reánk!
Te vagy a kincses ág,
Zajog édes hon-tanyánk.

Az idézet zajos hahotába fulladt. A professzor is a fiúkkal nevetett. Az általános kacagás közt valaki a szerző nevét kívánta. Egy pillanat alatt az egész Kör kiabálta:

— A szerzőt! A szerzőt!...

Egy vékony hang elkiáltotta: Zombory...

A hahota kiújult. A tanár-elnök megrázta a csengőt. Abban a pillanatban méregtől elkékült arccal ugrott föl Zombory s heves tiltakozó mozdulatokkal próbálta visszaverni a feléje áradó zajt.

— Éljen! Éljen a szerző! Éljen a költő...

A váratlan fordulat komikai erejével szemben a tanár-elnök is alig tudta magára erőltetni a komolyságot. Néhány pillanattig tombolt a jókedv. Zomboryt kabátjánál fogva ültették le barátai, kiknek elváltozott arccal magyarázta a rajta esett sérelem nagyságát.

A tanár-elnök újabb erélyes csöngetéssel csöndet teremtett. Megintette az egész Önképzőkört s a vers fölött kimondta a végső ítéletet.

Az alsósok akkor elkeresztelték egymás közt Zomboryt

Hazafi Veray János népköltő nevére. A bíráló még egy természet-leírás fölött mondott bírálatot. Elismerő szavak után a második fokra érdemesítette a leírást. A jeligés levél felbontása után a tanár-elnök felolvasta a szerző nevét:

— Szapronczay Tihamér.

Barátai megélték. Szapronczay felolvasta művét. A csinos dolgozat alkalmas volt arra, hogy az előbbi jelenetek kacagtató erejét letompítsa.

A tanár-elnök átengedte Kapásnak a kathedrát.

A teremben ünnepélyes csend támadt, melybe kellemesen csendült bele Kapás érces hangja.

Az első, ünnepélyes sorok után biztos szárnyalással emelkedett az előadás hangja. A tenger fenségének leírásánál az előadó széles, nagy gesztusokkal, hangjának ezüstjében csengő inspirációval elevenítette meg Kossuth fenséges elragadtatását.

Az arcok kigyulladtak.

Most következett a befejezés. «Tengerre magyar»!...

Kossuthnak akaratot cselekvésre gyújtó, a lelket égető, magával ragadó szavai egy megértő lélek gyújtó lelkesülésén át keltek életre. Az utolsó szavak tüzétől lobbot fogott a végsőkig feszített elragadtatás. Az utolsó szavak elhangzása után a fiúk fölugráltak helyeikről. Égő, ragyogó szemeikkel a helyére fáradtan visszaülő Kapáson feledkezve tapsoltak, éljeneztek.

Az első padokban leerve, megsemmisülve ültek Kapás ellenfelei.

A vezető-tanár elfoglalta helyét. Gyönyörűséggel nézte a lelkesülten ünneplő tábort s csak néhány perc múlva rázta meg a csendet kérő csengőt.

Hosszasan maga elé nézve, elgondolkozva szólott:

— Mielőtt az előadás részletes méltatására térnénk át, szívesen állapítom meg, hogy Boros bíráló megjegyzéseit igazolta az elért siker. De módot akarok nyújtani Goldblatt bírálónak egy összehasonlító bírálatra a két előadás fölött.

Goldblatt fülíg pirult. Mielőtt fölállt volna, neheztelő pillantást vetett Zomboryra, ki előbbi megjegyzéseit sugalmazta. Zavarodottan beszélt és semmitmondó szavait azzal fejezte be, hogy Kapás előadását, gesztusait kifogástalannak találja és első fokra ajánlja.

— A gaudiumi iga — súgta Torkos jelentőségteljesen környezetének s azzal fölállt, hogy az előadást méltassa. Az igazság szavain kívül a baráti nagybecsülés és csodálat melege rezgett ki beszédéből. A fiúk és a tanár-elnök gyönyörködve hallgatták szavait. Jól esett szemlélniök a baráti szeretetnek ezt az önzetlenségében gazdag megnyilatkozását.

A tanár-elnök szintén meleg elismeréssel nyilatkozott az előadásról. Dicséreteihez hozzáfűzte:

— Ha az életben valaha tehetségeket látnak megnyilatkozni, siessenek tiszteletére és segítségére. Mi magyarok a népek tengerében kis nemzet vagyunk. Jövő boldogulásunk csak úgy lesz biztos, ha tehetséges honfitársainkat gáncs nélkül tudjuk követni s őket a magunk erejének átengedésével, őszinte jóindulattal tudjuk segíteni. A kis nemzeteket a szeretet és az összetartás tartja fönt a népek küzdelmei közt.

Bagotay Ferke tartott még szabadelőadást a villamosságról. Az előadást nem kísérte osztatlan figyelem. Pedig megérdemelte volna, mert folyékonyan, szépen beszélt és sokat olvasott előadásához. De mindenki ideges kíváncsisággal várta a szónokválasztás pillanatait. Napok, sőt hetek óta készültek rá. A diákszobáknak izgalmas témája volt ez, a szeptemberi elnökválasztás óta. Torkosék már akkor kiadták a jelszót: vagy Kapás beszél, vagy nincs ünnepély. Persze ez diáknyelven nem egészen ezt jelenti. T. i. lett volna ünnepély, ha nem is beszél Kapás. Csakhogy a hazafias öröm hazafias bánattá változott volna azon a szép napon, melyen minden magyar ember igaz szívvel, örvendezve ünnepel. Különösen, ha diák! Ezt az örvendezéssel teli ünnepet azonban igazán kár lett volna elrontani.

Tipray professzor úr megigazította csiptetőjét s csöndes mosollyal élvezte az Önképzőkör izgatott hangulatát. A fiúk fojtott köhécseléssel a torkukat köszörülték. A padok közt gyors sugdosással surrant ajakról-ajakra a megerősítő jelszó: összetartani! A kis diákok remegő öklökkel verték a padot s előrenyujtott nyakkal erősítették felsőbb osztályú ismerőseiket:

— Balogh úr, csak kitartson ám!

— Németh úr, azután bátrak legyenek!

A várakozásnak ebben az izzó hangulatában szólalt meg a tanár-elnök.

— Kedves Barátaim!

Intézetünk tanári karának és ifjúságának régi kegyeletes szokása, hogy március 15.-ének dicsőséges napját megünnepli. Ez az ünnep szivünkéből fakad. Épen azért szivből kell ünnepeelnünk is. Az ünnepszó díszbeszédét mindenkor az intézet egyik legkiválóbb növendéke mondja. A tanári kar jelöltjei közül az ifjúság választja a szónokot. A jelen évben a tanári kar a régi szokástól eltérően csak egy ifjút jelöl és ez az ifjú: *Kapás Béla*.

— Éljen! Éljen Kapás! Éljen a tanári kar!

A lelkesültség mámora ömlött végig a sziveken. A fiúk fölállva tapsoltak s éljeneztek. Nagy dolog történt. A tanári kar orvosolta az önképzőköri elnökválasztás sebeit. A megsértett igazság kétszáz ifjú ember szívében nyert engesztelést...

Zomboryék leperzselten ültek helyeiken. Szapronczay kinos mosolygással az arcán Kapáshoz lépett s üdvözölte. E jelenet orkászzerű éljenzést váltott ki a fiúkból. Percekig tartott az örömnök ez a kitörése. A tanár-elnök a csengőhöz nyult.

— Örömmel látom, hogy a tanári kar választása az ifjúság körében lelkesedéssel találkozik. Az ünnepi szónoklatot tehát Kapás Béla tartja.

— Éljen!

Kapás, ki eddig lelkében meghatva, komoly, de izgalom pirjától átfutott arccal ült a helyén, fölállott.

Meg kellett várnia a megujult taps lecsillapultát.

— Mélyen tisztelt Tanár Úr! Méltóztassék végtelen hálámat kifejezni a mélyen tisztelt tanári karnak azért a kitüntető kegyességért, hogy e díszes tiszt betöltésénél én reám gondolni méltóztatott. Az Önképzőkör ifjúságának pedig igaz köszönetemet, hogy e jelölést ilyen felejtethetlen szeretettel fogadta.

E szívből fakadó szavakat, melyekben a hiú kérkedésnek egyetlen hangja se csendült, újabb éljenzés követte.

A tanár-elnök felolvasta a jövő gyűlés programját, imádkoztak s a gyűlés bezárult.

Szapronczayék a kivonuló tanár nyomában siettek kifelé. Menekültek a diadalmas ellenfél öröme s gúnyja elől. Az ifjúság hagyta futni őket. Kapás köré sereglettek. Egy pillanat alatt vállukra kapták s úgy hordozták végig a folyosón. Minden tiltakozása ellenére kivitték az udvarra, hol szemben találták magukat az igazgatóval, ki a tanár-elnöktől tudakolta a szokatlan lárma okát.

A váratlan találkozás elállította a fiúk ajkán az éljenzést. Kapás a földre ugrott s a zavarodott tömeg némán szembenállt az igazgatóval.

Az igazgató elmosolyodott s magához intette Kapást. Kezet nyújtott neki.

— Reménylem, hogy ezt a kitüntetést derekasan kiérdemli.

Kapás mély meghajlással köszönte meg az igazgató szavait s boldog arccal visszatért a fiúkhöz.

Az utcán is nagy csoport kísérté Kapást, aki mellett diadalmas, boldog arccal lépkedett Torkos és Boros. A kisebb diákok rajongással lesték a Kapásék beszélgetését. Így értek Kapásék házához. A nagy zajra a házból előjött az öreg Kapás is. Értelmetlenül nézte a nagy diákcsapatot. Amíg Kapás kezét nyújtott

a fiúknak, Boros hamarosan elmagyarázta az öreg úrnak a nagy öröendezés okát. A jó embernek elakadt a lélekzete is örömében. Némi erőlködésre volt szüksége, hogy hanghoz jusson. De akkor azután kiszakadt a hang a kebeléből. Mint a motola fordult meg s a ház ajtajában nagy szóval kiáltotta:

— Mama, mama! Ide gyere! Halld csak, mi történt a fiaddal?!

Már akkor a felesége nyakában pihent.

— No, asszony, látod, ilyen fiad van neked. Ilyen gézengúz, hogy megrikatja az apját!

És két kérges kezével törölgette kicsorduló könnyeit. A mitsem tudó mama pedig ijedt arccal nézte, barátai társaságában a szobába térő fiát.

Kapást megzavarta ez a helyzet. Pironkodva lépett édesanyjához s karonfogva bevezette a szobába:

— Március 15.-iki szónokká választottak a barátaim. Torkosék voltak a mesterei. Bosszuljuk meg magunkat anyuskám s tartsuk itt őket vacsorára.

A jó asszony szemét is elöntötte a könny. Ezen a drága fátyolon át hálás tekintetet vetett a fiúkra s gyöngéden, az édesanyjai szív boldogságával végigsimította fia homlokát.

A DIÁKVACSORA.

KAPÁS MIHÁLY uram ekkor már a műhelyben dicsekedett, mivelhogy asztalos-iparos volt ökelme. A régi kisiparosoknak abból a fajtájából való, kik családi szeretetben éltek munkásaikkal. Ami öröm érte a mestert, abban közösködött a műhely is. Ha keresztelő volt a házban, ha lakodalom, ha jó vásár töltötte el jókedvvel a mester uramat, a műhelybe is kiáradt az öröm s a jókedv. Ha szomorúság érte a családot, ezeknek az egyszerű munkássziveknek résztvevő fájdalommal segítette hordozni a bánat terhét. Annak a kornak a szeretet volt a szociális olajcsepje. És bizony szegényes életsor mellett sem csikorogott olyan rémesen a társadalom nagy szekerének a kereke, mint máma.

Most is, hogy a nagy öröm édesen megszorongatta a mester uram szívét, az első osztozkodás színhelye a műhely volt.

— Lássák, lelkeim, ez a gézengúz gyerek már megint mit szerzett nekem? Költséget, gondot.

A munkások, akik nagyon szerették a mester fiát (hiszen egy páran dajkálták is inas korukban), meglepetve néztek a mesteruramra. De amikor látták, hogy a mesteruram komolyan kezdett panasza csak amolyan boldog panaszolkodás, jókedvű kíváncsisággal hallgatták az öreg úr beszédét.

— Március 15.-én ő fogja mondani az ünnepi beszédet. Persze! Most már csak dolgozzunk az úrfira. Vegyünk neki magyar ruhát, csizmát, kucsmát, meg még tán amolyan kuruc fringiát is,

mint a megyei uraké. Az! Fékomadtád! No, Kovács fiam, mit szól hozzá?

A «Kovács fiam» első segédje volt Kapás uramnak. Inaskori dajkája az ifjú úrnak. «Kovács fiam» szívét pedig csak úgy elöntötte a boldog büszkeség, mint a többiekét az utolsó inasgyerekig s szögező kalapácsával jókorát ütött a gyalupadra örömének nyilvánvaló okából.

— De veszünk ám, mesteruram minden szépet! Hogy a sarkantyúról se feledkezzünk meg, az majd az én gondom lesz.

— A darutollat meg én szerzem, mester úr.

— Hát nekünk már meg semmit sem hagynak — méltatlan kodott egy harmadik, fiatalka segéd a többiek nevében.

— No hát! — vette át a szót az áradozó szívű mester. — Még majd utóbb csikót is vásároltok a fiú alá. Ej-ej, ez a gyerek nem jóban töri a fejét! Egy napon még azzal lepnek meg, hogy tán követnek kiáltják ki, vagy polgármesterré választják!

— És tán nem arra való? — folytatta a büszkélkedést Kovács. — Bizony, mester úr, kétszer se mondja és megtörténik.

— Menj már, te bolond! (Jó hangulatában tegezte segédeit, kik jórészt tanítványai voltak.)

— Majd akkor mondja ezt, mester úr, ha az egész város nagyságos úrnak szólítja. Mert olyan ember volna követnek való, amilyen az ifjú úrból lesz. Okos ember, szokimondó. Barátságos. A szegény néppel érző. Az majd elmondaná ott fönt a miniszter uraknak, hogy miről kellene gondoskodni ebben az országban!

— Az már igaz — hagyták helyben a többiek.

A mesteruram némi ravaszulás kevélykedéssel végigpödrötte a bajuszát.

— Lelkeim, szamarak vagytok ti ahhoz, már látom! Majd olyan gyerekből lesz nagyságos úr úgy-e, aki szabad idején folyton a műhelyt bújja? Ott fúr-farag veletek. Hallgatja a ti ostobaságaitokat. Az inasokat tanítja az írásra, rajzolásra, meg Uram

bocsá' még a katekizmusra is! Aki nektek itt bolondos verseket, meséket olvas, meg a bibliát magyarázza. Ha a szőlőbe megy, ott meg a napszamosokkal beszélget, mintha atyafiai volnának. Szemez, homlít, ojtogat.

— Hát mester úr — követem alásan — igenis az ilyen gyerekből válhatik igazi nagyságos úr. Már ha szamarak is vagyunk, de azt mégis csak érezzük, hogy amit fölhánytorgat, az ifjú úr jó szívvel, okos ésszel teszi!

— Az ám — folytatta a másik, gyalulás közben — emlékszik mester úr a Bernót Mihályra? Ugy-e, micsoda elvetemedett káromkodó, iszákos, rendetlen ember volt a Miska? Mesteruram még majdhogy meg nem pofozta. És mi vált belőle, mikor Béla úrfi esténként beszélgetett vele, vasárnap délutánonként meg a szőlőbe hordta?

— No, no! hiszen nem azt mondom, hogy pap, vagy tán kanonok is nem válna belőle! Mert istenes gyerek, hála az Égnek. De hát a kanonok még nem követ, se nem alispán.

— Nem is azt állítjuk mi. Amért istenes lelkű, nem kell, hogy pap legyen. Hiszen épen az a baj, hogy a mi uraink amolyan... amolyan se Istenük, se emberük. Ha Istenük volna: emberségük is volna. Becsületük is volna a nép előtt. Az úrfi az másmilyen úr lesz. Csak egy a kár, hogy nem iparosember...

— Ejnye fattya! Hát még mit nem! Azért tanítottam, hogy a mi nyomoruságunkra jusson? Szamarak vagytok, régen tudom. Még hogy iparosember?... No, hát csak rajta lelkeim! Estére egy kis áldomást iszunk a gyerek egészségére.

Az alatt a Béla szobájában a négy fiú heves vitatkozás közt kóstolgatta a jó hegyaljai vizesbort. Az irodalomról folyt a szó.

Boros fejtegette az irodalom nemzeties irányának szükségét Ferke Péterrel szemben, aki több nyelven beszélt s kissé diákos nyegleséggel beszélt az irodalom kozmopolitizmusáról.

A vitának Kapás adott újabb irányt.

— Nézd, fiam! Tagadhatatlan, hogy a külföldi irodalmat szemmel kell tartanunk. De nem szabad a magyar géniusz megtagadásával egyszerűen átplántálni. Nálunk az irodalom nemcsak luxus, élvezet, hanem a nemzeti érzésnek ápolója, a nemzeti léleknek hordozója is. Nálunk az irodalom a hadsereg helyett áll őrt a nemzeti lélek mellett. A nyelvhatárokat ez védi s talán, talán terjeszti is. Ehhez nem elég a nyelv. Ehhez a magyar léleknek kultusza is kell. Ezt pedig az irodalomnak kell megcsinálni. De én egy más hivatását is látom az irodalomnak. Ha az irodalom a nemzeté, akkor kell, hogy abból jusson a népnek is

— Ez az igazi gondolat! — kiáltott föl Torkos s lelkesen folytatni akarta gondolatait, de az ajtóban megjelent az öreg Kapás. Hóna alatt két aranyló borral telt üveggel:

— Fiaim, a vacsora már vár minket. Gyertek csak utánam!

A másik szobában gonddal terített asztal hivogatta az ifjakat. Rövid imádság után elhelyezkedtek. A háziasszony felszolgálta az illatozó-párolgó borjúpörköltet. A diákétvágy bravurosan vívta meg a hatalmas tálat. Evés közben a fiúk apróra-cseprőre elmondták a gyűlés előkészületeit, lefolyását. Az öreg Kapás ragyogó szemekkel kérdezgetett s hallgatta a beszédet. Apai szívének hirtelen elragadtatásával fölemelte poharát s hálás, boldog szívvél mondta:

— Azt a jeles, emberséges tanár urat az Isten veletek együtt sokáig éltesse!

A poharak vidám csengéssel ütődtek össze.

Boros, némi elgondolkodás után, őszinte dicséretbe kezdett.

— Bizony, Tipray tanár úr elsőrangú ember.

— És kitűnő irodalomtanár — egészítette ki a dicséretet Kapás.

— Emlékeztek rá, hogy egyszer ő is megpendítette azt a gondolatot, melyet az imént Béla vetett föl. De ránk csöngettek. Én, fiúk, azt mondom, hogy ezt a gondolatot nem szabad elfelejtenünk.

— És főképen te véd a szivedbe.

— Igaz, igaz — folytatta Kapás. — Te benned erős írói tehetség van. A népből származol. Szomorúan láthattad, hogy a mi népünk még mindig a mesemondásnál tart. A nagy nemzeti kincsből, az irodalmi kulturából még semmi se jutott el a néphez. Az élet egyre bonyolultabb lesz. A változott gazdasági viszo-

Az irodalomról folyt a szó.

nyok fejlettebb szellemű, műveltebb népet tételeznek föl. Es a mi népünk?...

— Szomorú igazság — riadt föl Boros. — Tudatlan néppel nem lehet megállani az európai népek versenyében. A kor vívmányainak fölhasználására csak szellemileg művelt nép képes.

— A tudatlan népre rászakadnak a modern kultúra betegségei: a nyomor, az alkoholizmus, a kivándorlás, vagy a testi-lelki elzülés — állapította meg Kapás.

— A külföldi gazdagság s a külföld vezető szerepe — folytatta Ferke — mind a nép értelmi előrehaladottságában leli

magyarázatát. Tavaly, amint tudjátok, Németországban utaztam a grófi gyerekekkel, mint vakációi pajtás, nevelő. Meglepett a német nép egész magatartása. Ez a faj utolsó tagjában is öntudatos és intelligens. Milyen más a viselkedése a vasuton. A falvaikban nyoma sincs a mi falvaink nádfödeles nyomorúságának, piszkának. Csinos cserépházakban laknak. Kertjeikben virágot és gyümölcsöt nevelnek. Egyesületekben élnek. Előadásokat hallgatnak. Minden falunak könyvtára van. Vándor-, gazdasági- és kéziipari tanítók járják az országot állami megbízás alapján. Szövetkezeteikben önálló gazdasági életet élnek. Nálunk mind ennek nyoma sincs.

Közben a tejfeles-turós csuszának is végére jártak a fiúk. A háziasszony is közéjük telepedett s az öreg Kapással együtt nagy gyönyörűséggel hallgatta a fiúkat. Ferke szavai után, a fölkelkesült Kapás bácsi, újból megragadta a poharat s a fiúk felé nyújtotta:

— Bizony, fiaim, szomorúan igazatok van! De ha ti már fiatal korotokban így gondolkoztok, ez záloga a jobb jövőnek. Isten éltesen, édes gyermekeim. Anyukám, igyál egy kortyot a gyerekeid egészségére!

A jó asszony remegő kézzel érintette poharát a fiúkéhoz.

— Éljen Kapás néni! Kezeit csókoljuk a jó vacsoráért!

A jó asszony belepirult nagy boldogságába, melynek melegét, tüzét az a jó fiú élesztette, aki fölkelve az asztaltól édesanyja keze után nyult s hálásan megcsókolta:

— Cigaretta hozok a fiúknak, mamuskám.

Mire visszatért a másik szobából, már az öreg Kapás beszélt a kisipar bajairól.

— Eltörölték a céheket. Most már minden kontár, minden zsidó, kik sohasem tanulták a mesterséget, rontják a tanult iparost. A gyárak szemét munkáival, megölik a becsületes munkát. Ma nem az iparos, hanem a kereskedők vágják zsebre a hasznot. Itt minden iparos elpusztul. El kell pusztulnia!

Az öreg úr egészen kikelt magából. Főindult arcán, heves gesztusain, szenvedélyes és reménytelenséggel teljes hangjában megérezett az egész iparososztály elkeseredése, fájdalma.

Béla cigarettával kínálta meg a fiúkat s édesapja pipája felé gyengéd figyelemmel tartotta a gyujtót. Bodor füstfellegek ömlöttek szeszélyes gomolygással a petroleumlámpa felé. Édesanyja mellé széket húzott s anyja vállait gyöngéden átölelve beszélni kezdett.

— A kisipar helyzete tényleg válságos. Hogy ezen lehet-e segíteni — ki tudja? Egy bizonyos, hogy a nagyipar hatalmasan fejlődik. Ez útmutatás a gondolkodó és pályaválasztó embernek. És egy újabb érv amellet, hogy összes társadalmi osztályaink színvonalát emelni és felfogását irányítani kell. Az ipartermékekre szükség van. Tehát az iparos sem hiányozhatik a társadalomból. Csak az iparos typusa fog megváltozni. Ezentúl nem a kis falusi tanulatlan gyerekekből kerülnek ki az iparosok, hanem nagyobb-műveltségű, tanult ifjak foglalják el a műhelyekben, gyárakban a mester helyét. Az állam felsőbb ipariskolákat és iparművészeti iskolákat állít föl. A jövő iparosai majd itt töltik el tanonc-éveiket. A gondolat szokatlan, de ezen nem lehet változtatni.

Az öreg Kapás elsápadt. Fia lelkes, okos, meggyőződéssel teli beszéde olyan gondolat csiráját keltette életre szívében, melynek meggyökerezése ellen, futó gondolataiban is tiltakozott. Mert ezek a gondolatok meglepték lelkét, ha fiát a műhelyben elmé-
rüléssel foglalkozni látta. Béla ugyanis kora gyerekkorától kezdve élénk érdeklődéssel viselkedett apja mestersége iránt. Gyermek-
éveiben az elrontott szerszámokkal fúrt-faragott. A hulladék-
anyagból készített apró butordarabjaival sokszor ámulatba ejtette
apját. Növekvő korában elsajátította a részletmunkák technikáját.
Hatodikos vakációjában jeles bizonyítványa örömeire apja meg-
engedte, hogy saját rajzai után egy íróasztalt készítsen a maga
számára. A rajz finomságaira, szokatlan, de izléses formáira is

elámult az öreg úr. De, amikor az íróasztal elkészült: az elragadtatás lelkendezésével járt-kelt a házban. Bevitette a fia szobájába s ha Béla elment hazulról, belopódzott a szobába s percekig elüldögélt előtte gyönyörködve. A gyönyörűség azonban mindig hirtelen összeborzadásban végződött:

— Hátha ez a fiú egy napon megköszöni iskoláztatását s a műhelybe kívánczik?

Alig várta a vakáció végét, hogy a beiratkozással elmuljon felőle ez a gyötrő kétség. Ha már a hetedikbe megy, akkor ez az íróasztal mégse remeklésre készült, melynek alapján megostromolta volna őt a műhelybe való fölvételre.

Szeptember második napján boldog örömmel vitte fiát a beiratkozásra. Az utcán, a gimnázium udvarán az alsós diákok csoportosan s nagy tisztelettel köszöntötték a kitünő diákot. Az igazgató úr sem mulasztotta el a dicséretet. Az osztálytanár meleg szeretettel fogadta s több szülő jelenlétében tréfálkozva kérdezte meg:

— És aztán jól viselte-e magát a miniszter úr a vakációban?

Az öreg Kapás is tudta, hogy ez a pár szó, a jószívű tanár nyájas évődése a jeles diákkal. De nincs az a szép ezresbankó, amiért odaadta volna ezt a pár szót. Megnyugtatója volt ez szívének. Ime — okoskodott magában — tanárai is úgy gondolkodnak felőle, hogy a fiú tudományos pályára való. Tehát mégis csak bolondság volt a maga kétsége. Hála Istennek! Ebben a hála Istenben azután benne volt az egész élete célja, boldogsága, pszichológiája.

A kisiparosok szíve mélyén volt egy misztikus energia, mely ennek az osztálynak dicsősége marad mindvégig. Néven nevezni alig lehet. Ha azt mondanók, hogy nagyratörés, alig értenők meg, az ő szegény, küzdelmes életök mellett. És mégis csak az volt, de schol sem látott nemes megnyilatkozásban.

Csirája a gyermekek szeretetében rejlett. Azokban a népes családokban, melyek szaporaságukkal rohamosan szöktették föl a magyarság számát! A kisiparos szerette a gyermeket. A föld népével együtt ő is isten-áldásnak nevezte a dús családot. És ezért az isten-áldásért hullott minden verejtéke, ezért szállt az ég felé vallásos szívének minden forró imádsága. Ezért tudott az áldozatok oltáráig emelkedni a nélkülözések, önmegtagadások lépcsőfokán át. Minden meggondolás nélkül, a tönkremenésig ki tudta fosztani önmagát, hogy gyermekeiben fölfelé haladjon. Így történhetett meg, hogy Magyarország intelligenciájának fele e misztikus energia kifejtéséből nevelkedett.

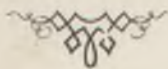
Az öreg Kapás is fanatikusa volt e gondolatnak. A fia fölmagasztalásában kergette a maga boldogságát. Ezen a vágányon boldogan rohant volna a tönkremenésbe is.

Fia fejtegetései utáni elsápadása újra, fölverte a szive mélyén kísértő, fojtogató gondolatot:

— Hátha ez a fiú csak ámít engem fényes bizonyítványaival s a vége mégis az lesz, hogy keresztülhúzza reményeimet?

Ez a gondolat belemarkolt a szívébe s elvette a szavát arra az estére.

Béla észrevette apja fájdalmas vergődését. Belesajdult az ő szive is. Egy futó pillantást vetett édesanyjára, ki szelid mosollyal, benső örvendezéssel hallgatta fia fejtegetéseit s lelke mélyén már régen megértette fia terveit s e pillanatban is gyöngéd öleléssel, édesanyjai szívének áldását adta rá.

AZ ÜNNEPÉLY ELŐTT.

KAPÁS BÉLA nem szorult arra, hogy gyengébb tanulóknak órákat adjon. De az igazgató felszólítására elfogadta Zernőy alispán fiának tanítását. A kis Zernőy Pista nem volt csacsi gyerek. De kissé ideges természete, gyöngye szervezete indokoltá tette magántanítatását. Az alispánék hamar megszerették Kapás Bélát jó modoráért és a fiúkkal való szives és gondos foglalkozásáért. Zernőy Pista pedig olyan hűséges, ragaszkodó szeretettel vette körül mesterét, hogy Kapás tanítványa társaságában legszebb óráit töltötte. Kapás résztvett a család szórakozásaiban is. A tennis-pályán szivesen látott partner volt az ügyes fiú. Ha Pista és Zernőy Piroska ellen játszott, a családnak igazi sportélvezetben volt része. Résztvett a család kirándulásai-
ban, fürdőbe magukkal vitték s lassan családtagnak tekintették.

Különösen Piroska, a családnak dévajkedvű, aranyos kis leánya ragaszkodott a gyermeklélek egész bizalmával Kapáshoz. A kerti munka idején kicipelte a kertbe, kötényt kötött eléje s vele együtt ültetgette a gyöngye kis tavaszi palántákat a kerti földbe. Természetes, hogy Kapásnak azután ép úgy gondját képezték a kerti ültetvények, mint Piroskának. Viszont Kapás sikerei is érdekelték a családot. Ujságcikkeit mindig figyelmére méltatta az alispáné, sőt az alispán is sokszor folytatott komoly beszélgetést Kapással a cikkek fölött. Az alispán nem egyszer jegyezte meg felesége előtt:

— Ez a fiú sokra viszi. Kiváló gyerek.

Zernőy Pistának, az önképzőköri gyűlés után első gondja volt otthon elmesélni a történeteket. Piroska tapsolt örömeiben s édesanyjához futva, csókos hizelgéssel kezdte:

— Drága mamuskám!

— Nos?

— Úgy-e, megengeded?

— Mit?

— A nemzeti színű kokárdát én csinálom Kapinak. (A kisleány, de a mama is így kényeztették Kapást.)

A mama persze beleegyezett.

Piroska alig várta, hogy Kapás órára jöjjön. Másnap, vasárnap, diák-mise után Pistával együtt jött az alispánékhoz. Piroska a kerítésnél lesett rájuk. Eléje szaladt:

— Éljen Kapika! Éljen!

Kapás elmosolyodott s jókedvre derítette a kisleány gyermek-öröme.

— Jó reggelt, Piroska!

Piroska belesimpalkodott a diák karjába s bájos ficánkolással, nevetgélve ment oldala mellett.

— A papa is örül, a mamuska is. Ott leszünk az ünnepélyen mindnyájan. Nem fog félni, Kapi bácsi?

Kapás boldogan felelt a kisleánynak:

— Ha maguk ott lesznek, nem félek.

— De szépen beszéljen ám.

— Miért kívánja?

— Azért! Nem mondom meg. Elpirulva, zavart, ideges nevetéssel elfutott a fiúktól a kertbe.

Pista mondta meg azután Kapásnak, hogy Piroska csinálja számára a kokárdát.

A verandán találkoztak az alispánnéval, ki szintén meggratulálta Kapást.

Szép kora-tavaszi nap volt. A meleg sugarak odaestek a

verandára s kellemes sütkérezésre csalogatták az embert. Mindnyájan kintmaradtak. Kapás észrevette, hogy a tar bokrok sűrűjéből feléjük leselkedik Piroska. Feléje kiáltott:

— Piroska baba, jöjjön csak! Nagy ujságot mondok.

A kisleány évődve elődugta fejét.

— Jöjjön csak, munkát adok magának.

A kisleány odafutott s kérdő arccal megállt Kapás előtt.

— Hány kokárdát csinál?

Piroska elpirult s édes kis arcát elöntötte a kedves gyerekharag.

— A Pista már megint kofázkodott! Most már azért is csak egyet csinállok: *magának*.

— És Pistának?

— Nem!

— De! — s Kapás utánozta a kisleány durcáskodását.

— Azért is nem!

— No, majd megalkuszunk. Az ünnepély egyik szavalója: Zernőy...

— Pista lesz?!... Jé?... Igazán?... No, mondja komolyan: igazán?...

— Igazán!

— De hiszen a Pisti nem szólt — türelmetlenkedett Piroska. Az alispánné is kérdőleg hajolt Kapás felé.

— Ma mise után Tipray tanár úr magához hivatott s kért, hogy valami alkalmas szép verset válasszak Pista számára. A tegnapi szavalata meglepte s ennek alapján választotta Pistát.

A mama arcán a büszkeség ragyogása ömlött el. Hirtelen, boldog öleléssel magához vonta álmélkodó fiát, kit Piroska szabadított ki a mama karjai közül, hogy azután ő dédelgesse.

— Nos, Piroska — évődött Kapás a boldog kisleánnyal — hány kokárdát készít?

Az alispánné boldog örvendezéssel fordult Kapás felé.

— Igazán szép magától, kedves Kapás, hogy Pistával ebben az irányban is foglalkozott. A férjemet igen boldoggá tette.

Mind a két család nagy boldogsággal készült az ünnepélyre. Az alispán még a délelőtt folyamán eldicelkedett a kaszinóban a fia dicsőségével s meghívta az urakat az ünnepélyre. Jelen volt a pénzügyigazgató is, ki hanyag hanghordozással kérdezte meg (ámbár jól tudta):

— És ki lesz az ünnepi szónok?

— Kapás Béla — felelte az alispán.

— Az a demagóg!

Az alispán megütközve nézett Szapronczayra, de átértve a helyzetet, csak annyit válaszolt:

— Igen, a Kapás asztalos derék fia.

Hanem Kapás bácsi begyében sem fért meg a dicsőség.

Az iparosok az öregmise előtt, a templom előtti téren szoktak kaszinózni beharangozásig. A mai napon Kapás bácsi nagy ravaszul kiszámította az időt s akkor érkezett oda, mikor már nagy tábor beszélgette meg a hét eseményeit. S bizony a hét eseményei közül a Kapás-fiú dicsősége volt a legnevezetesebb. Mikor meglátták az öreget, feléje fordultak s csöppbe mult, hogy meg nem éljenezték derék társukat. Hanem a meleg, örvendező kézzorításból, a boldog büszkélkedésekből annál több jutott ki a mosolygó öreg iparosnak:

— No, Miska komám, boldog ember lehetsz!

— Hallottuk! Hallottuk! Isten tartson soká a fiaddal együtt. Nagy tisztesség ez nekünk!

Mi tagadás benne, az öreg Kapás szeméből kipottyantak az öröm könnyei. Restelkedett is miattuk, de hiába, ilyen az apai szív! Mire beharangoztak, megállapodtak a jó emberek az ipar-testületi elnök indítványára, hogy az ünnepi magyar ruhát a megtisztelt iparosság veszi a Kapás-fiú számára. Ez ellen azután hiába próbált tiltakozni a jó ember. A hangos ellentmondásokba

s az istentiszteletre hívó harangok zúgó szavába beleveszett az öreg úr remegő hangja.

Az ünnepély iránt oly nagy érdeklődés mutatkozott, hogy a tanári kar fölvetette a gondolatot: nem volna-e tanácsos az idén, a megyeháza dísztermében ünnepelni. Az aggodalmat közölték az alispánnal, ki a legnagyobb készséggel ajánlotta föl az ünnepségre a megyeház nagytermét.

Az ünnepély ilyen arányú fejlődése irigységgel töltötte el a Szapronczay-pártot. Zombory Tibi a történelem óra után idején valónak látta hangosan megkockáztatni, barátai körében többször elmondott szellemességét:

— Népünnepély ökörsütéssel, póznamászással, lepényevéssel...

Ezt a parlagi szellemeskedést meghallották Kapás barátai is. (Nekik volt szánva.)

Mint a fergeteg, úgy támadtak föl. Fölháborodásuk betöltötte a termet. Kapás a padokból kitóduló barátai elé állt s kiterjesztve karjait, csillapító szavakkal tartotta őket vissza.

— Fiúk, maradjatok helyeiteken! Nem a mi ünnepélyünkről mondta azt Zombory. — Akkor már Boros és Torkos is csillapították a fölháborodott fiúkat.

De Zombory, elkapatva a szenvedélytől, beleharsogta az elülő zajba:

— Népcsődület a...

Valaki a hátsó padokból belekiáltotta:

— Cimeres ökrök fölhajtásával.

Ez a közbekiáltás durva és izléstelen volt, de talált.

A harag általános nevetésre változott. Két évvel ezelőtt történt, hogy Zombory a számtani felelet alatt kapta ezt a címet, az egyik fölháborodott tanártól.

Zombory ajkán megfagyott a szó. Remegő ajkakkal nézett szembe a nevető tömeggel, melyből most már szaporán hangzott felé az évődés.

Kapás barátai felé fordult s komoly hangon, nagy szív-
jósággal szólt hozzájuk:

— Fiúk, hagyjátok abba! Csunya dolog ez, nem osztály-
társakhoz illik.

Az ünnepélyig azután semmi esemény sem zavarta a
csendet.

AZ ÜNNEPÉLY.

RAGYOGÓ tavaszi nappal köszöntött be március 15.-ike. A gyári zenekar a kora hajnali órákban ébresztővel járta be a várost. A Hecske-dombon durrogtak a mozsarak. Az emberek ünneplőt öltöttek. A friss tavaszi szellő lágyan, sclymesen ringatta a nemzeti zászlók erdejét. A diákság is korán kelt. Apró nemzeti kokárdával mellükön, vidám kedéllyel járták a város utcáit. A zászlótlan állami középületek előtt csoportokba verődve, hangos méltatlankodással adtak kifejezést megsértett hazafias érzületüknek. De a magánházak gazdag diszítése dúsan kárpótolta őket az állami gyávaságért. A vármegyeháza előtt meglegedett szívvel ácsorogtak. A hatalmas épület egész homlokzata nemzeti drapériával volt diszítve s az erkélyen ősi, harcoktépte Rákóczi-zászlókat lengetett a szél.

— Ez aztán igazán szép — jegyezte meg egy kis harmadikos.

— Hát még belül? Csupa címer, diszítés, a szónoki emelvény fölött leng a városi nemzetőri zászló.

— Az alatt fog beszélni Kapás!

— Te szereted Kapást?

— Nagyon.

— Úgy-e, jól fog beszélni?!

— Majd meghallod! Képes Gyuri, az ötből mondja, hogy a képviselőnk se tud olyan szépen beszélni.

A diák-csoport lassú ténfergéssel közeledett a gimnáziumhoz, hol már sokan sereglettek az osztály-zászlósok körül.

A tanári kar nagyrésze is az ifjúság között sétált. Egyszer csak az utcán harsány éljenzés támadt. A fiúk a kapu felé rohantak. A kapu nyílásában, mint valami jelenés, feltűnt Kapás és a kis Zernőy-fiú alakja. Kapás sugár alakját meggyászín diszmagyar díszítette s kucsmáján a napfényben ezüstös fehérséggel kolcsagtoll rengett. A kis Zernőy bordó apróruhájával ragadta lelkesedésre a tömeget.

A két fiú kipirult arccal, elfogódott lélekkel ment a tömegnyitotta utcában. Nyalka szép gyerekek. És sem a zúgó éljenzés, se lelkük túlfeszültsége nem ragadta egyiküket sem nyegleségre. Kapás észrevette osztályfőnökét, Tipray tanárt. Megragadta a kis Zernőy kezét s feléje irányította.

Tipray professzor szemmeláthatólag gyönyörködött a derék fiúkban s karonfogva, csoportba verődött tanártársaihoz vezette őket.

— Lám, ilyenek a mi ünnepi szónokaink!

A tanárok örömmel sétáltatták tekintetüket a pompás fiúkon. Különösen Kapás ragadta meg figyelmüket, aki sudár termetével, égő, fekete szemeivel, szép szénfekete bajuszkájával egy kuruc vitéz szoborba kívánczó mása volt.

A kapuban feltűnt Kapás és Zernőy alakja.

Hanem tény, ami tény: az iparosok kitétek magukért. Ez a magyar ruha remeke volt a szabóiparnak. Prém nem díszítette, de szabása, kelméje, izléses zsinórozása kiállításon is díjat nyert volna.

A tanárok után az ifjúság bámulta meg a ruhát. A meggy-szín attilla, a sárga selyemmellény, a rengő kócsagtoll, a bársonytokos kard egyenkint csodálat tárgya volt.

Az iskola csengőjének harsány szavára párokba állt az ifjúság. Az intézet nemzeti színű Szűz Máriás lobogója alatt megindultak a templomba.

Mise után meglepetés érte az ifjúságot. Az öreg hárs árnyában a gyári zenekar egyenruhás emberei táboroztak.

— A banda! A banda! — kiáltoztak örvendezve az elsősök. Mikor az egész ifjúság a szabadba jutott, a tornatanár harsány hangon hirdette ki:

— Zeneszó mellett vonulunk a megyeházára. A zászlót az ifjúság élén viszik s mellette megy Kapás és Zernőy.

— Éljen! Éljen! — harsant föl a lelkesült diákság ajkán.

— Kettős rendek jobbra át!

A sorok felfejlődtek. A zenekar rákezde a Klapka-indulót. Amerre az ifjúság elhaladt, az ablakok közönsége s az utcán álló nép megéljenezte a lelkesedés tűzében égő sereget.

A megyeháza előtt nagy tömeg várta az ifjakat. A rendőrség s a díszes ruhájú megyei hajduk szoritották vissza az éljenző közönséget. A kapu előtt a zenekar gyors kanyarulattal oldalt állt s az ifjak feszes, öntudatos lépésekkel masiroztak be a megyeház boltivei alá.

Aki látta ezt a jelenetet, sohasem felejtheti el. De a fiúk sem. E pillanatok tüzes szikráit, meleg emlékét magukkal viszik az életbe: s ki tudja, hogy a hazafias munka idején nem-e eszikráktól gyulladnak ki a lelkekben az áldozatkészség nagy tüzei?

A gyönyörűen díszített terem hamarosan telt meg közön-

séggel. Mindenki a felvonulásról beszélt s ki nem fogytak a hazafias érzésű igazgató és tanári kar dicséretéből.

A terem képe gyönyörű volt. A karzatokat a hölgyek foglalták el. A terem végén helyezkedett el a diákság. A széksorokban hölgyekkel vegyest ült a férfiközönség. A színes nőiruhák és a fekete szalonöltönyöket az első sorokban pompásan tarkította a megyei és városi urak díszmagyarja. A falakon nemzeti színű drapériák közt díszlelegtek az aranyrámás nagy festmények. A főfalat az ónodi országgyűlés nagy vászna díszítette. Fehér lován, kemény testtartással ült Rákóczi fejedelem. Körülötte nagy, mozgó tömegekben sereglettek a keményarcú magyar urak.

A déli növényekkel díszített emelvény közepéről Kossuth képe nézett a közönségre. Feléje tüzték a nemzetőri lobogót. A kép körül foglaltak helyet az öreg 48-as honvédek. A terem párás levegőjében zsongott a várakozástól ideges emberi beszéd.

Az igazgató kalauzolása mellett lépett a terembe az alispáni család. Az alispán és alispánné is gyönyörű díszmagyarban. Az egész terem fölállva éljenezte a nemzeties gondolkodásáért szeretett alispánt. Piroska a mamája karján lépegetett. Rajta is magyar ruha volt, a kebelén nemzeti kokárda.

Amint elhelyezkedtek, felvonult az ifjúsági zenekar.

Piroska magához vonta mamáját s a fülébe súgta:

— Jaj, mamuskám, úgy félek! Csak sikerülne... De nem mondta tovább. Olyat gondolt, amiért elpirult.

Hat sorral hátrább egy édesanya szívében is ez a gondolat égett. Magához vonta férjét s úgy súgta felé lázas szorongással:

— Mihály, csak fohászkozdjál, hogy sikerüljön nekik!

Ő már kimondta a gondolatát. A kis Zernőy tanítójának édesanyja: Kapásné volt.

Mellette ült az ipartestületi elnök. Jóravaló, komoly iparos, régi komája a családnak.

— No, édes kománé, magukat megáldotta az Isten!

A zenekar egy magyar nyitányt játszott. A nemzeties motívumokból szőtt hazafias muzsika ütemei tüzet gyújtottak a szivekben. A végső szilaj hangokba, a trombiták harsány szavába belevágott az énekkar s zenekar kísérete mellett énekelte Czuczor Riadóját.

A közönség szemében kigyulladt a lelkesültség tüze s zúgó taps jutalmazta a fiatal szereplőket.

A program második száma volt az ünnepi beszéd.

A taps csillapultával lépett elő az oldalteremből Kapás Béla. Az elülő tapsorkán megujult. A karzatok ifjúsága dörgő éljenzéssel tüntetett eszményképe mellett. Könnyed, ruganyos lépésekkel szökött föl az emelvény lépcsőin s az öreg honvédek előtt katonásan megállva tisztelgett. Ez a kedves figyelem újabb tüntetésre adott alkalmat.

A közönség kedves érdeklődéssel nézte az ifjút, kinek arcán az ünneplés pirja égett. Mélytüzű szemében a pillanat lángja lobogott.

Meghatódott érces hangja végigfutott a terem csöndjében.

A beszéd első része a 48-as idők lázas lelkületét érzékítette meg. Rövid, izzó mondataiban benne lüktetett ennek a kornak tüzes szenvedélye. Majd a harcoló hősök dicsőítésével emelte föl a sziveket. Minden név, minden győzelmes csata, az ifjú szónok tüzes hangjával, a sziveket forralta. A bukás szomorúsága, a világsi katasztrófa, a bujdosó hazafiak emlékezete, olyan szavakba képekbe öltözött, melyek el nem mosódnak a lélekből soha.

És ekkor a szónok, merész fordulattal visszatért március 15-ikéhez.

«A két év emlékezete a nemzeté. De március 15-ike mindvégig az ifjúság ünnepe marad! Nem azért, mert a nemzet nem iktatta országos törvényhozással a nemzeti ünnepek közé, hanem azért, mert e napon az akkori magyarság ifjúsága tett tanu-

bizonyoságot arról, hogy a század eszméi, akár a társadalomra, akár az alkotmányra vonatkoztak azok: a korát megértő ifjúság lelkében nemzetföntartó energiává, meggyőződéssé erősödtek. Ezek után mellékes volt, hogy szentesíti-e a király ez elveken fölépülő törvényeket, vagy sem? A nemzet reménye, a jövő, az elődök nyomdokába lépő ifjúság — szívében szentesítette azokat. Most már csak idő kérdése lehetett az új Magyarország megszületése és nem a hatalom kérdése többé! Az idő bebizonyította. Világosnál csak a fegyvereket tették le és nem a szíveket tiporták szét. Az áradó sír csupán a hősök tetemeit rejté magába. A gondolat, az eszme ott élt az ifjúság szívében, melyből sarjadt a mai Magyarország. Március 15-ike eseményei nem zárultak le a kalendáriumi nappal. Március 15-ike ma is tart, amikor a nemzet küzdve-bízva, visszatartva, de föl nem tartóztatva mindig többet és többet valósít meg a történelmi március 15-ike eszméiből.

Az a történelmi emlékezetű ifjúság a rendi alkotmány kereteinek kitolásával, az alkotmányos szabadságok proklamálásával: a politikailag független s alkotmányos Magyarországért küzdött.

A mi időnk ifjúsága előtt új eszmények lebegnek, lelkesítenek. A mi programmunk a szociálisan tökéletes Magyarország! Ma még alig értett program. De aki megérti az egyenlő teherviselés gondolatát, az hamarosan felfogja ez új ország alaptételét: a munka és munkás megbecsülésének nagy elvét is! Ez új ország nemzetőrsége: az az értelmes, művelt munkássereg, mely akár a szellemi, akár a gazdasági, ipari munka terén, a kötelességtudás nagy tényével szerez e programnak becsületet, jogot, tiszteletet.

A nemzetek ma munkateljesítményeik szerint érvényesülnek abban a nagy versenyben, melyet többé nem kizárólag az államférfiak, hadseregek döntenek el, hanem elsősorban az ország dolgozó népmilliói. Aki e tábort szaporítja, az új Magyarország márciusi ifja!

Visszaemlékezve az elvek ifjúságára, én a munka, a nemzetet

főntartó, erősítő, elővezető nemzeti munka új márciusi ifjúságát ünneplem!»

A beszéd vége, a hatalmas erővel kitörő tetszészajba fulladt. Meghajtotta magát s lefelé indult. Az öreg honvédek útját állották. Ezek a jó öregek, az öreg kor megható lelkesültségével üdvözölték. Az intézet igazgatója ragyogó arccal kelt föl helyéről s a lépcsőkön lejövő ifjút a szeretet elragadtatásával szivére ölelte. Az alispánék is útját állták s a megye első tisztviselője, a körülállók hallattára üdvözölte:

— Béla fiam, az Isten vezérelje azon a dicsőséges úton, amelyre ma lépett. Éljen!

Ez a jelenet magával ragadta a lázban égő közönséget s Kapás az ünnepeltetés ezer megnyilvánulása közt, az üdvözlőktől egyre föltartóztatva, jutott ki a mellékterembe. Ott tanára fogadta, az őszinte öröm szíves, meleg kézszorításával.

Percek kellettek, míg a közönség kibontakozott a beszéd közvetlen hatása alól.

Piroska kigyulladt arccal s ragyogó tekintettel boldogan hallgatta a közönség dicséretét. Kicsi kezét hevesen dobogó szivére szorította s alig bírta megállani, hogy ki ne fusson Kapás után s nagy, gyerekes boldogságának elragadtatásával meg ne éljenze ezt a jó és okos fiút.

Az ünneplő közönség érdeklődése a szülők felé fordult. Az első és hátsó sorok közönsége fölálldogálva, kíváncsisággal kereste őket s kedves örömmel szemlélte a jó szülők boldog zavarát, mellyel az üdvözléseket fogadták.

Kapásné nem volt elég fürge ahhoz, hogy a szeméből gyorsan kipergő könnyeket zsebkendőjével fölitatgassa. Az öreg Kapás pedig erősen birkózott indulataival s csak lelkének a kisértő gondolatokkal való küzdelme mentette meg attól, hogy ő is, a könnyekig elérzékenyüljön.

Ez a gondolat azután egyre erősebben kelt életre a lelkében

s mire véget ért az ünnepély s feleségével bandukoltak hazafelé, már nagy félelem formájában fojtogatta torkát.

Felesége nem vette észre férje csöndes szenvedését, mert az ő szive az édesanyjai örömek édes, túláradó boldogságában ringott.

Szóvalanul értek haza. A szobába lépve az asszony összekulcsolta kezét s szemeit égre emelve, kitörő zokogással fuldokolva sírta:

— Hála néked, Istenem... ezért a gyermekért! s e szavakban egy igazán boldog szív imádsága, hálaadása szállt az ég felé.

Kapás rámeredt az asszonyra. Láta, hogy az ő szívében a fájdalmas gondolatoknak árnyéka sincs. A szenvedés feltoluló érzéseitől összetörve leroskadt a diványra s fejét erőtlenül lehajtotta az asztal hideg lapjára.

Felesége hozzálépett. Átölelve megcsókolta deresedő haját s úgy súgta remegő lélekkel a szoba hallgató, érzésekkel nehéz csendjébe:

— Úgy-e megáldott minket az Isten?!

Kapás nehezet sóhajtott s hideg borzongással gondolta végig magában: — Nem lehet megakadályozni! A mai beszédje is nekem szólt. Ez a fiú olyan útra kívánczik, amilyenen senki sem járt. Az Isten tudja csak az ő útjait!...

Kapás elérte fia beszédének célzatát, felfogta a lelkét. Annak merész hangjából, előadásának tüzeből kiérezte fia lelkének vágyódását, eszményeit, elhatározását. Lelkébe égetett fanatizmus, fia ideális lelkének martyr-készsége, szomjúsága. Az a ki nem mondott, de a szavak közt dörgő erős vágy, hogy ő maga siessen erre az útra legelsőnek, ha kell áldozatnak is.

Azután megszólalt lelkében az ünnepeltetés igézetes, bódító muzsikája. Feléje csapott a csodálat s elragadtatás forró levegője, mely ott a teremben fia felé áradt. Megbódultan emelte fel fejét s a szemében ragyogó könnycseppek át, megtört tekintettel nézte a szobába áradó napfény ragyogását. Szívében pedig nehéz fájdalmak közt forgatta keserű lemondással szomorú gondolatát:

— Pedig mi lehetett volna belőle!?

BORURA-DERŰ.

AZ ÉREITSÉGI után Kapás Béla elfogódott lélekkel lépett be osztályfőnöke szobájába. A tanár gyóntató atyja is volt. Apró, kisdíák korától kezdve megszokta, hogy őszintén föltárja előtte szívét, hiszen e pillanatok, az ifjúkor legziláltabb napjaiban is meghozták számára a vigasztalás és erősség lelkét. Tudatában élt e viszony áldásos voltának s ha önmagába mélyedő tekintettel szemlélte ifjúságának tiszta, derűs napjait, hálásan, sokszor ujongva ismerte el, hogy lelkének ártatlanságából fakadó boldogságát: annak a jó, erős embernek köszönheti, ki a gyóntatószék szent békéjében a maga tapasztalt, férfias lelkének istenfélelmét s bölcsességét nyújtotta neki szövétnekül az élet sötétlő útjaira.

De e pillanatban elhagyta bizalma. Most történt vele először, hogy a *maga* ügyében, a férfi nyíltságával kell beszélnie, egy másik férfival. Olyan gondolatokról, melyek határozók lesznek egész jövőjére.

A tanár szeretettel fogadta és a megváltozott viszony új hangján beszélt vele.

Ez még inkább zavarba hozta. A nehéz, lassan pergő társalgás kellemetlen hidege megérezte a professzorral, hogy a fiú lelkén ki nem mondott, de kikivánczó gondolatok rágódnak. A pap és lelkiatya bizalmat követelő határozottságával fordult a fiú felé:

— Béla, én érzem, hogy maga szenved. Rejtegetett gondolatok gyötrik. Adja ide a kezét, üljön ide mellém a diványra s beszéljen.

A fiú a megkönnyebbülés érzésével ült tanára mellé s a föl-szabadult lélek közlékenységével beszélt:

— Köszönöm jóságát, tanár úr. Ezek a gondolatok négy év óta élnek lelkemben s amint egyre erősebb meggyőződésemmé váltak, annál inkább gyötörtek. Én szerettem és szeretem ezeket a gondolatokat, de rejtegetnem kellett. Minél nagyobbra nőttek, annál inkább. Talán az átöröklés ereje keltette életre a lelkemben őket. Ősapáim emberemlékezet óta iparral foglalkoztak. Bennem is ösztönszerűleg nyilatkozott meg az ősi foglalkozás vágya. Negyedikos koromban már brutáliskodott, hatodikos koromban gyümölcsöt hajtott. Atyám észrevette, talán már gyermekjátékaim idején és félt a megnyilatkozásától. A mi kisiparosaink becsvágya szerint való úrrá akart nevelni. S mentől jobb eredményeket értem el az iskolában, annál mohóbb volt a vágya az én «úri» dicsőségem után. Ismertem atyám becsvágyát s tudtam, hogy erre építette minden boldogságát. Nem volt szivem, hogy ellene mondjak. Félig rejtett célzásokkal, óvatos gondolat kifejtésekkel, szórakozásaim megválasztásával iparkodtam tudomására hozni vágyaimat. De ezek a törekvéseim: lelkét sebeztek meg. Tovább tanultam, szorgalommal, elmerüléssel. De tanulmányaim nyújtotta szélesebb látókör mindinkább arról győzött meg, hogy vágyaim, a magam boldogságát tekintve is, helyes úton járnak. Ha nemzeti érzésemet, keresztény kötelesség-tudásomat kérdeztem meg, azok hangos szóval lelkesítettek a kitartásra. A megvilágosításért végzett imáim, áldozásaim közben lelkemmel végzett csendes tanácskozásaim vége mindig a megnyugvás volt. A március 15-iki beszédem után atyám elszomordott. Az alispán úr útján igyekezett rám hatni s ez a jó úr okos szóval, szeretetének följajánlásával igyekezett jogi tanulmányok végzésére bírni. De észrevéve szomorúságomat, megszorította kezemet s ezt mondta:

— Ezek után pedig csak hallgasson a hivatása szavára.

Most tanár úrhoz jöttem. Atyám tegnap megkérdezett a jövőmet illetőleg. De milyen remegő félelemmel? Haladékat kértem a nyilatkozatra. S most itt vagyok.

A tanárt szívéig meghatotta tanítványa lelkének ez a megnyilatkozása. Kezeit összefonta melle fölött s gondolkodva meredt maga elé. Kapás hasonlóképen gondolatokba merült s nagy szánakozásokkal gondolt édesatyára és magára is. Fiúi szívének fájt ez a nehéz helyzet, melyben az apa becsvágya és a fiú élethivatása ilyen fájdalmasan kerül szembe. Most, amikor gondolataiba mélyedve ült mellette tanára s lelkiatyja: átrendült lelkén a remény, hogy ez az okos, jószívű ember megtalálja a szenvedések sötétségéből kivezető utat.

A tanár fölemelte fejét s szembefordult tanítványával:

— Édes fiam, igen sajnálom, hogy az ifjúság boldog napjaiban ilyen szenvedéseket hord szívében. Sajnálom édesatyját is és megértem mindkettőjüket. De úgy érzem, hogy nem szabad lebeszélnem hivatásáról. A hivatás nekünk keresztényeknek — az Isten szava, mellyel minket nemcsak egy hajlamunk szerinti foglalkozásra, de az örök élet üdvösségére is hív. Így hivott — atyám s anyám akarata ellenére engemet is — a szerzetesi életre. Így szenvedtem én is — és lássa, ma igazoltnak találom elhatározásomat, mellyel szüleimet gyászba borítottam. Nekem is fényes világi pályát szántak és én, hála Istennek, erős voltam.

Kapás lelkéből mély sóhaj szabadult ki s hálásan emelte szemét tanárára, akinek szavában az okosság világossága s a szeretet melege reszketett.

— Gyónó fiam volt nyolc éven át. Amennyire ember ismerheti — ismerem a lelkét, az erejét. Merem biztatni, hogy teljesítse a mi Atyánk akarátát. Ennek beteljesedéseért, maga, édes fiam, mindig tiszta lélekkel imádkozott. Nem kételkedem, hogy ezt az akaratot teljesíti. A többit bizza öreá. A vigasztalás, a megvilágítás az övé.

Kapás megragadta tanára kezét és forró hálával ajkához vonta. A tanár, előtte térdeplő tanítványa lehajtott fejére tette másik kezét s meghatott, szeretetteljes hangon beszélt tovább.

— A hivatás, amely szólítja, szokatlan. De oly nemes és a maga indokai mellett annyira megokolt, hogy én biztatni tudom atyja vigasztalódását illetőleg. Még a mai nap fölkeresem őt. Amire ön nem képes érzései miatt, eléje állítom hivatásának szépségeit, indokait. Rámutatok azokra a hazafias szempontokra, melyeket neki, mint igaz magyarnak a vigasztalódás érzéseivel el kell fogadnia. Keljen föl fiam!

A tanár gyönyörűséggel, boldogan nézett az ifjú szemébe, melyből a megvigasztalt és megerősített lélek békéje tekintett reá. Gyöngéden, szeretettel átölelve, a szívére vont s homlokon csókolta az ifjút.

— Maradjon mindig ilyen erős... nemeslelkű, jellemes, édes fiam!

Tanára keze után nyult, megcsókolta s az ajtóban meghajolva, elköszönt tőle.

A folyosón, diadalmas életérzésektől átjárt szívére szoritotta

A tanár, előtte térdeplő tanítványa fejére tette kezét.

kezet. Nagy, erős lépések zaja koppant a kemény kőpallón. Fölemelt fejét elöntötte a lélek ragyogása...

* * *

Az öreg Kapás a kapu ajtajáig kísérté ki Tipray profcsszort. A tanár a kapuban kezei közzé fogta az öreg úr remegő kezét s szemébe nézve búcsuzott:

— Kedves Kapás úr, csak nyugodjon meg az Isten akaratában. Az áldozatot hozó szülői szív kedves az Úr előtt. Mi nem tudhatjuk az ő akaratát, de teljesítenünk kell. Ki tudja milyen nagy dolgokra hívja ő a maga fiát? Megigéri, hogy imádkozni fog az Ő akaratának beteljesedéseért?

— Megigérem.

— Isten veje!

Kapás nem felelt, csak erősen, a hála valamelyes érzelmével megszorította a tanár kezét. Mikor elfordult, kitörölte a szeméből előbuggyanó könnycseppet. Felsóhajtott s lehorgasztott fővel, lassú, megrokkanó lépésekkel visszaindult lakására. A felesége az ajtóban várta nyugtalan, kémlelő tekintettel. Kapás észrevette ezt a tekintetet s mosolyogni próbált. Nehezen ment. Megnézte az óráját.

— Kimegyek még a szőlőbe.

A felesége megértette. Besietett a borház kulcsáért.

A szőlő minden súlyosidőben vigasztalója, menedéke volt Kapásnak. Ha bánat érte, ha csalódott a számításaiban, az emberekben, ha rossz hírek nyugtalanították: a szőlőbe menekült. Ott ingujra vetkőzve dolgoztatott a tőkék közt. Kacsolt, kötözgetett, eligazgatta a tőkék közt a földet, vagy tőkétől-tökéhez csúsztatva gyönyörködött a fejlődő fürtökben. A zöldelő, terméstadó tőkék hangtalanul beszéltek lelkéhez s minden bosszúságnak kiszívták a mérgét; nagy zöld leveleiknek hűsével minden sebnek tüzét enyhítették. Azért a szőlőművelők mind békességes szívűek, rövid

haragúak, megbocsájtók: a szőlő dús, javakat, örömeket nyújtó ereje neveli őket.

Gyönyörű nyári alkonyat volt. A Magas-hegy fekete gerince mögé bukott nap tüzes küllői festették meg a felhőtelen eget s aranyos párázattal mosolyt varázsoltak a zöldelő hegyoldalra.

Kapás lehajította kabátját. Ellanyhult, kedvetlen lélekkel nézett a hegynek kapaszkodó szőlőre. A gyümölcsfákról pákosz verebek csipogása köszöntötte.

— Megeszik a beste lelkei a legszebb körtéket! Hess te! És összecsapdosta a kezét — a verebek ijesztésére. Az árkok szélén ültetett fákról riadt röpüléssel egy sereg madár szállt el feje fölött.

— Ezeknek nincs gondja — mormogta maga elé s kedvetlenül letérdelt az első tőke mellé. Egy fürtöt szabadított ki a kötés alól. A fia járt az eszében és a tanár szavai. Kötözgetett, kacsolt, a leveleket tépdeste. Egyik tőke után a másikat ápolgatta, de csak nem tudta feledni fájdalmát.

— De hiszen, mint diplomás ember is élhetett volna a közjónak, vagy hogy mondta az a professzor!?

Egy távoli szőlőből kötözgető asszonyok dalát hozta feléje a szellő. Valamicskét ráhallgatott, de ismét elővette a gondja:

— Hogy dicsőséges dolog!?! Példaszámba megy? De miért épen az én fiam? Más ember fiának nem jut eszébe gyengébb ésszel se iparos pályára menni — s egy tőke széthullott vesszeit szedgette össze, hogy megkötözze. Bosszuság fogta el:

— Hiába fizeti az ember a nagy napszámot! A sok haszontalanja csak komiszul dolgozik.

És dolgoztatott minden tőkén valamit. A harmadik árokba jutott. Egyik tőke szebb volt, mint a másik. A szemét megfogták a hamvas fürtök. Egyik-másik tőkén valósággal rajtafeledkezett.

— Ez a legszebb árok! Évek óta ez a leghálásabb.

Most már a lelke is odatapadt a szőlőhöz.

A nap ragyogását elnyelte a kék ég, melyen apró fellegek siettek egymás felé. Az esti szürkület az illatos, hallgató csöndben észrevétlen hullatta árnyait.

Kapásnak is egyre jobban oda kellett hajlania a tőkékhez, ha egy-egy dúsan megrakott tő gyönyörűsége vonta.

Már nem is dolgozott, csak csúszott a tőkék közt, eltelve örömmel, elfeledkezett csodálkozó lélekkel. Az alkonyat hajtotta, a mohóság vonta előre-előre!

— Milyen istenáldás! — sóhajtotta önfeledt elragadtatással.

— És ez! Csoda! — kiáltotta elfojtott hangon és térdreereszkedve mosolygó gyönyörűséggel számlálta egy tő fürtjeit:

... tizenhárom... tizenhét... egy tővön! És milyen fürtök!?!...

Újból megszámálta:

— ... tizenhét!

Összekulcsolta kezeit s szemeit az ég felé emelve, forró háladással súgta:

— Istenem... Atyám!...

Egy feje fölött elrepülő, megkésett madár szárnycsapása rezentette össze. Öntudatra jutva, sebbel körülnézett. Az este sötétsége bámult rá.

— Tizenhét!... És lóbálta a fejét boldog gyönyörűséggel.

Kilépett az útra, megtisztítózkodott s ment a szőlő aljába, a kabátja után. Lelkében hangtalanul ismétlődött a csodálatos szám:

— Tizenhét.

A borházak előtt kigyultak a gyertyák. A szőlősgazdák a kőpadokon ültek poharazgatás mellett beszélgetve. Az egyik asztalnál elfogták. Szabadkozott, de a hegyaljai ember hívása elől nem lehet kitérni.

Csakhamar szó került a fiáról is. Dicsérték. De ő el nem árulta a mai nap eseményeit, a szive fájalmát. «Talán meg se értenének» — gondolta magában. Azután a termésre került a sor.

Egyik-másik panaszkodott, hogy az öböl megütötte a fürtöket. Kapás nem szólt semmit, hanem a meglepődés boldogságával járta végig lelkében szőlejét. A dús tőke előtt állott meg...

A gyertyák leégtek. Ujat gyújtottak az útra s megindultak hazafelé, beszélgetve.

Mire hazaért, felesége már aludt. Leült az ágya szélére csöndesen s imádkozott. De imádság alatt egyre eléje került az a dús szőlőtőke s egy benső hang folyton belebeszélte az imádság szavaiba:

— Tizenhét... tizenhét!

Elcsodálkozott s félbeszakította az imádságot. Vigyázva leterdelt, de hol az a szám szólott a lelkében, hol az a csodálatos tőke bontogatta előtte szépségeit. Igen elgondolkozott ezen. Egyszer csak azon veszi észre magát, hogy a tőke fürtjei érnek a szeme előtt. A levelek elfakulnak s a vesszők meghajlanak a csodálatos teher alatt.

És akkor észrevétlen igen csodálatos gondolata támad s félig elmélkedve, félig csöndes ajkmozgatással beszél magához:

— Milyen gyönyörűség ez a termés. De végtére is csak az a szegény tőke szenved meg. És lám, én ebben gyönyörködöm.

És bensejében igen restelkedett.

Forró áhitat tüze gyulladt a szívében. Görcsösen összekulcsolta a kezét s égre vetett tekintettel fohászzkodott:

— Uram, vedd el az én kevélységemet! Ne szánj engem és gyönyörködj Te is az én gyümölcsömben... az én jó fiamban... és teljen be a te akaratod fölöttünk. Amen.

Permetező sírással lehajtotta fejét az ágy fájára és fölötte nagy boldogság járta át szívét a csöndes éjszakában...

FUTÓ FELHŐK.

KAPÁSÉK háza felé ez éjszaka után a béke lelke szállott alá. Mikor másnap Béla észrevette, hogy atyja homlokáról eltűnt a gond sötét boruja, s derült tekintettel fogadta reggeli üdvözetét, s vidáman tréfálkozva beszélgetett vele, átsurrant szobájába, hol édes anyja takarított. Felszabadult lélekkel beszélt:

— Anyuskám! Beszélt már apával?

— Beszéltem.

— Észrevette?!

— Észrevettem fiam! Hála a jó Istennek, mintha kicserélték volna a lelkét!

Béla arcán a boldogság remegése futott végig. Kitérte karjait, s átölelte édes anyját:

— Anyuskám, olyan boldog vagyok! Most már nem cserélek senkivel a világon.

Az anya megcsókolta a fia homlokát, s szívében hálás gondolatokkal imádkozta az Istent, ki meghallgatta az ő szegény, gyötrődő szívének fohászkodásait.

E naptól kezdve Béla dolgoztatott a műhelyben is. Segített a segédeknek, kiket fölöttébb nagy büszkeséggel töltött el mesterük fiának példátlan elhatározása.

— Bizony fiatal úr nekünk már eszünkbe se jutott, hogy valaha így is történhetik. Mi már csak úgy emlegettük a mester úr előtt, mint diplomás urat. Képviselőnek szántuk, aki a munkás emberek sorsával becsületesen foglalkozik majd egyszer.

Kapás elnevette magát.

— No lássák, most már vége az én képviselőségemnek!

— Nem lehet azt mondani — folytatta a segéd.

— Ej, Mihály, nem képviselőkre, hanem képzett iparosokra, jó kereskedőkre és gyárosokra volna szüksége az országnak!

— Az igaz, de az sincs megírva, hogy az ilyen tanult iparosok szóhoz ne jussanak az ország ügyeinek intézésénél.

— Sok víz lefolyik addig a Dunán, amíg Magyarországon ezt megértik. Nálunk beleszületnek az ilyen tisztségekbe. A megyei családok fiaiból lesznek a megyei urak, a szolgabíró, alispán, képviselő, miniszter.

— Elég baj az.

— De lássa Mihály, nem ők a hibásak ám! A polgári családokban van a fő hiba. Fiaikból ők is urakat nevelnek. Az én szegény apám mennyit szenvedett, míg velem dülőre jutott. A zsidók lássa, nem így gondolkoznak. Ott a gyerekekből jut minden pályára. És meglássa, hogy egy napon elkezdünk panaszkodni, hogy minden pénz náluk van. Az övük a föld, az ország.

— Már ma is úgy van! — vetette közbe egy fiatal segéd.

— No erre felénk! De az természetes is. A pénz tulajdonképpen gazdátlan jószág. Aki csak epekedik utána, annak kevés jut belőle. De aki utána nyúl, s okkal-móddal, küzködés árán is bírni akarja, annak megtelik vele a zsebe. A pénz olyan, mint a hal. Ott lehet fogni, ahol bőviben van. Aki kiül a tó partjára, s a fűzfa árnyékából szivel-szóval csalogatja, annak ugyan nem jut belőle. De aki ladikra ül, hálót vet, s érti a módját, bizony csak megtelik az iszákja halakkal.

— És a fiatal úr ladikra ül — jegyezte meg mosolyogva Mihály.

— Nemcsak beleülök, hanem, ha kell, nekivetkőzve a vízben is gázolok, ahogy a mesterség kívánja.

— Segítse az Isten, fiatal úr! Ritka elmével van!

— Köszönöm Mihály. Ha az Isten segít, mi még találko-

zunk. Majd még a Jancsi is húzza a hálót — tréfálkozott a fiatal Kapás.

A kis Jancsi inasgyerek elmosolyodott.

— Ha a fiatal úr hívni fog, bizony ott leszek!

A fali óra tizenkettőt ütött. A munka megállt. A munkások letörölgették homlokukról a verejtéket, s mosakodás után ebédhez ültek.

Az asztalfőn az öreg Kapás ült. Körbe a segédek, szembe vele a fia.

Így volt ez szokásban a régi iparos családoknál. Közös munka után, a közös ebéd. Ha csak vendég nem volt a háznál, az egész család együtt étkezett. Ez nevelte azt a tisztességtudó, családiasan gondolkodó iparososztályt, melynek erényei erőssége volt a társadalomnak, s biztosítéka a társadalmi békének.

Az öreg Kapással jöttek a külső munkások is, kik az épülő törvényszéki palotán dolgoztak.

Az asztaláldás után ebédhez ültek.

A mester kedvetlen volt. Fia ijedten kémlelte arcát. Meg nem állhatta szó nélkül.

— Édes apám valami bántja?

— Nem tudtam kisegítőket kapni. A terminusra nem leszünk készen. A nagy tárgyaló terem ablakainak szegezéséhez nem jut emberem. Irtam Kassára, Miskolcra. Nincs munkás.

Béla elmosolyodott.

— Hány ember kellene?

— Ha legalább egyet kaphatnék!

— Akkor nincs baj édes apám.

— Tudsz valakit?

— Tudok.

— Ki az?

Tréfásan mellére mutatott:

— Én vagyok.

— Ugyan ne bolondozz!

— Komolyan mondom édes apám! Ebéd után szépen a segédekkel megyek. A munkához értek, más nem kell.

Az öreg Kapás bosszúsán elnevette magát.

— Majd, hogy még csodádra gyűljön a nép!

— Van is eszükben!

— A barátaid ujjal mutassanak rád!

— Édes apám, azt már most is megteszik. Látnák csak a főispán fiát, Zomboryt, hogy kerül a másik oldalra, ha szembe találkozunk az utcán. Ezekre a csacsikra nem lehet adni semmit. Még más is történik. A tánciskolai táncosnőim, Juhász Margitka, a Sári, Biri, Mimi és nem tudom még hányan, egyébről sem beszélnek, mint rólam. Egyikük-másikuk alig fogadja a köszönésemet.

— No látod! — mondta kedvetlenül az öreg.

— Epen azért. Ha már elindultunk egy uton, legjobb azon végig menni, különösen ha az az út az egyenes út. Közbe az ember elgondolja magában, hogy se Sárikat, se Birikét úgy sem akarom feleségül venni, s akkor élvezettel mosolyoghat a kis kényeskedőkön.

— De mit szólnak majd ehhez az alispánék?

— Azok okos emberek. Ha a kis Piroskának elmesélem, hogy Zombory Tibiék milyen csacsik, halálra kacagja magát.

— Ej ej mégis csak, no!

— Édes apám ugy-e soha se szégyelte magát a mesterségéért?

— Az egészen más! En nem érettségiztem, én gyerekkoromtól abból élek.

— Nos édes apám, a mai naptól kezdve én is abból élek majd. Nyugodjon csak bele. Jancsi, délután számomra is viszel szerszámot.

Az öreg úr elmosolyodott. A segédek egyik ámulatból a másikba esve, e szavak után büszke, boldog lélekkel megéljenzték

Kapás Bélát. Ha bor lett volna az asztalon, még kocintottak is volna vele. De azzal csak ünnepnap tellik a pohár.

Kapás Béla olyan becsülettel szegezte a nagy díszablakokat, hogy homlokán sűrű gyöngyözéssel hullott a verejték. Esti öt órára a nap elbújt a szemközt álló ház teteje mellé. A Kazinczy-utca árnyékos oldalán egyre sűrűbb rajokban mozgott a sétáló közönség.

Torkos és Boros is arra vetődtek. Élénk vitába merülve sétáltak el az épülő palota előtt. Kapás észrevette őket. Szeretett volna rájuk kiáltani, de gondolta, úgyis észreveszik. És csakugyan szembefordultak a főhomlokzattal, hogy elnézegessék az épület hatását.

— Nézd csak! — ragadta meg Torkos a Boros karját és Kapás felé mutatott mosolyogva.

— Az ám! — sopánkodott Boros.

Akkor letekintett rájuk Kapás is. A kalapácsával katonásan tisztelgett előttük.

— Szervusz Béla! — kiáltott fel Torkos.

— Szervusztok — volt a felelet, s azzal már dolgozott tovább.

Borosék alig tudtak feleszmélni a meglepetésből. A hátuk mögött néhány apróbb diák csodálkozott Kapáson.

— Barátom nézd, hogy dolgozik?!...

— Te, közönséges munkás ruha van rajta!...

Torkos hallotta a diákok csodálkozásait. Feléjük fordult.

— Pajtások Kapás úr előtt mindig tisztelettel emeljétek meg kalapotokat. Lássátok a legjobb diák, akinek több esze van, mint a félvárosnak — nem szégyel szülővárosában dolgozni. Ez az igaz ember!

Karon fogta barátját, magával vitte:

— Gyere, gratuláljuk meg Bélát bátorságáért!

Odafennt azután összeölelkeztek, majd ahogy össze nem csókolóztak.

— Ej Béluskám — kezdte Boros — ha lány volnék, menten megcsókolnálak az egész emberségedért!

— No, ne bolondozzatok! Ott függ a kabátom, oldalzsebében van cigaretta, gyujtsatok rá. Egyébként, csak álljatok itt úgy, hogy a kint sétálók ne lássanak, s meglátjátok, hogy ha Boros leány volna, mennyire csókolna meg!

Rágyujtottak, s Kapás folytatta munkáját.

Egy idő múlva visszaszólt. Vigyázzatok. Itt jön Pap Mimi Zsögödy Bözsivel. A táncosnőim. Féltestével kihajolt, s egy ablak szárnyat próbált ki.

A két leány észrevette, felismerte. Az ajkuk leesett az ámulattól, s meredt szemekkel nézték Kapást, aki feléjük fordította tekintetét.

A két leány elvörösödött, s hirtelen elfordították fejüket. Sietve tovább mentek. A harmadik háznál összenéztek, s hangosan kacagtak Kapás felett.

Torkos és Boros meredt nyakkal lesték a két leányt. A vér fejükbe tolult, s csaknem egy időben kiáltották:

— Szemtelenek!

... hangosan kacagtak Kapás felett.

Kapás letette a kalapácsot, cigarettára gyujtott, s higgadt, tréfálkozó hangon mondta:

— Figyelmeztetek titeket, hogy hölgyekkel szemben ez a hang nincs megengedve. Vette kalapácsát, s tovább dolgozott.

— Mit, nincs!?! — fakadt ki Torkos. — Mikor ilyen, ilyen...

— Fiacskám — szólt Kapás — ne folytasd. Vedd elő az eszedet, amint én elővettem, s állapítsd meg, hogy ez természetes. Ezzel és ezekhez hasonlókkal nekem le kellett számolnom. És ha csak ez volna, ami reám vár!

A Casinó cukrászdájába Zombory Tibi vitte meg a hírt. Vágatva loholt végig a Kazinczy-utcán, közbe figyelmeztetve ismerőseit a nagyszerű látványosságra. Kifulladásra egy székre ült.

— Nagyszerű! — kezdte előkelősködő raccsolással. Kolosszális! Gyerekek siessetek, nézzétek meg! A néptribun úr munkászubbonyan vasalja a törvényszék ablakait... Gyerekek fogjatok meg... hahaha... a díszszónok... hahaha...

A gyerekek — érettségizett társai, néhány idősebb egyetemi hallgató, s fiatal hivatalnokok — annyira kolosszálisnak tartották a hírülhozott látványosságot, hogy hangos kacagás közt, a gúnyolódás mérges nyilaival árasztották el, a távollévő Kapás Bélát.

Az általános derültség közben Szentey Tihi, egy maflaképű megyei joggyakornok — indítványt tett:

— Gyerekek tüntessük ki Kapást egy helyszini szemlével! Ahányan vagyunk, sétáljunk arra.

— Eljenezzük meg — folytatta tovább, röhögve Szapronczay.

— Kitünő! Nagyszerű — hangzott a válasz. Felkerekedtek és zajos, izléstelen tréfálkozásokkal megindultak a törvényszéki palota felé.

Kapást nem látták. Gonosz kedvük lehült, s csalódott arccal állottak szemben az épülő palotával.

— Megugrott a mester úr — epéskedett Zombory.

— Elrestelte magát a téns uram! — tódította Szentey.

A következő pillanatban, a második emelet párkányzatán előtűnt Kapás alakja. Kék munkászubbonyan, kezében szerzőkkel óvatosan csúszott előre, az oromfal felé.

A sétáló közönség megállott, s remegve szemlélte a veszélyes vállalkozást. Egy elhibázott lépés, s alázuhanhat.

Kapás észrevette a közönség figyelő-csoportját, s kissé megzavarodott. Meggyorsított mozgással csúszott előre. Kinyújtott kezével elérte az oromfalat, s egy merész ugrással mögéje rejtőzött. Ott leült, s várta, amíg eloszlik a csődület.

A közönség közül sokan felismerték, s általános meglepődéssel tárgyalták az esetet: Kapás pályaválasztását — s alig akadt valaki, aki értékelni tudta volna ennek a fiatal embernek lelki nagyságát.

A csoportok széteszlottak. De Zomboryék makacsul kitarítottak.

— Elő kell jönnie! Láttátok, hogy milyen szurtos? Igazi iparossegéd.

— Es ennek a műhelytölteléknek is van önkéntességi joga?! Tisztelem az ezredét!

Mikor Kapás észrevette, hogy a közönség elszéledt, előbújt a fal mellől. A járda szélén ácsorgó csoportban felismerte osztálytársainak mosolygó csoportját. Megérezte, hogy ezek gúnyosan tárgyalják. Önérzettel emelte fel fejét, s a szédítő magasból lesújtott rájuk tekintetével. A vigyorgó Zombory szeméről egyszerre lehullott a monokli, s Szentey háta mögött igyekezett helyet foglalni. Szapronczay ajkán is megfagyott az irónia. Egyedül Szentey izetlenkedett, de ő is némi kellemetlen érzéssel kérdezte:

— Nos gyerekek megéljenezzük?

A közönség ismét meg-megállógált. Kapás a párkány szélén állt, derekára illesztett kezekkel. Alakja kiegyenesedett. Elfojtott fájdalommal, de fenséges, lesújtó megvetéssel nézett farkasszemet a idegesen mozgó csoporttal.

Míndez egy pár pillanatig tartott csupán. De e pár pillanat elég volt arra, hogy az undok hetvenkedés játékát megsemmisítse.

Szapronczay cigarettára gyujtott, s el nem titkolható idegességgel szólt Szentey felé:

— Tíhi, szolgálhatok egy cigarettával?

Szentey a cigaretta után nyúlt, s a maga gyávaságának elpalástolására, nyomorult suta hengegessel mondta:

— Az a kölyök annyira szemtelen, hogyha közénk tartozna, megpofoznám... s elindultak megnyúlt orrokkal, leforrázva.

ÚTRAKÉSZÜLÉS.

Aki vissza tud emlékezni édes anyjára, megérti, hogy az anyai szív dicsőítésében miért kifogyhatatlan a költészet. A tenger mélységeit évezredek óta kutatja az emberiség s évezredek óta újabb és újabb csodálattal tellik el kimeríthetetlen, csodás kincsei láttára. Az anyai szív égő, áldozati tüzei is évezredek átvilágítanak a világ sötétségében s az emberiség szent elragadtatással magasztalja e szent tüzet, melynek világánál, élénk lobogásánál csak melege nagyobb, édesebb!

Aki nem melegedett e tűz lángjainál ifjú kora boldog napjaiban, egész életén át mostohagyermeknek érezheti magát. Sirathatja szomorú sorsát, mely szívét a gyönyörűségek, a szeretet, öröm, vigasztalás tüzétől fosztotta meg.

Az édesanyai szív az Isten és ember gyönyörűségeinek, szépségeinek szentélye. E titokzatos szentély rejtelmeiből szól az Isten az emberhez először, innét árasztja jóságát reánk tehetetlen kis férgekre. Az emberi jóság e szentély kárpitai mögül lép ki s műveli csodáit, gyújtja meg áldozati tüzeit a bölcső szélén, melyben az ember öntudat nélkül, a szeretet ezer áldozataira szorulva nyugszik.

Mindnyájunk élete e tüztől kap lángra! Lobogása annál szebb lesz, mennél szentebb, tisztább volt az édesanyai szív lángolása.

Kapás Béla szívének minden jóságát ez a szent tűz gyújtotta meg, salakját ez égette ki. Így történhetett, hogy fiatal éveinek gyér száma mellett is barátai «aranyszivű»-nek nevezték.

Némelyek oltárnak mondják az anyai szívet, melyen az

anya a szeretet fájdalmas áldozatait mutatja be a Teremtőnek gyermekeiért.

Nos, oltár volt a Béla édesanyjának szive is, melyen most gyullad ki a legnagyobb áldozati tűz, melyet emberi kéz gyújthat.

Mióta Béla kitűnő eredménnyel letette az érettségit, az édesanyja arca elváltozott. Olyan lett, mint a tavaszi ég, melyen a tornyosuló felhők mellett fönnyragyog a nap tüzes küllőivel, de a felhők sűrű csöppekkel öntözik, a napfényben fürdő földet.

Az érettségi sikerei, a fiúnak és apának egyakaratra térése boldog mosolygással árasztották el arcát, de a közeli válás fájdalma, a csendes szenvedés árnyait lopták a mosolygó arcra.

Az öröm így válik az anyai szívben fájdalmas áldozattá! S ezt a tüzet az anyai kéznek kell élesztgetnie azzal az apró, gondos munkával, melyet úgy hívnak: útrakészítés.

Kapásné asszony is alig pihent meg a nyolc évi aggodás örömhegyein, előre kellett mennie. Bélát tanulmányai Budapestre szólították. Nosza, rajta! Szegény édesanya gondold végig az elválás fájdalmát s azután vedd számon a fiad kikészítésének ezer gondját!

Kapásné is egy szép napon kinyitotta fia ruhásszekrényét és átvizsgálta a fehérneműket, a harisnyákat, a ruháit. Bizony, hogy ez nem eshetett meg könny nélkül! Azután szép sorjába följegyezte a pótlásokat s keserves könnyhullatás közt elgondolta, hogy mindezt ezután nem ő fogja mosogatni, rendben tartani!...

Csupa apró dolog, de az anyai szív belesajdul ebbe a munkába.

És ki tudná összeolvasni a szív fájdalmas gondjait, összerázkodását, míg ezen a munkán túlesik?!

És csak ezután jön a legfájdalmasabb.

A Jancsi és Jóska inas behozzák és a szoba közepére állítják a nagy ládát, melyben a fiatal úr holmijait pakolja majd bele a ténsasszony. Adta lelkei, milyen csendesen, komolyan végzik ezt

a munkát! Ezek a bolondos inasszivek is megérik, hogy egy szomorú aktus munkásai.

Kapásné ráveti szemét a fölnyitott ládára s máris könnybeborult szemmel, alig hallhatóan mondja az inasoknak:

— Jól van, fiaim... csak menjete ki. Alig teszi ki a két gyerek a lábát, már odaroskad a ládára, mint valami nyitott koporsóra s megárad a szive fájdalma:

— Istenem... Istenem... és nincs tovább! De e két szóba a keserveknek, a szenvedéseknek milyen tengere áradoz, terjeng, tornyosodik egészen az égig?! Mint válik az anyai szívnek ez a vergődése tüzes imává, áldozati lánggá, mely az Isten trónusáig szökel, azt emberi nyelv el nem beszélheti! Az Isten látja csak, ő gyönyörködik benne, ki az emberi szívben a legszebb hangszerteremtette, melyen ő maga játszik a legcsodálatosabban, mikor az emberi sorsot igazgatja.

Hogy hány könnyesepp és hány csók hull minden egyes ruhadarabra, melyet az édesanya pakol fia ládjába: ki számolhatná meg, ki vállalkoznék rá?!

Az öreg Kápás már reggel megérezte a pillanatok terhességét s bús szívvel kimenekült a szőlőbe.

Béla a délelőttöt édesanyja társaságában töltötte. A fiúi szív megfeszített vidámságával, okos gyöngédségével cirógatta édesanyja szívét, de a délután őt is elsodorta a háztól.

Ebéd után még a műhelyben forgolódott s beszélgetett a munkásokkal. De akármennyi mondanivalója is volt számukra: mikor édesanyja a ládát kérette, a szive elszorult s kisomfordált a műhelyből.

— Istenem — járta a gondolat a szívét — szegény jó édesanyám, mennyit szenved majd most?!

És ez a gondolat velejárt az utcákon, beszélt hozzá, hangolta az érzéseit, melyek nagyon is túlfeszültek.

Ilyen lélekkel ért a Torkosék lakására. Péter eléje sietett s átölelte:

— Béluskám, az utolsó nap, melyet egyelőre együtt töltünk. Torkos Sárospatakra iratkozott jogásznak.

— Bizony Peti, eljárt az idő.

— Hohó fiúk! — hangzott a hátuk mögött Boros hangja — nekem is legyen részem abban az ölelkezésben s a szívére vonta mindkettőjüket.

— Tipray tanár úr már vár minket. Menjünk!

Megindultak az udvaron végig a gimnázium felé. A gimnázium mellett épült a piarista-templom, a diákok temploma.

A sekrestye folyosóján sétálgatva várta őket tanáruk.

— Isten hozta önöket, fiaim! Nos, Béla, úgy-e nehéz a válasz!? Persze, a Péter úr nevet maguk fölött. A szomszédból akár mindennap hazahozza a vonat.

— Neki lesz a legjobb dolga — folytatta Boros. Ha nem volna olyan veszekedett hirtelenség a jogászoknak, én is Patakon iratkoznék.

— Nono, Tóni úr, mi legyünk szerények! Tudja a filozof-terekről nem a legjobb vélemények terjedtek el. Egy csipős adomával ránk húzhatják a vizeslepedőt.

— No akkor mégis csak én vagyok a legszerencsésebb! — nevetett Kapás. Nekem nem kell óvatosnak lennem. Rajtam mindenki végighúzza a szekér rúdját!

Tipray tanár karonfogta Torkos Pétert s vezette a templom-ajtó felé:

— Menjenek szépen, készüljenek elő s azután jöjjenek, a gyóntatószékben várom magukat.

A fiúk már egy-két héttel előbb megbeszélték, hogy a szentgyónással és áldozással búcsuznak szülővárosuktól s az Úr Jézussal szívében teszik pályájukon az első lépést.

Senki sem buzdította erre őket. A szívéből fakadt ez a gondolat s tanárukat boldoggá tette.

A gyónás után néhány percig beszélgettek egymással s megígérték Kapásnak, hogy másnap kikisérik az állomásra.

Kapás az alispánékhoz ment. Már elbúcsuzott tőlük, de Piroska megigértette vele, hogy ír még valamit az emlékkönyvébe, mely aznap egy barátjánál volt.

Az alispánéknál találta Szenteyt, Zomboryt és Szapronczayt. Piroskával tenniszcztek. Az alispánné Pistivel egy kerti padon ült.

A szokott szeretettel fogadták.

Piroska és Pista eléje szaladtak s a kezeibe kapaszkodva kísérték az alispánnéhoz.

Zomboryék összenéztek s gúnyosan mosolyogtak. Zombory fölillesztette monokliját s azon keresztül fixirozta Kapást. Úgy köszönt neki:

— Jó napot elvtárs!

Kapás elvörösödött s nem viszonzta a köszönést.

Az alispánnét bántotta ez a modor s rendreutasította Zomboryt.

— Tibi, tegye le azt a majomablakot. Maga elvtársnak szólította Kapást? Nem gondolja, hogy ez a Kapás szorgalmas munkája mellett, igazságtalan kitüntetés volna a maga számára?!

Zombory leejtette szeméről a monoklit s idegesen szívta a fogait.

— Hehe, néni...

Szapronczay és Szentey hirtelen elfordultak s a labdák veregetésével foglalták el magukat.

— Pisti, menj s Piroska helyett játsz a fiúkkal.

Kapás zavarodottan hajolt meg az alispánné előtt:

— Nagyságos asszonyom... nagyon köszönöm...

— No nézze, Béla, ne legyen zavarban. Tibi elkapatott gyerek és rossz nevelése komoly aggodalmakkal tölthetné el szüleit. Csak biznák egy évre reám azt a fiút, kiverném belőle azokat az ostobaságokat. Gondolom, hogy magát sokszor bosszantották?

Kapás nem felelt.

— Így szeretem magát, Béla. Panaszkozhatnék, leszólhatná

őket és nem teszi. Pedig tudom, hogy fájnak azok a sebek, melyeket az ő meggondolatlanságuk ejtett magán.

— Nincs okom a panaszra, nagyságos asszonyom. Az adott pillanatokban mindig volt annyi lelkierőm, hogy a torkukra forraszthattam a sértést. Mióta pedig a társadalmi felfogás — a mi éretlen korunkban is — megítéli az elégtételtevés fegyveres jogát: kerültem a társaságukat. Igen nevetségesnek tartottam, hogy egy napon nekem a felnőtt emberek, embertelen játékát kellett volna eljátszanom velök.

— Igaza van! — mosolygott az alispánné. Szeretem, hogy a komikus oldaláról nézi a dolgot és higgye el, egy kissé szánalmas is. Ezt azonban Tibiék mindaddig meg nem értik, míg valaki meg nem tanítja őket félni attól az úttól, melyen Tibi a férfiaságát keresi.

Piroska előjött az emlékkönyvvel. Tintát, tollat is hozott.

— Kapika, igen? — és eléje tartotta a tollat.

Béla elmosolyodott:

— Igen! De mit? Verset írni nem tudok, maga pedig azt szereti.

— Látod, anyuska, a Kapi milyen tudatlan! Elhiszed neki? Kapás megfogta a kisleány kezét s maga elé vonta.

— Ha egy pár percig megáll itt előttem, irok valamit.

— Jó.

— De se mozdulnia, se mosolyognia nem szabad, mert akkor csunya lesz, amit... egy... kettő... három...

— Mit csinál Kapi? Maga nem ír... és ágaskodott, hogy bepillanthasson a könyvbe.

— No tessék! — fakadt ki komolykodva Kapás. Megmozdult! Most azután... egy... kettő... három... maga az oka, hogy rosszul sikerült — s Piroska felé nyujtotta a könyvet.

A kislány möhon nyult a könyv után. Belenézett s az öröm pirja elborította kis arcát.

— Jé!...

— Nos mi az? — érdeklődött a könyv után az alispánné. Piroska átnyujtotta a könyvet s anyja háta mögé állva szemlélte.

Az alispánné meglepődött s elgondolkozva szolt:

— Nagyon kedves!... Igazán kedves...

Kapás egy pár jellemző, de igen lendületes és finom vonással az alispánné profilját rajzolta a könyvbe.

— Piroskám, ezt mind a ketten köszönjük meg. De Kapi maga művész is lehetett volna?

Kapás boldog volt az igaz öröm láttára s a boldog ember könnyed hanghordozásával válaszolt:

— Akkor talán örökre el kellett volna válnom innét — és szemével végigcirógatta Piroskát, aki kedves gyönyörködéssel szemlélte a rajzot.

A búcsuzkodás után Pisti kikísérte Kapást. Kapás megfogta tanítványa kezét s a szemébe nézve, meleg, szeretettől reszkető hangon kérte tőle:

— Pisti, ígérje meg, hogy leveleiben és lelkében mindig őszinte lesz hozzám.

— Igérem.

Kapás megrázta tanítványa kezét, szívére ölelte és elköszönt tőle — a viszontlátásra.

Elgondolkozva ment a ház előtt elnyuló, vadszőlővel befutott hosszú kerítés előtt. Egyszer csak eléje hullott egy szál piros rózsa.

Hirtelen föltekintett. Piroska akkor kapta vissza a fejét.

Lehajolt a rózsáért és remegő kézzel ajkához vonta.

Megkerülte a várost s a folyócska mentén kijutott a mezőkre.

A alispánné.

A tarló pusztasága belefutott a kukoricatáblákba, melyek halaványzöld színükkal tarkázták a határt.

A folyó partjain nőtt sás és nád nagy sóhajtozásokkal hajlongott az alkonyi szélben s belemuzsikáltak a csöndbe, mely békességesen ült rá a vidékre.

Egyszer csak eléje hullott egy szál piros rózsza.

mozgatója ő lesz: apja, városa dicsőségére... Ha csüggedés fogta el atyja ellenséges hangulatainak láttára: ide szökött ki. A zúgóból kitörő víz friss, diadalmas energiái megerősítették, bizóvá tették.

És most, az ifjúkori álom valóra válásának előestéjén, itt állott ismét a zúgó hidján.

Az este ráhullatta árnyát a malomra, a fákra s elmosta éles körvonalaikat. Lába alatt csöndes csurranással ömlött a felfogott

víz, megtörve a nagy csöndet, mely elzsongította idegeit. Kezével belefogózott a hid karfájába. Lehuntya szemeit. A fölszabadult képzelet egy pillanat alatt eléje vetítte a jövőt.

Előre nyujtotta nyakát és lázas pihegéssel hallgatta a munkáskezek zaját, a gépek zugását...

Heves szélroham futott végig a folyón. Megrázkódott...

Kitágult szemekkel a sötétségbe meredt. A látomás és vágyak forró lázában, kitárt karokkal imádkozott az éjszakában...

AZ ÉLET ORSZÁGÚTJÁN.

KAPÁS BÉLA Hatvan körül ébredt fel a Pest felé robogó vonaton. A fülkében egyedül utazott. Hamarosan rendbeszedte magát s kiállt a folyosóra, egy nyitott ablak elé. A többi lefüggönyözött fülkékben még aludtak az utasok.

A nagy síkság szélén aranyos ködökkel küzködött a nap. Belefeledkezett ebbe a nagy fényességbe s szabad tüdővel szívta a síkság üde, reggeli levegőjét. Egyszerre csak felriadt s ijedten nézett maga körül. A vonat zakatolva rohant előre. Ebben a pillanatban átérezte az egyedüllét ijesztő szomorúságát. Bánatosan hajtotta le fejét, az ablakpárkányra támasztott kezére s ellágyuló szomorúsággal szüeleire gondolt.

— Vajjon aludtak-e valamit ezen az éjszakán?

Lelke hazarepült. Beosont a kedves ház ajtaján, megállott szülői ágya mellett, feléjük hajolva megcsókolta őket. Az édes anyja párnájára pihentette fejét, átölelte anyját, s fiúi szívének vigasztaló szeretetével súgta a fülébe:

— Ne szomorkodjék édes anyám! Jó az Isten, gondomat viseli.

A nap már akkor kibontakozott a reggeli ködök színes fátyolaiból s csillogó bronzarccal nevetett felé. Ez a diadalmas, a fűszállat is fénnel bevonó ragyogás, egy pillanat alatt felébresztette lelke erőit. Kiegyenesedett s izmokat feszítő bizalommal nézett el a síkság felett: Pest felé.

A Keleti pályaudvar üvegfedele alá futott be vonatja. Robogó

zaja még ott visszhangzott a vasbordák alatt, mikor az emberáradattal a kijárat felé sietett.

Az utasok, hordárok hangos kiabálására előrerobogó kocsik közt jutott ki az úttestre. A város még aludt. Reggeli szendergésében is vasmarokkal fogta meg szívét ez a fiatal, gyorsan fejlődő magyar óriás. A palotasorok lefüggönyözött ablakai közt megérezte a szunnyadó energiák nagyságát. A boltok vasredőn yei mögül fülébe szűrődött a kereskedelem gyorszenéjű fiatal nyelve. Keményen lépkedett a járó kövein. Erejében megnövekedett, s mentől beljebb ment a széles, elevenedő utakon, annál inkább éledt szívében a bizalom. Sokszor úgy érezte, mintha kinőne az utca házsorai közül s a kémények fölött nézne végig a háztenger végtelenén.

Kis térképe eligazította az Üllői-útra. Betért egy kávémérésbe.

— Amíg felébred Pest, megreggelizem. Kissé későn kelnek, de igazuk van. Hiába, a szociális igazságoknak a kapzsiság állja útját. Az ember agyonhajszolja magát, de még inkább embertársait a pénzért. Szerencse, hogy az emberi zsenialitás a technika fejlődésében megtalálja talán az emberi méltósághoz vezető utakat. A gépek... a gépek...

Ilyenféle gondolatokkal foglalkozott reggelije alatt. Majd ujságot olvasott.

A tejcsarnok kezdett népesedni emberekkel. Ujságja mellől érdeklődéssel nézte ezeket az új, ismeretlen arcokat. Kellemesen érintette intelligenciájuk s az az önmagukkal törődés, mely a többiket megmentette a kisvárosi kíváncsiaskodás kellemetlenségeitől.

— Ezek nem bámulnak egymás szájába, mint odahaza szokták.

Megnézte óráját.

— Nyolc óra mult.

Oldalzsebéből elővette iratait, elrendezte s megállapította napirendjét:

— Elmegyek az intézetbe. Ha lehet, beiratkozom s utána lakást keresek.

Egypár perc mulva eléje tűnt az intézet hatalmas, kupolás tömbje. Elfogódott lélekkel állott meg előtte s kellemes érzésekkel nézegette, a magyaros stíl felé törekvő homlokzatot.

— Bravó — tört ki belőle a lelkesültség. — Végre idáig jutott a nemzeti lélek! Ej, ha egyszer az egész Pest a megalkotott magyar stílusban épülhetne! Akkor a világ népei mind meglátogatnák, mint hajdan Attila sátorvárosát.

A nemzeti vágyak tüzeiben égő lélekkel körüljárta a négy utcára terjedő épületet. A Kinizsy-utcai kapuban az intézet növendékeinek egy csoportja élvezte a viszontlátás örömeit. Kapás tisztelettel közeledett feléjük:

— Új iskolatársaim — gondolta magában. — A jövő Magyarország fontos tényezői.

Ünnepélyes tisztelettel emelte meg előttük kalapját.

— Engedjék meg, hogy bemutatkozzam. Kapás Béla vagyok. Iratkozni jöttem.

A fiúk meglepődéssel nézték Kapás bajuszos arcát. Ide csak tejeles szájú, sokszor még rövidnadrágos középiskolai diákok szoktak iratkozni jönni. Akkor is szüleikkel. A meglepődés zavarából Kapás segítette ki az ifjakat.

— Lesz szives valaki a kollega urak közül kalauzolni?

Egy magasnövésű alföldi gyerek lépett eléje:

— Tessék velem jönni. Koros Pál vagyok.

Kapás a folyosón előszedte irásait.

— Nem szükséges még más is?

— A bizonyítvány!

— No nézze kollega úr, ép az maradt a zsebemben. Tessék. Ez az.

Kollegája kibontotta a bizonyítványt.

— Érettségi? Jeles éret? — ámult el Koros.

— Igen — felelte szerényen Kapás.

Koros zavarodottan kérdezte:

— Talán eltévesztette az iskolát? Nem a műegyetemre akar?...

— Nem, nem — vágott szavába Kapás. — Az iparművészeti iskolába iratkozom, a faipari szakra.

Koros restelkedett ügyetlenségén. Sietve megmutatta az igazgatói irodát és futott a hírrel a fiúkhöz.

— Ide hallgassatok! Tudjátok ki ez? Egy jelesen érettségizett óhelyi fiú Zemplénből.

— Ugyan! Igazán? — hangzott a meglepetés a fiúk ajkáról, s szívük büszkeséggel telt el.

Kapást a szolga beengedte az igazgatóhoz, kinek szobájában több tanár időzött.

— Nagyságos uram, Kapás Béla vagyok. Az intézet növendékei közé szeretnék felvétetni — s az igazgató felé nyújtotta iratait.

A tanárok vizsgálódva nézték Kapást.

Az igazgató a tanárok felé nyújtotta az érettségi bizonyítványt s meleg érdeklődéssel, örömmel fordult felé:

— Ki tanácsolta ezt önnek?

Magam vágyódtam ide.

— Hiszen akkor már a negyedik gimnáziumból jöhetett volna?

— Igenis, de engedelmeskedtem édesatyámnak, ki ezt a vágyódásomat nem helyeselte.

— És most?!

— Az érettségi után végre határoznom kellett. Szerencsére osztályfőnököm segítségével sikerült megnyernem édesatyám beleegyezését.

A tanárok, kik meglepetéssel kézről-kézre adták az érettségi-bizonyítványt, élénk tetszéssel hallgatták Kapás szerény, de nagy akaraterőt sejtető szavait. Az egyik professzor, kezében az érettségi bizonyítvánnyal, Kapás elé lépett:

— Ön volt az fiatal barátom, kivel az érettségi után a lapok foglalkoztak?

Kapás elpirulva válaszolt:

— Igen, sajnós!

— Miért mondja, hogy sajnós?

— Mert másnak alig nevezhetem ezt a tényt. Nálunk hirlapi szenzáció az, ami más nemzeteknél bizonyítvánnyal mindennapos jelenség.

A tanárok összenéztek. Megérezték Kapás szavaiban a hivatás nemes erejét. Törekvéseiket látták ebben a nemes ifjúban jutalmazva. — Az igazgató őszinte nagybecsüléssel lépett Kapás elé.

Miért mondja, hogy sajnós?

— Adja ide a kezét fiam, hadd szorítsam meg! Egy egész életet áldoztam azokért az eszményekért, melynek ön munkásává szegődik. Legyen meggyőződve, hogy az a négy év, melyet sokan elveszettek hihetnek — önre nézve nem vészett el. A mostani pillanattól kezdve, ön a mi büszkeségünk, hinni akarom, hogy jogosan.

Néhány percig még szívélyesen elbeszélgettek a tanárok Kapással, aki a szapora kérdésekre szerényen elmondotta hivatásáért folytatott küzdelmét. Azután meghajtva magát, elköszönt tanáraitól.

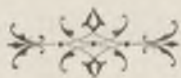
Koros Pál már akkor elmondotta a fiúknak meglepetését, akik lelkesen, a nagyrabecsülés hódolatával beszélgettek új iskolatársukról. Amint Kapás alakja feltűnt a folyosó végén: eléje futottak. Az elsők lelkesen megszorították kezét s hatalmas éljenzéssel üdvözölték. Kapás a meglepetés zavarával küzdött. De jó szíve kiségitte zavarából. A legelső fiút, aki közelében volt, szívére ölelte, s szeretettől csillogó érces hangon mondotta:

— Édes barátaim, így szeressük egymást mindvégig, akik egy nagy gondolatnak alig-alig megértett, munkásai vagyunk. Ünnepléstek engem megalázott, s csak az tud majd fölemelni, ha elmondhatjátok rólam, hogy a ti kitüntető szeretetetekre, mint jóbarát érdemes voltam.

Az újabb éljenzésre az igazgatói szoba ajtajából kitekintettek a tanárok. Kellemes meglepetéssel szemlélték a jelenetet. Az igazgató mosolygó arccal jegyezte meg:

— Ez a fiatalember jó hatással lesz növendékeinkre.

A fiúk végigkisérték Kapást az intézet folyosóin, tantermein, gyűjteményein. A műhelyek közül kellemes meglepetést szerzett Kapásnak: a famunkák műhelye. Boldogan vizsgálgatta a modern famegmunkáló gépeket, a növendékek befejezetlen munkáit. Szakszerű érdeklődése, megjegyzései, csak fokozták a fiúk tiszteletét.

A SZVETENAY-UTCÁBAN.

A PESTRE jövő vidéki fiúkat, a lakás kérdésének megoldása izgatja legjobban. A felmerülő szempontok göröngyein elfáradva, kellemes érzéssel helyezkednek azután el hónapos szobáikban, s jóleső érzéssel élvezik az önállóság öntudatát.

Kapásnak is volt két szempontja. Az egyik: az egészséges, csendes lakás, a másik: lehetőleg olyan házba kvártélyozkodni, ahol alkalma volna a kisemberek, főképen a munkások lelkületét, életét tanulmányozni.

Ezt a két szempontot egyesíteni Pesten a lehetetlenséggel határos. Az egészséges lakásokhoz nem jut a munkásság, ahol meg munkások laknak, ott az egészségi kívánalmakat fel nem leli senki emberfia.

Fáradozásának az esti órákban mégis eredménye lett. A Szvetenay-utca 5-ik számú házában nézett meg egy szobát. A házmester, Korsós Péter vasgyári előmunkáshoz vezette. Egy öregedő asszonyka fogadta nagy szivességgel. Kinyitotta a szoba ajtaját. Kapást kellemesen lepte meg a szoba tisztasága, virágos ablaka. Mikor megkötötték az alku, Korsósné vidáman jegyezte meg:

— És, kedves uram, bennem ne csak a bérbeadót tekintse, hanem, a jó édesanyja helyettesét is. Ha valamire szüksége van, csak szóljon: ép úgy meg lesz, mint odahaza.

Kapást meglepte az asszonyka jószívűsége s derülten válaszolt:

— De, kedves néni, ha meg panasza lesz rám, ép úgy megmondja ám, mint odahaza édesanyám.

Vidáman nevettek s elbeszélgettek apró, semmi dolgokról. Kapás Béla hamarosan az intézet kedvenc növendéke lett. Tanárait meglepte szellemének fejlettsége, széleskörű érdeklődése és serény munkakedve. Társai megismerték jó szívét, mellyel eloszlatta a közöttük fennálló korkülönbséget. Az igazi meglepetés, az első rajzóránál érte tanárait. Vonalainak eleven

Kapást kellemesen lepte meg a szoba tisztasága, virágos ablaka.

lendületéből sok finomsággal szövődött a rajz. Tanára hamarosan különleges feladatok elé állította, melyeket ő a legnagyobb tökéletességgel oldott meg.

Nagy örömmel vett részt a gyárak és műhelyek látogatásában, honnét mindig hatalmas benyomásokkal és felizgatott lélekkel tért haza. Tanulmányait megtoldotta a szociális irodalom olvasásával. A nemzetgazdaságtan napi olvasmányai közzé tartozott, s egy év múlva szép ismeretei voltak azon a téren, melyet nálunk elhanyagoltak. Ha barátaival beszélgetett, különböző változatokban mondta el előttük:

— Nekünk, a jövő iparosainak át és át kell értenünk a szociális kérdést, mely alapján véve a legszebb tan, amit ember vállalhat, — de csak végzetes tévedéseitől megtisztítva.

Tanulmányainak második évében meglátogatták szülei. A látogatás szomorú szükségből történt. Édes atyján egy kellőleg fel nem ismert betegség vett erőt. Az orvosok Pestre küldötték. A klinikán az operáció szükségét állapították meg. Az öreg úr tiltakozott még a gondolat ellen is. Béla fiúi szeretetének erőfeszítésére volt szükség, míg édesatyja beleegyezett a műtétbe.

A műtéig kétheti kurát rendeltek az öreg úrnak. A két hét elég volt Korsósné részére, hogy Kapásnének bebizonyítsa fia iránt érzett nagy szeretetét.

Béla reggelenként iskolájába ment. A két asszony otthon maradt. Korsósné egy percet sem mulasztott volna el, hogy az anyának fiáról ne beszéljen.

— Édes nagyságám, amint tegnap is mondtam, valóságos példakép a maga fia!

— Ugyan már — szerénykedett Kapásné, s ragyogó szemekkel nézett a szapora beszédű asszonyságra.

— Tetszik tudni, a házban csupa munkásnép lakik. Sok az ágyrajáró. Nagyobbára vasgyáriak. Sokan a férjessel együtt dolgoznak. Szocialisták. Azt hittük, hogy Bélácska majd megveti őket, rájuk se néz. Hiszen nem is lett volna rá szüksége. Mert sok köztük az istentelen, iszákos, káromkodó. Hanem egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy eleinte csak egy-kettő, a férjem barátai, azután meg csaknem valamennyi bejáró Bélácskához. Lelkem nagyságám, itt a lakásunk előtt este egész népgyűlések voltak. És nemcsak a férfiak, de az asszonynépe is itt guggol és hallgatja a fiatal úr beszélgetését.

— Odahaza is — szólt közbe boldog örömmel Kapásné — odahaza is szerette a munkásainkat. Néha még meg is szidta érte az apja, mikor már sokát tereferélt velők.

— Nézze csak nagyságám, akkurát így tesz itt is a lelkem. Eleivel, tetszik tudni, a gyári nép igen kocsmás, mit tett a fiatal úr? Minket, meg egy-két családot kirándulásra vitt a budai hegyekbe. Itthon sütöttünk-főztünk egy keveset, fél annyiba került, mint máskor a vendéglő, s elsőbben a lányok mondták, hogy sohasem mulattak olyan jól, mint a kiránduláson. A lányok után eljött a fiatalság is, s vasárnap-vasárnap után dalolva, boldogan jöttünk hazafelé az erdei utakon.

— Odahaza is szerette a sétát. Mindig olyan barátai voltak, akik vele együtt járták a hegyeket.

— De ez még semmi. Jött a tél. Tudja-e nagyságám, hogy a fiatal munkásnép mit tett? Ment vele előadásokat hallgatni az esti tanfolyamokra. Vagy hárman oklevelet is szereztek. Ketten külföldre mentek az ő tanácsára. Egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy a férfiak nem bántják feleségeiket, gyermekeiket, amiért templomba járnak. Sőt egyik-másik még közülök is be-betévedt az istentiszteletre. Hanem ez nehezen ment. A szocialista leginkább papgyűlölő, istentelen. De Béluska szívvel-szóval, okos beszéddel leszoktatta őket róla. Van itt egy szervezeti titkár — hadd mondjam még ezt is el a lelkemről. Szörnyű agitátor, s bölcselkedő ember. Eleivel rá sem nézett a fiatal úrra. De mikor látta, hogy Béluska észretéríti az embe-reit, szörnyen dühös lett és kifakadt:

— Majd beszélek én azzal a civil jezsuitával, aztán elmehet a maga keresztény szocializmusával panaszkodni az Istenhez!

— Be is állított egy vasárnap délelőtt ötödmagával a fiatal úrhoz. Még vártak is egy kissé, mert Béluska misén volt. Oszt, amint megjött, nagy dérral-durral bemutatkozott:

— Petres Ignác vasmunkás vagyok. Eljöttem az úrhoz az Istenről beszélni, akit mi nem hiszünk.

— Látta volna csak nagyságám! Béluska szeliden elmosolyodik s leülteti az agitátort.

— Ha Petres úr azért jött hozzám, hogy gúnyolódjék az Isten fölött, aki rám nézve nemcsak létezik, de akit embertársaim előtt egész szívemmel szeretek és tisztetek: az ön számára nem vagyok itthon. Ha azonban ön jó szívvel jött, egy olyan embertársához, aki szereti az igazságot megosztani másokkal is, szívesen beszélgetek önnel.

Bennem elhült a vér. Azt gondoltam, hogy a nagy vörös ember, mert vörös az istenadta, ha nem is ragadja torkon Béluskát, de legalább is legorombítja. Mert annak a nyelve miatt, senki se mert ellenmondani. És ahelyett, nagyságám, az agitátor meghunyászkodott. Hanem a beszélgetésben hamarosan szilajjává, vagy mit is mondok, gögössé vált. Kezdett beszélni a tudományról, szidta a papokat, akik a népet butítják, azután valami Darnyin nevű emberrel hozakodott elő, akinek a nevét folyton hallottam és akiről azt is mondta, hogy az emberek — már mint mi — a majmoktól származnánk. És hogy a világot nem az Isten teremtette, mert Isten nincs is, hanem hogy az lett valahogy a csodába, azt már végkép nem értettem!

— No, az csakugyan elvetemedett ember lehet — szörnyűködött Kapásné.

— Az ám, de most már elcsöndesedett. Mert Bélácska csak felelgetett neki szeliden, okosan, amint szokta. Meg-megkérdezgette az embereket is, hogy nem így van-e? Azok Bélácska pártján voltak. Hanem, amikor már nagyon handa-bandázott a csúf vörös ember, Bélácska elnevette magát s azt mondta neki:

— Jól van, kedves Petres úr! Végteére is látom, hogy maga nem engedi magát meggyőzni, mert hiú ember. Hanem, ha olyan jól tudja, hogy a világot nem az Isten teremtette, adok én magának egy kérdést. Ha okos feleletet ad rá, menten a maga hitére térek.

— Halljuk — mondta az elbizakodott vörös.

— Azt elismeri, hogy a tyúk tojásból lesz.

— El.

— Nos, mondja hát meg, mi volt előbb, a tojás, vagy a tyúk?

— A tojás.

— De hiszen a tojást meg a tyúk tojja.

— Hát akkor a tyúk volt előbb.

Az agitátort elfutotta a vér.

— De hiszen a tyúk meg a tojásból lesz s ha tojás nem volt, nem jöhetett a világra a tyúk.

Az agitátort elfutotta a vér. Az öt ember fölnevetett s nagy évődéssel kérdezgették tőle:

— No, titkár úr, hát nem kellett-e valakinek legalább a tojást teremteni, hogy előbujhasson a tyúk?

Az agitátor röstelkedve, elfojtott haraggal mondotta:

— Csak ne nevessetek! Majd gondolkozom fölötte s azután én nevetek rajtatok!

— De bizony, édes nagyságám — jaj az ebédet is főznöm

kell — az agitátor még máig is gondolkodik a tyúk, meg a tojás fölött s nem nevet, hanem szépen elköltözött a házból. Lássá, nagyságám, ilyeneket művel köztünk a maga áldott fia.

Kapásné benső megilletődése sirásra változott. Beteg férje jutott eszébe, ki a klinika egyik fehér ágyán elhagyatottan gyötrődik.

— Ó! Istenem szegény férjem megéri-e a fia emberiségét?

Akkor nyilt a kapuajtó s ismerős lépések zajára figyeltek.

— Béluskám jön — s hirtelen mozdulattal kitörölte szeméből a könnyet.

A fiú, arcán komor kifejezéssel anyjához lépett, átölelte, megcsókolta. Megremegett a keze s feje görcsös sirással anyja keblére hullott.

Az édesanyja fölsikoltott s eszméletlenül esett össze.

— Édesanyám! Édesanyám! — sikoltotta metsző fájdalommal s kétségbeesett szeretettel ráborult édes anyja elalált testére.

Korsósne szívébe is belevágott a fájdalom, de nem vesztette el esztét. Ecetes üveget kapott kezébe, a fiút eltolta anyja mellől, felgombolta az alélt asszony ruháját s remegő kezével dörzsölgette szíve tájékát.

Néhány perc múlva megremegett Kapásné ajka s kinyitotta szemét. Az életreébredés zavarával a fiát nézte, aki visszafojtott lélekzettel leste anyja ébredését.

— Édesanyám! — s hozzá térdelt. Gyöngéden átölelte vállait. — Keljen föl, édes, jó anyácskám. Bevisszük a szobámba.

Korsósne is segítette a fölkelésben. Átvezették a fia szobájába s fia mellé ült a diványra. Kapásné bágyadt, alig hallható síri hangon suttogetta:

— Meghalt? Édes, jó uram! — s a távolba révedező szeméből gyorsan pergő könnyet olvasztott a fájdalom.

Hosszú, kínos hallgatással teli percek mulottak el, amíg a

szegény asszony annyira magához tért, hogy beszélgethettek a halálról.

Fia, keserves tusát viva fájdalomával, elmondta atyja halálának részleteit.

Délre az egész ház tudta a szomorú halálhírt. A gyárból ebédre hazajött munkások mély részvétellel beszéltek a szerencsétlenségről. Az asszony nép könnyes szemekkel hallgatta a férfiak tanácskozását, akik nagy csoportba verődve arról beszéltek, hogy ha a temetés Pesten történik, milyen módon osztozzanak a család fájdalmában? Miután semmi bizonyosat nem tudtak, estére halasztották a további megbeszéléseket.

Az öreg Kapás halálát szívszélhűdés okozta azokban a percekben, mikor fia meglátogatta. Előzőleg még dicsekedett az öreg úr, hogy akár ma is fölkelne s hazamenne, annyira jól érzi magát. Azután Béla mondott el neki egyet-mást a reggeli ujságokból s eközben érte el a halál. Néhány pillanatig vonaglott s vége volt.

Bélát a szeme előtt, váratlanul történt halál annyira megrázta, hogy az irgalmas nővéreknek nemcsak vigasztalniok kellett, hanem valósággal ápolni, amíg magához tért.

Ilyen lesujtott lélekkel indult édesanyjához, hogy kiméletelesen tudomására hozza atyja halálhírét. A félelem, hogy anyját agyonsujtja a sötét hír, egész úton gyötörte, kimerítette. Hiába vágta össze fogait: bizony erejét veszítve, sírvafakadt.

A déli órákban édesanyja felöltözött s Korsósné és fia társaságában kocsin a klinika halottaskamrájához hajtottak. A gyötrelmek kálváriája volt a keserves vizontlátás mindnyájukra. De Béla, ki alapjában véve higgadt és erősakarátú fiú volt: vallásos lelke segítségével valamennyire visszanyerte lelki egyensúlyát. Az ő dédelgető, vigasztaló szavaira édesanyja fájdalma is elvesztette gyilkoló erejét s megbeszélhették a temetés részleteit.

Úgy állapodtak meg, hogy egyelőre Budapesten temetik el

a szegény boldogulat. Kapásné nehezen egyezett bele, de a fia megvigasztalta:

— Édesanyám, nem itt lesz édes apám örökös nyugvása. Ha Isten segít, első filléreimből én vitetem haza. Amíg Pesten vagyok, addig meg gondozgatom én szegényke sírját.

Kapás Béla sürgönyt küldött haza munkavezetőjüknek és az alispánéknak. A két sürgöny nyomán hamarosan elterjedt a gyász-hír a városban. Mindenféle nagy részvétet keltett.

Az alispánné benső megindultsággal gondolt Kapásra.

Piroskának is megmutatta a sürgönyt. A kisleány szemeit elfutotta könny:

— Szegény Kapika! Csak most már édes mamáját is meg ne ölje ez a szerencsétlenség.

Az alispánnét, kis leánya őszinte részvéte még jobban megindította. Az eszmetársulás révén félve gondolt férjére, ki egy félév óta betegeskedik. Majd hirtelen elhatározással magához vonta Piroskát:

— Édes leányom, osztoznunk kell szegény Kapi gyászában. Megérdemli, úgy-e, hogy a temetésre mi is Pestre menjünk?

A kisleány hálásan megcsókolta anyja kezét.

— Ő olyan jó volt hozzánk. Amíg ő itt volt, a Pisti is másképen gondolkozott.

Estére a ház lakói meghallották, hogy a temetés Pesten lesz. Tanácskozásra ültek össze. A tanácskozás eredménye az volt, hogy a temetésen testületileg jelennek meg s magukkal viszik a gyári zenekart és dalárdát.

Mikor ezt Kapás Béla megtudta, elérzékenyült a munkás-szívek részvéte fölött, de tiltakozni próbált.

Korsós, a házigazdája átölelte s bensőséges szeretettel hári-totta el a tiltakozást:

— Kedves barátom uram, ezt meg kell engednie. E ház lakóiból maga csinált egy egymást megbecsülő nagy családot.

Akárhányat maga vezetett az emberség útjára. Sokan voltak itt, akik soha szeretetet nem éreztek, a maga szive szeretetén kívül. És most, amikor magácska szorul a vigasztaló szeretetre: azt kívánja tőlünk, hogy mi zárjuk be sziveinket?

Kapás megpróbálta a tiltakozást a ház többi lakóinál is, de mindenütt eredménytelenül. Bele kellett nyugodnia s ez a kényyszerűség, a vett hála boldogságával enyhítette fájdalmát. Ehhez járult még az is, hogy édesanyja szívét is kellemesen érintette az ismeretlen, egyszerű emberek áldozatos részvéte.

E beszélgetések alatt kocsi állott meg a ház előtt. Béla kitekintett s nagy meglepetéssel ismerte föl az alispánnét és Piroskát.

Eléjük sietett s néhány perc múlva az alispánné belépett a szobába. Egyenesen Kapásnéhoz sietett, szivére ölelte s megcsókolta.

— A jó Isten vigasztalja meg önt, asszonyom.

Kapásné nem tudott hová lenni az ámulattól. Szegény elgyötört szívét ujjáéledni érezte. Az alispánné észrevette Kapásné boldog meglepetését s jó szívének dús jóságával árasztotta el az asszonyt, kinek a panaszkodás keserves szavai közt, a fájdalom szikláit gördültek le szivéről.

A szoba másik sarkában meg Pirooska beszélgetett Bélával. Azaz, hogy Bélának kellett a leánykát szóval tartani, mert a részvét elfogódottá tette.

Az alispánék után megérkezett a műhely küldöttsége.

Az egyszerű emberek félszeg szomorúságával osztoztak a család gyászában.

A temetés ideje délután négy órára volt kitűzve. A kórház halottaskamarája előtt ravatalozták a halottat. Már délután három órakor megtelt az udvar a Szvetenay-utcai ház lakóival, az iparművészeti iskola növendékeivel.

Az érkező család előtt részvéttel nyitottak utat. Béla karján

vezette a koporsóhoz édesanyját, aki a könnytelen fájdalom vonaglásával roskatagon ült le egy székre. Mellette foglalt helyet az alispánné és Piroska.

A pap szomorú éneke után megkezdődött a szertartás. Az egyház ősi, tenger fájdalmat átölelő dallamai megreszkettették a sziveket. A szemekbe kiülő könnycseppek kristályán át nézték a gyászoló családot. A fájdalom a temetési tömeg soraiból is mind erősebben fel-felzokogott. Kapás Béla összeszorított ajkakkal, remegő orrcimpával, lehajtott fővel állt zokogó édesanyja mellett.

A szertartás véget ért. Nyomban fölhangzott a munkásdalárda ajkain a gyászdal.

A közönség felzokogott. Kapás Béla szive összeszorult s arcát elöntötte a fájdalom sápadtsága.

— Atyám, jó édesatyám! — zokogta elfojtott hangon.

Piroska remegve nézett Kapásra.

A temetési szolgák vállukra emelve, a kocsihoz vitték a koporsót.

A menet megindult a temető felé. A zenekar tompa dobpergése nyomán fölharsant a gyászinduló.

A Kapás-műhely munkásai alig birtak megindultságukkal. Mihály, az első segéd, aki szemeivel folyton a fiatal Kapást kísérte, búsongó társai előtt megjegyezte:

— Szegény Kapás úr, sohase látja már, hogy a fia milyen derék emberré válik.

A másik segéd elértette társa célzását:

— De mivel tudta a fiatal úr egy idegen, nagy városban így megnyerni a munkások szívét?

— Bizony ez csodaszamba megy — folytatta Mihály. — Nem hinném, hogy a fiatal úr szociáldemokratává vált volna!?

— Sőt épen, úgy látszik, hogy a szociáldemokraták hasonultak hozzá.

— Odahaza el se hiszik, ha elmondjuk, amit láttunk!

Amíg a segédek bőven elbeszélgettek a temetés különös körülményei fölött, a gyászmenet a temetőbe ért.

A megásott sír összeszorította a gyászolók szívét. Az utolsó imádság s a koporsóra szomorú dübörgéssel aláhulló rögek fájdalmas zenéje alatt Kapásné elalélt. Mire életre keltették, nagy sirással ölelhette át a fölthantolt sírt. Kapás Béla mereven, sápadt arccal állt a sír fölött. Fialat szívébe kegyetlen bölcseségét adagolta a keserves Halál. E pár pillanat alatt férfivá érett.

Mire édesanyját sok vigasztalás közt fölemelték a sírról, megerősödött.

Édesanyját az alispánné és Korsós né vezették karonfogva. Ő Piroskával ment kifelé a temetőből. Szegény Piroska nagy sajnálattal lépegetett oldala mellett, s lopva szemlélte Kapás fájdalmát. A temető főútján megszólalt:

— Kedves Kapi igen sajnálom magát — s megijedve összereszt, hogy valami kellemetlenséget mondott Kapásnak.

Kapás a leányka kedves hangján felreztet fájdalmas elmerüléséből:

— Köszönöm Piroska. A maguk jóságát nem tudom meghálálni.

— Semmi az Kapi!

— Hogy mi e jóságuk, csak én tudom értékelni! A lesujtottaknak kezet nyujtottak. Isten áldja meg magukat érte. Lássá ezt nem ma tették először velem. Emlékszik rá, hogy odahaza a

Ő Piroskával ment kifelé a temetőből.

családjukba fogadtak, emlékszik arra a kerti jelenetre, mikor Zombory Tibi pimaszságával szemben, a maguk jelenléte megakadályozta az elégtétellevést? Édes mamája fizetett helyettem. És most!?

Piroska többször is közbe akart szólni, de Kapás mély hála érzéssel egymásba kapcsolódó szavai megakadályozták.

— Béla maga nagyon is számontartja a mi cselekedeteinket. Jóságnak nevezi. De elfelejti, hogy mi mivel tartoztunk magának a maga jóságáért?

— Az én jóságomért?!

— Igen! Már régen meg akartam mondani, vagy írni magának, hogy amióta maga elment Ohelyből, a Pisti nem a régi többé. Odahaza elrejtí az igazi ábrázatát, de én megfigyeltem őt barátai társaságában. Gögös, hengegő, Szenteyékkal barátkozik, azokat utánozza. Titokban olvas és e könyveit zárva tartja. A régi barátait elhanyagolja, vagy talán meg is veti.

Piroska hangjában a testvéri szeretet féltése izzott. Kapás megindultam nézett Piroskára, s lelkében megrendült. Ő már régóta sejtette ezt a változást. Sejtése beteljesedett. De el nem árulta magát. Meleg részvétellel, de egyben a vigasztalás hangján válaszolt Piroskának:

— No nem kell megijedni! A jó testvérke szeme, talán farkast lát a nyulacskában.

— Nem! Nem!

Kapást meglepte a leányka fájdalmas, de igen határozott tiltakozása. Más oldalról próbálta megnyugtatni kis barátnőjét:

— Pisti tagadhatatlanul változáson megy át. Ez a korról jár. Csak az a fontos, hogy ez a változás szerencsés lefolyású legyen. Tudja, hogy szeretem Pistit. És ha magácska úgy látná, hogy ez a változás szomorúságot terem számunkra, megígéri nekem, hogy levélben értesít róla.

— Igen! — s kezét nyújtotta Kapásnak. Kapás remegő kézzel szorította meg a leányka kezét, s néhány pillanatig magánál tartotta.

Ezalatt a lelke beszélt, a Piroska lelkével:

— Ne félj édes kis baba! A halálos veszedelem közül is kimenteném a te testvéredet, te... te... édes lélek...

A kis leány alig hallhatóan felszisszent. Akkor vette észre, hogy elfogódottsága öntudatlanságában milyen erősen, szinte szenvedélyesen szorította meg Piroska kezét. Elpirult, s szégyenkezve gondolt arra, hogy izléstelen volt.

Szótalanul mentek egymás mellett, lelkük világába merülve.

ZAVARBAN.

A Z ISKOLAI ÉV vége újabb elismerést és dicsőséget szerzett Kapás Bélának. Tanárai tudomására hozták, hogy vakációra külföldi utazási ösztöndíjat nyert. Nem számított rá, s ez megzavarta terveit. A vakációt odahaza, édesanyja mellett akarta tölteni, kihez szive húzta. Edes anyja túladott az üzleten, a szőlő átalakított borházában lakott egy kis cselédleánnyal, s leveleiben is hazavárta. Meg is ígérte édes, gyöngéd sorokkal. Elkészítette vakációi terveit is. A nap nagyrészt munkában akarta tölteni, szabad idejét Zernővék társaságában töltötte volna, kiket nagy szomorúság ért. Az alispánt hűdés érte kevéssel azután, hogy Piroskáék hazautaztak a temetésről.

Kitüntetését szépen megköszönte, és gondolatokba merülve ment haza felé.

— Mit csináljak most? — kérdezte önmagától nyugtalan tépelődéssel. Szegény édesanyám haza vár. Zernővéket lesujtotta az a szerencsétlenség. Pisti felől rossz hírek járnak. Ők a mi nagy szomorúságunkban mellettünk álltak. Tudom, hogy Piroska is vár, Pisti miatt!

Kedvetlenül ért lakására.

Korsósné, amint meglátta közeledtét, eléje sietett évődő mosolygással. Egy levelet tartott magasra:

— Kedves fiatal uracskám mit kapok ezért a levélkeért?

Kapás átvette a levelet. Megnézte, s elhalványodott.

— Tudom ám ki írta?!... No né, bizony tán még haragszik

is az aranyos kisasszonykára! ? Kapás alig birt felzaklatott idegeivel, de azért válaszolt Korsósnénak.

— Jó asszonyság fogadom, hogy nem adna egy fületlen gombot a levél hireiért, s azzal bement a szobájába.

Erre meg ^{Kapás} Kapásné ijedt meg. Majdhogy sírva nem fakadt.

— De már csak elég lesz talán a szomorúságból! Uram bocsá', majdnem káromkodtam. — Szegény fiatal úr, csak nem tud szabadulni a sok keserűségtől. Mivel pedig ilyen bizonytalanságban nem maradhatott, eszébe jutott az a tál földi eper, melyet a kertésznő lányától kapott. Hamarosan bentermett a konyhában, leemelte a cukortartót, s ozsonnát készített Kapás számára.

Kapás mohó kíváncsisággal nyitotta fel a levelet. Halkuló szivdobogással olvasta.

Kapás mohó kíváncsisággal nyitotta föl a levelet.

«Reggelre virradóra igen sokat sírtam. Hajnali négy órakor egy rossz álom hatása alatt felébredtem. Egyszer csak zajt hallok a folyosón. Kinézek. Pisti volt. Lehúzott cipőit kezében véve, ittasan botorkált szobája felé. Reggel kérdőre vontam Pistát. Bevallotta, hogy Szentey és Zombory Tibi társaságában mulatott. Kért, hogy ne áruljam el. Sírva fakadtam, hogy idáig jutott az én testvérem. Délben bevallotta, hogy kártyázott, s öt forintot vesztett. Tudta, hogy nekem van három forintom. Kérte, adjam neki. Kettőt majd mamától kér valamilyen címen. Odaadtam neki, de a szívem majd meghasadt. Szegény apuskának nem szólhatok,

és mamuskának megmondhatom-e, mikor ő is úgy szenved és apus miatt olyan szomorú. Sirok, amikor nem látnak, hogy az én bátyámnak nincsen szive és alattomban ilyen rossz... Kedves jó Kapika jöjjön haza és javítsa meg a maga jóságával az én szerencsétlen bátyámat.

Piroska.»

— Nem! Nem fogadhatom el az ösztöndíjat semmi szín alatt. Haza kell mennem! Hiszen ez a kis lány tönkre megy a szenvedések közt!

Előhúzta kabátja zsebéből az ösztöndíj-értesítést, átfutotta, s kedvetlenül az asztalra lökte.

Abban a pillanatban lépett a szobába Korsós né az uzsonnával.

— Mi az kedves lelkem!? Mit dobál maga, mi bántja, ki bántja? Miért nem hagyják már magát békén? Mindenfelől csak maga! — És a jó asszony annyira belekergette magát szapora oktalan kérdéseivel az ijedtségbe, hogy Kapás is elmosolyodott egy pillanatra. Felemelte az ösztöndíjas levelet, s feléje nyujtotta. Korsós né kiszaladt vele a konyhába a pápaszeme után. Átfutotta, s jött be nagy lelkendezve:

— De hiszen ezért csak nem kell haragudni?! Hiszen ez kitüntetés! Ez nagy szó! Ezt nem kapja mindenki? Ez csak magának jár, fiatal úr! — És a jó asszony most már a másik végletbe esett. Az öröm olyan bőbeszédűvé tette, hogy végre is Kapásnak kellett megállítania a dicséreték zuhatagát.

— Jó, jó nénikém! Hiszen örülök én is neki, de ha ki megyek külföldre, nem mehetek haza. Nekem pedig otthon kell lennem.

— Ahá! Ahá!... kapott észbe Korsós né! És szemével rásandított a Piroska gyöngyírásu levelére. — Értek már mindent! Ahá... no hát! Ejej úrfi! Szép kis fehérnép ám az a... az a lelkem adta, tűzről pattant kis, minek is hijják csak...

Kapás elnevette magát:

— Piroska!

— Persze, hogy Piroska! Hiába nevet úrfi?! Nem neveteth ki, mert betüről-betüre úgy van, ahogy én gondolom. No hátha csak ez a baj, majd elmulik! Kis vérzésre az oktalan is tud orvosságot. Hazaszalad egy pár napra úrfi, a többit meg majd kipótolják. Hosszú ám az élet, az ilyen fiataloknak. De egyen már abból a jó eperből. A Mariska lányom hozta, a grófi kertből való.

Es boldog hírvivő kedvvel kiiskolt a szobából, hogy végigjárja az udvart szobaura újabb dicsőségével.

Kapás Béla pedig, amint megízlelt egy-két szemet az eperből, visszaesett gondjai közé. Végre is oda lyukadt ki, hogy magában szépen megállapította:

— Holnap felmegyek az igazgató úrhoz, s anyámra való tekintettel kérni fogom, ruházza át másra az ösztöndíjat.

Másnap csakugyan bekopogtatott az igazgatói irodába, s előadta nehézségeit.

Az öreg igazgató, aki különös meleg szeretettel viseltetett Kapás iránt, elmosolyodott, s nagy nyájassággal magához ölelte:

— Édes fiam, maga szépen ki fog menni külföldre. Ez az első eset, hogy még iskolaköteles növendékünk ösztöndíjat kap. És pedig ilyen szép összeget. Külön kihallgatáson voltam a miniszternél ebben az ügyben. Nem lehet visszacsinálni.

Kapás ijedten nézett maga elé.

— Olvassa csak fiam ezt a levelet. Tudtam, hogy szegény édes anyja várja. De mielőtt egy lépést is tettem volna ebben az ügyben, megkérdeztem édes anyját, hogy le tud-e mondani magáról ebben a vakációban? Úgy-e kegyetlen voltam. De édes fiam, én ismerem az édes anyai szívet. Boldogabbá tettem őt fia kitüntetésével.

Kapásnak a levéllel együtt aláhullott a keze. Eszébe jutott

Piroska levele. Es nagy szorultságában majdnem kirukkolt vele! De az igazgató, akit meghatott Kapás szomorúsága, segítségére sietett.

— Gondoskodtam róla, kedves fiam, hogy a kecske is jól lakjék, s a káposzta is megmaradjon. Két hétre szépen hazamehet, s a vakációját megtoldjuk két héttel. Nos jó lesz így?

Köszönöm igazgató úr — és felcsillant a szeme.

SZENVEDÉSEK TERHE ALATT.

Kedves Kapás!

«Amikor e sorokat írom — maga is hírét vette a küldött gyászjelentésből, hogy édesatyánkat elvesztettük. Most tudom csak teljes mértékben átérezni a maga nagy fájdalmát. Azt kellene írnom, hogy vigasztalhatatlan vagyok, de azt írom csak, hogy igen-igen fáj a szívem. Olyan szomorú nálunk minden. A kert, a ház, az udvar. A szobákban lehorgasztott fővel, zajtalanul járunk. Lépten-nyomon sirásra fakadunk. Nincs már édes atyánk! Szegény mamuskámat egészen összetörte a fájdalom. Minden vigasztalásunk az imádság, melyet jó apuskánkért mondunk. Isten őrizzen minket a szerencsétlenségektől! A szívem majd meghasad, arra a gondolatra, hogy egyszer édes jó anyuskát is el kell vesztenem. Imádkozzon e szerencsétlenség távolmaradásáért, amint én is imádkozom az Ön jó édes anyjáért.

Pistát is lesújtotta a fájdalom. Az igazsághoz hiven meg kell vallanom, hogy a kétheti személyes érintkezés jó hatással volt rá. Barátaival szemben erős kezdett lenni és gyengéd szeretettel foglalkozott velünk. Ez édes anyuskámnak is feltűnt. Szívem repeső örömeiben sokszor hálásan gondoltam magára, s a jó Istennek sokszor köszöntem meg a maga jóságát. Ezt az örömlenket tiporta el a hirtelen halál. Mert atyánk hirtelen halt meg. Az éjjeli nyugalomra térés előtt, szokás szerint elbúcsúztunk egymástól. Reggel a szobaleány ijedt sikoltással vert fel minket álmunkból. Anyám ijedt kérdé-

sére sírva mondta: «A nagyságos úr meghalt.» Az orvos, már csak minket ápolhatott.

Ezentúl nagyon szomorú lesz a mi életünk. Remegve kérem a jó Istent, őrizzen meg minket attól, hogy Pistában csalódjunk. Ez sírba vinné édes anyánkat. Pista a tanév elején Budapesten iratkozik a jogra. Az én vigasztalásom az lesz, hogy a maga, hozzánkvaló jósága megőrzi őt az eltévelyedéstől.

E soraimmal mindnyájunk üdvözetét küldi, a maga lesujtott
kis barátja:

Piroska.»

Erre a levélre Kapás Béla megrendült lélekkel a következőket válaszolta:

«Kedves kis Piroska!

Édes jó atyjának halálhíre teljesen levert. Aki egyszer már állt a szülői koporsó felett, az át tudja érezni a lesujtottak egész fájdalmát. Az én fájdalmamat mélyíti még az a körülmény, hogy azokat látom szenvedni, akik az én szivemben meghálálhatatlan szeretetükkel gyujtották lánggra a szeretet tüzét. Ha soraimba nem tudom a vigasztalás enyhét önteni, s irásom ideges, tökéletlen: azért van, mert atyai jóságú jóakaróm váratlan és szomorú elvesztésével én is igen szenvedek.

A gyászjelentés okozta fájdalmas kábultságom első pillanataiban csak arra voltam képes, hogy szegény édes anyjának fejezem ki részvéteimet, aki atyám koporsója mellett nekünk a vigasztalás teljességét nyújtotta. Legyen olyan jó, s mondja el jó édes anyjának keserves szenvedésemet, melyet az a tehetetlenségem okozott, hogy a boldogult alispán úr koporsójánál nem csókolhattam meg a nagyságos Asszony kimerült kezét. De mire az értesítés ideért, a temetés megtörtént. Imáimban egyesülök szomorú lelkükkel, s a halottnak nyugodalmat, Önöknek vigasztalást kérek az Úrtól, aki mindnyájunkat megpróbált.

Levelének egyetlen derüebb pontja a Pista megtérése. Lássá

kedves Piroska, így igazolódik az én hitem, hogy Pista alapján véve jólelkű fiú, s belőle igen derék ember válik, akire büszke lesz az ő kis testvérkéje.

Ha nem ily szomorú körülmények közt kellene írnom e levelet, bőségesen beszámolnék Magácskának arról a hatalmas benyomásról, melyet reám a külföld gyakorol. De ezek az érdekes, valójukban azonban profán dolgok, nem illeszkedhetnek be e szomorú órák fájdalmas eseményeibe.

A napokban Pistának is írok, hogy jövő pesti tanulmányaira egy pár szempontot figyelmébe ajánljak.

A nagyságos asszonynak kézcsókomat küldve vagyok hűséges tisztelője: *Kapás Béla.*

E levelet egy lázas, munkában eltöltött éjszaka késői óráiban írta meg Kapás Béla. Nem volt vele megelégedve, de ez volt első levele, melyet Piroskának, s általában leánynak írt. Tízszer is elolvasta, újat kezdett, s abba hagyta. Lelkének felzaklatott állapota nem volt alkalmas arra, hogy gondolatait a legválasztékosabban stilizálja.

— Nem tudom megírni, amit szeretnék! — és fáradtan simította végig homlokát.

Az embert a nagy fájdalmak tompulttá teszik.

Asztala mellett ülve belemerült nehéz gondolataiba. Szomorú lélekkel gondolt arra, a Piroska előtt is eltitkolt lehetőségekre, hogy Zernőyék épen Pista miatt még sokat járhatnak könnyes szemekkel a fájdalmak útján!

Baráti szeretetének minden melegét árasztotta az otthon töltött két hét alatt barátjára, de éreznie kellett, hogy valami ismeretlen veszedelem tüze hamvad e fiatal ember lelkében. Csak a szélnek legyen kitéve és a hamu alá rejtőzött tűz lánggra kap.

— Hiába a látszólagos javulás, hiába az ígélet, ez a gyerek állhatatlan! És épen ez az állhatatlanság ijeszt engem.

Ezekből a tépelődésekből riasztotta fel a falı óra hangos

ütése. Szeme az asztalán magas halommá gyülekezett rajzlapokon, kartonokon siklott végig. Munkája volt. Ifjúi álmának megvalósulása: az első nagy, sikerre számító tervezés.

Még odahaza olvasta, hogy a miniszterelnökségi palota tanácskozó terme megtervezésére nyilvános pályázatot írtak ki. A pályázat fellobbantotta becsvágyát. Eleinte hallani sem akart róla, de valami belső erő ösztökélte. Egy szép napon, titokban felmérte a termet, s azontúl agyában szünet nélkül a tervezet legkülönbözőbb vázlatai születtek, s ütötték agyon egymást. Ez volt az a munka, amelyet otthon, tanárai tudta nélkül akart végezni. A külföldi utazás lehűtötte feltüzelt képzeletét, s bár nehezen, de mégis lemondott a tervezésről.

Alig futott azonban vele a vonat a legközelebbi német városig, a város kulturája, az emberek arcán előmlő faji öntudat felbőszítette. Becsvágya az acél rugékonyságával pattant ki a lemondás nyugalmából. Felzaklatott lélekkel sietett Münchenbe, onnét a királykastélyokhoz, a múzeumokba, magángyűjteményekbe.

Amikor lelkét egészen felhasogatta a germán Génusz: bezárkózott a szobájába. Töprengett, gyötrődött a víziók s az inspiráció lázában. Egy felmagasztosult pillanatban írót kapott, s reggeltől napszálltáig, az alkotás szent mámorától részegen dolgozott.

Az alkony homályában felugrott asztala mellől, s kiment a szabadba. Önmagáról elfeledkezett lélekkel járt az éjszakában, s a sötétségben gyönyörű tökéletességgel rajzolódtak ki szemei előtt a tervezet részletei.

Egy kis sörcsarnokban megvacsorázott. Az éjszakai levegő, s a kimerültség kiszívták lázát. Boldog, megnyugvó öntudattal ment hazafelé. Világot gyűjtve, terveit felett találta a gyászjelentést. Zernőy alispán haláláról.

A fájdalom a szívébe markolt. Eléje vetődött a halottas

ágy, mely mellett könybeborult szemmel állt a család és Piroska . . .
A szegény kis árva Piroska.

A szeméből kigördülő könnyecsep kiterített munkájára gör-
dült, s olyan nyomorultnak érezte a maga dicsőségét, boldogságát,
hogy zokogásba tört ki. Lelke tehetetlen vergődésével hazaván-
szorgott a halottas házba, s Piroska mellé térdelve sírt a sírók-

Piroska levelét ajkához emelte,
megcsókolta.

kal vigasztalatlanul, nagy fájdalom-
mal. Csak néha emelte szemét
Piroskára, kinek arcát elevenné
marták folyton hulló könnyei.

A negyedik napon annyira
kitisztult az életérzése, hogy mun-
kához foghatott. Ismét estig dolgo-
zott, amikor a posta Piroska levelét
hozta számára.

Ez a levél újból felnyitotta
fájdalmának zsilipeit. De csodálatos.
Ez a fájdalom nem verte le, hanem
lassan átmelegítette szivét s világot
gyujtott lelkében. E világosságban
hirtelen villanással káprázatos jele-
net vetődött elé. Végnélküli görön-
gyös, szakadékos út ezer veszedel-

mével küzködve ment előre. Már-már reményét vesztvé az út
porába hullt, amikor az út végén aranyos ködök gomolygós párá-
zatából Piroska arca mosolygott felé. Fáradt lelke mohón itta
fel e mosolyt. Erőre kapott tőle, s vad, bátor iramlással futott a
látomás felé, melynek ködfelhőiből egyre határozottabb körvona-
lakkal bontakozott ki Piroska, amint kezeit feléje nyujtva várja,
hívja őt.

Az óra ütése felriasztotta látomásából. Megilletődve nézett
maga körül. Az éjszakai csend ölelte körül. Előtte hevert Piroska

levele. Ajkához emelte, megcsókolta, s csordulásig teli szívét felemelte az éghez rajongással, hittel, duzzadó erővel, mint a szent pap, az áldozati vérral telt arany kelyhet.

— Uram, a gyásznak e nyomorúságos óráiban kérlek, hallgass meg engem!

Az élet diadalmas erői vad szökeléssel száguldtak ereiben. Most már könnyű volt a munkája. Tíz nap alatt befejezte, gyönyörködve átnézte, bepakolta s elküldte a pályázat zsürijének címére: haza!

A HEGYALJAI DIÁKOK.

A VIDÉKI diákember mindig repeső örömmel jön fel Budapestre. A legszentebb mohamedán hívő sem közeledhetik több érzéssel Mekka felé, mint amennyivel a magyar diák siet Budapestre. Budapest nemcsak az ország szive, melyen minden csep vér keresztül folyik, de a miszteriumok miszteriuma is a magyar vidéki emberre nézve. Ha azután azt meg diáknak hívják, az elérhető gyönyörűségek végső magassága: Budapest. Ez a hit, meggyőződés, tüzes vágyakozás a mi neveltetésünk, műveltségünk eredménye. Ezer évnek minden törekvése, küzdelme Buda felé hajtotta a magyart.

A nemzeti felszabadulás után a nemzet lázas munkája ezt a várost kezdte alapozni, építeni, diszíteni.

Amikor a magyar vidéki városok, még a falu jellegének legyőzésével küzdöttek: Budapest már királynői szépségében ragyogott.

A magyar tudományosság első, világhírű intézménye a budapesti egyetem is vont, csalogatta maga felé a magyar diákságot. A csalétek nem mindig a tudomány volt, hanem az egyetemi élet szabadsága, a nagyváros izgalmas gyönyörűsége. Ez a gyönyörűség azután sok magyar diák jövőjét falta föl mohó étvágygal.

A magyar szülők ismerik ezeket a tragédiákat, s mindig ezer aggódással ölelik szivükre, a Pestre induló fiukat.

Zernőyné is átesett ezeken a gyötrelmeken. Nagy gondjaiban sokszor megnyugvással gondolt Kapásra. Megnyugvással telt

el, amikor megkapta Kapás Béla levelét, amelyben baráti gondoskodását megígérte Pista számára.

Ő gondoskodott számára lakásról is és támogatta őt tanácsaival a pesti élet első napjaiban. De Kapást tanulmányai lekötötték, s abban állapodtak meg, hogy hetenkint egyszer meglátogatják egymást. Az első hetekben mindez szépen meg is történt. Bizalmasan elbeszélgettek egymással a napi élet eseményeiről, tanulmányaikról, s a jövőről. De azután változás állott be meghitt viszonyukban. Pisti ezután is ellátogatott Kapáshoz, azonban látogatásai alatt mindinkább zárkózottabbá vált.

Kapás észrevette ezt a változást. Először a szíve érezte meg, azután a szemei is meggyőzték róla.

Zernőy Pista pipercösködni kezdett. Ruháiból erős parfüm-illat terjengett. Azután elegáns, jóízű ruháit, a pesti ficsurok szélsőségeket kereső ruháival cserélte fel. Kapás e változást megjegyzésekkel kísérte. Zernőy azokra vagy nem válaszolt, vagy mentegetődzött. Végül arca ijesztette meg Kapást. Rózsás, üde arcszínét fáradt sápadtság váltotta fel. Kapás elhatározta, hogy nyiltan és keményen beszél Zernőyvel, s ha nem tud eredményt elérni, értesíti az alispánét fia viselkedéséről.

Egy hideg decemberi estén felkereste Zernőyt lakásán. Zernőy még nem volt odahaza. Háziasszonya, egy idősebb özvegy nő, bekísérte Zernőy szobájába. A szobában szétszórt ruhadarabok és ujságok heverték szanaszét, s füstös volt a levegő. Az asztalon egy pár üres üveg, s félig kiivott pohár állott.

— Kérem asszonyom — szólott Kapás megütközve — tud nekem felvilágosítást adni arról, hogy Pista barátomnál gyakoriak-e az ilyen összejövetelek?

Az urinő kételkedve nézett Kapásra.

— Félre ne értsen nagysád. Nem leselkedésből kérdezem. Én Zernőy édesanyjának a megbizottja vagyok. Kötelességből kérdezek, s ön nem térhet ki a felelet elől.

— Igen. Eléggé gyakoriak.

— Sokszor látogatja őt Zombory és Szapronczay?

— Igen. És még egy Goldblatt nevű zsidó fiatalember szokott idejárni. Én magam is kértem Zernőy urat, hogy ritkábban hozzon vendégeket, de különösen óvakodjék ettől a Goldblatt nevű úrtól. Mert kérem, az egy igen veszedelmes úr! Tetszik látni ezen a lefüggönyözött ajtón sokszor áthallatszik az urak beszéde. Folyton hallom, hogy ez a Goldblatt indítványozza a kártyázást. Szemtelenségeket beszél, s azt hiszem, hogy ő a rossz szelleme az uraknak.

— Szokott Zernőy úr későn is hazajárni?

— Sajnos, sokszor.

— Köszönöm Nagysád.

— De kérem, ne méltóztassék engem elárulni.

— Kérem Nagysád! Ezeket én mind tudtam.

Alig lépett ki a háziasszony, jött Zernőy.

Kapás jelenléte meglepte. Ezt nem is titkolta Kapás előtt. Kapás eléje lépett:

— Van ideje Pista?!

— Azt hiszem — és az órája után nyult, de hirtelen elcsúsztatta zsebe előtt a kezét.

Kapás észrevette ezt a mozdulatot, s szemrehányóan nézett Zernőyre.

— Ugy-e, a zálogban van az órája?

— I... igen. Hirtelenében a suszteromat kellett kifizetni...

— Ne magyarázza Pista. Üljön ide mellém és beszélgesünk. Ugy-e bár kissé kellemetlen lesz ez a beszélgetés? Pedig lássa nekünk milyen szép dolgokról lehetne beszélgetnünk! Például az ön tanulmányairól. De most hiába kezdek erről is beszélgetést, magának az is kellemetlen lesz. Mikor volt utoljára az egyetemen?

Zernőy elpirult.

— Feleljen, reményelem, hogy megérti az én szeretetből fakadó érdeklődésemet?

— Mivel szokta hát az idejét eltölteni?

— Mivel? Olvasok, néha sétálok...

— Zombory Tibi levizsgázott már a tavalyi tárgyaiból?

— Még nem.

— És Szapronczay?

— Nem tudom.

— És Szapronczay?! Kérem, feleljen!

— Egyből elbukott.

— És Goldblatt?

— Goldblattal nem szoktunk tanulmányi ügyekről beszélni.

— Szép. Nézze, Pisti, mondok valamit. Édes jó mamája óvta, intette ettől a társaságtól. És maga mégis napról-napra...

— Nem igaz.

— Hát nem napról-napra, de a hét nagyrészét velük tölti. Lopja. Sőt tovább megyen: velük kártyázik, éjszakázik, iszik... És ezt ma már nemcsak este teszik, hanem a tanulásra szánt időben is. Én régóta figyelem magát és higgye el, édesanyjára gondolva, igen sokat szenvedek maga miatt.

— Fölösleges — vetette közbe Zernőy. Kapás arcát elöntötte a vér.

— Fölösleges? Persze! Ismerem okoskodását. Ma még csak december van, majd karácsony után kezdi a tanulást. Ez az okoskodás igen lelkiismeretlen és igen balga. Karácsony után ép oly kevésbé fog tanulni, mint most. A társasága szépen megnyugtatja majd akkor is a maga lelkiismeretét. De nemcsak erről van szó. A maga élete lejtőn megy lefelé, melyen annál nehezebb megállani, mentől jobban leereszkedett az ember. Nem gondolja, hogy ez a felületes, lump élet aláássa akaraterejét, felelősségérzetét? Hát Zombory Tibi, Goldblatt, Szapronczay és a többiek meg tudtak állani a lejtőn? Nem, Pisti ez nem jól

van! És ma is szívesen nyujtom maga felé a kezemet. Gimnázista éveiből tudhatja, hogy amíg velem volt, sohasem bugdácsolt ilyen keservesen, ilyen lealázóan. Ezt a féktelenséget, ezt a léhaságot mostani barátaitól tanulta. Fogadja el a jobbomat. Jöjjön velem. Jöjjön hozzám lakni. Ha él még a régi idők emlékéből valami a szívében, nem késlekedik és nem tévedhet a választásban: én, vagy a megrontói.

Zernőy arcát az elfojtott indulatok járták. Összeszorította ajkait, hogy ki ne szaladjon belőle az a gorombaság, mely nyelven forgott. Rossz lelkiismerete, gögje, a leleplezett bűnös élet szégyene ellenállásra ingerelték. De lelkében érezte Kapás szavainak igazát s azért hallgatott.

Kapás fölállott s mély fájdalommal nézett végig a magával küzködő Zernőyn. A hangjában is reszketett ez a fájdalom. Megfogta Zernőy kezét és meleg szeretettel megcsókolta:

— Pista, legyen becsületes önmagával, édesanyjával, kis testvérével szemben! Hallgasson rám, szakítsa ki magát a bűnös életből. Csak azt kell mondania: megértem magát, Béla, s magával megyek... Nos, jön?... Jön?...

Zernőy fölugrott helyéről és sirvafakadt. Ezek nem a beismerés, hanem a szégyenkezés könnyei voltak.

— Nem megyek, Béla. Köszönöm a maga figyelmét, de még nem vagyok annyira, hogy gyámság alá kerüljek. Nem akarom megsérteni magát, de... de...

— De?

— De engedje, hogy magam határozzam el magamat a cselekvésre. Nézze, nem tchetem, amit kér tőlem. Kinevetnek, megvetnek, ha most... engedelmeskedem. Belátom, hogy egy kissé eltévelyedtem. Nem megyek tovább. Megigérem.

— Sajnálom magát, Pista. De megjósolhatom, hogy maga egyedül nem tud ellentállani barátainak. Hanem nem bánom. Cselekedjen elhatározása szerint. De bejelentem, hogy édesanyját

figyelmeztetem a veszélyre, amelyben forog. Tudja, hogy ezzel tartozom neki. Nem irok meg mindent, nem akarom megijeszteni és módot akarok nyújtani magának arra, hogy jóvátegye mulasztásait, édesanyjának szenvedései nélkül. Én azonban kijelentem, hogy figyelemmel kísérem a maga viselkedését és ha kell, erőszakkal akadályozom meg a katasztrófát, melyet barátai készítenek elő.

Zernőy Kapáshoz lépett s kezét nyújtotta neki:

— Nem lesz szükség az erőszakra!

Kapás eltávozása után, Zernőy megkönnyebbüléssel sóhajtott föl:

— Hála Istennek, kikerültem a veszedelmet. Azt gondoltam, hogy a jó bolond nagyobb bajt csinál s föllármázza ellenem az egész várost. Anyuskát megnyugtatom és azután tényleg kezdem a rendes életet.

Cigaretára gyujtott s lelkében beszélgetett önmagával.

— Azt én is érzem, hogy elléhásodtam. Kissé nagy a ruhaszámlám, kissé sokat lumpolunk, kissé sokat kártyázunk. Ámbár eddig szerencsével játszottam, azonban a veszedelem könnyen beüthet. Nagy a társaságom is. A zsurok világa érdekes, de nem ad időt a tanulásra. Baj azonban még nincs. De meg kell javulnom. Nos, a jóföltételeim: először... először: igen! Tehát először is megfogadom, hogy karácsonyig nem éjszakázom. Másodszor... nem kártyázom és harmadszor... talán nem is zsurozok, ámbár ez alig lehetséges. Karácsony után azonban kezdődik a munka.

Noha Zernőy tréfás hangon próbált önmagával beszélni, nem tudta lecsillapítani azokat a hullámokat, melyeket Kapás komoly szavai vertek föl lelkiismeretében. Gondolataiban egyre visszatért mulasztásaira, könnyelműségére s egyre fölmerült előtte édesanyja és kis testvére szomorú arca.

Egyik cigaretta után a másikra gyujtott. Járt-kelt szobájában. Idegeskedett s egyszer csak azon vette észre magát, hogy erős bűnbánati érzések lepték el lelkét.

— Nyomorult vagyok, sirt lelkében egy hang. Miért engedem magamban urrá lenni azt a komisz, meggondolatlan valakit, aki nem is én vagyok. — És komor, révedező tekintettel bámult cigarettje koválygó füstfellegeibe.

— Eh! csattintott a kezével és fölállt. Mára megigértem a találkozást. Ma még velük megyek. De ezzel azután vége mindennek!

Kinyitotta a szekrényét és kezdett átöltözködni. Háziasszonyának bejelentette, hogy később jön haza. Az úrinő, ki maga is sok aggodalommal nézte Zernőy gyakori félrelépéseit, behívta szobájába:

— Édes fiam, én nem avatkozhatom az ön dolgaiba. De mint édesanya, tartozom egy másik édesanyának azzal, hogy kérjem önt: vigyázzon magára.

Zernőyt kellemetlenül érintették háziasszonya szavai. De a szavakból kiáradó jóság megtiltotta neki, hogy udvariatlan legyen.

— Kérem, köszönöm a figyelmeztetést. Biztosan barátom kérte nagyságodat erre a közbelépésre.

— Nem. Én magam határoztam el magamat erre. Még mást is akartam mondani, de talán máskor.

— Jó éjszakát — búcsuzott el Zernőy s fölindult lélekkel kiment a házból. Megalázva érezte magát.

— Ez mégis csak különös — pattogott magában, hogy mindenki velem foglalkozik!

Az úton nem oszlott el kellemetlen, rossz hangulata. Így lépett be egy józsefvárosi kávéház külön szobájába, hol a fiúk már várták.

— Szerbusz Pisti! Bravó — elevenkedett Szapronczay. — Bemutatom neked a «Jogászsegítő» elnökét, Tördey Balambért, Seregessy Feri színészt és Mohay Gyurkát, az ősteknikust, aliter: a nagyapámat.

— Ide mellém, Pisti, ide a szivemre — szavalta Zombory Tibi. Goldblattot az asztal végire ültetjük. Kóbi, mars amoda!

Köbi erőltetett kedélyességgel nevetett s amíg elcsúszott Zernőy mellett, a fülébe súgta:

— Ma megvágjuk Balambér urat! No ná!

Zernőyt diszguisztálták Goldblatt szavai s elhatározta, hogy ma nem kártyázik, csak iszik.

Az asztalon hegyaljai palackos borok állottak. A fiúk léhaságokat mondogattak el. A színész színházi intimitások leadása közben végigmarházta a Nemzeti összes színészeit. Közben Balambér mondott el egy pár párbaj-estet, melynek egyik hőse mindig ő volt. A poharak gyorsan ürültek. De Zernőy nem tudott kedvre derülni. Unott arccal ült Zombory mellett. Gondolatait az otthon történetek foglalták el.

Szapronczay észrevette Zernőy lehangoltságát. Egy ideig figyelte, azután elhatározta, hogy véget vet Zernőy rossz kedvének.

Töltött poharába s fölállott.

— Kedves barátaim!

— Halljuk! Halljuk! Mit akarsz? Nem kell dikció!

Szapronczay csöndet intett.

— Akár kell, akár nem kell, mégis végighallgattok. Ma négy éve történt, hogy az Önképzőkörben, melynek én elnöke lenni szerencsés voltam...

— Megyei magyarság — kiáltott a közbe a színész.

— Szavalta Kossuth Lajos «Tengerre magyar» című vezércikkét Zernőy Pisti barátunk. Mi akkor ellenfelek voltunk és igazságtalan bírálatban részesítettük Pisti barátunkat.

— Igaz! Igaz! — kiáltotta kacagva Zombory Tibi és Goldblatt.

— Minket baráti érzelmeink ellenére igazságtalanokká tett egy... egy asztaloslegény, valami Kapás Béla, aki...

Zernőy elsápadt s erős zavarral küzdve, közbekiáltott:

— Ne bántsд őt...

— Üsd! Vágd! — rikoltotta Zombory.

Zernőy fölgrott s szembefordult Zomboryval:

— Nem engedem őt bántalmazni! Nincs itt, ne bántsátok. Aki őt sérti, engem sért meg!

— Szerbusz Pistikém — nevette el magát gyáván Zombory s két tenyere közé fogva Zernőy fejét, megcsókolta homlokát. — Dehogya is sértlek, kis öregem. Hehe!

Szapronczay folytatta a beszédet:

— Beszédemből tehát kikapcsolom azt az urat. Tisztán azt a tényt konstatalem, hogy Zernőyvel szemben igazságtalanok voltunk. Ezt az igazságtalanságot Zombory sugalmazására Goldblatt követte el. Én Goldblatt és Zombory nevében ezennel bocsánatot kérek Zernőytől s felszólítom őt, hogy a kibékülés megpecsételésére háromszoros «ex» mellett igyon pertut Goldblattal.

A fiúk éljenzve fölgráltak helyükről. Goldblatt már tölgette is a poharakat s Zombory Tibi kiosztotta a szerepeket:

— Az exek tökéletességét bírálja Balambér, a tempót diktálja Mohay Gyurka, én pedig elégtételképen velük iszom a dupláját. Hé, pincér! Még hat poharat kérek.

Az előkészületek nagy vidámság közt történtek.

Ekkor fölállt Zernőy. Goldblatt örvendő arccal kezébe fogta a poharat.

— Szapronczay barátom ma határozottan izléstelen. Először arra utazik, hogy leitasson, másodszor olyan ügyeket bolygat, melyek már régen el vannak intézve, harmadszor olyan indítványt tesz, melyhez csak nekem van jogom. Szívesen kocintok az ő Goldblatt barátjával, de pertut csak a magam jószántából iszom bárkivel is.

A szavak nyomán általános kavarodás támadt. Szapronczay fölgrótt helyéről s dühös arccal fordult Zernőy felé:

— Sérteni akarsz? Akkor sérts világosabban!

Zernőy élesen válaszolt:

— Nem, semmi szín alatt! Én csak védekezem!

Akkor már Tördey és Mohay Gyurka fogták Szapronczayt és félrevonták a szoba sarkába. Seregessy és Zombory Zernőyt fogták közre s csillapították.

— Miért gyerekeskedtek?

Csak Goldblattal nem törődött senki, akit pedig nyiltan megsértett Zernőy.

Az ötödik keréknek tartott Goldblattban azonban most az

Akkor már Tördey és Mohay Gyurka fogták Szapronczayt.

egyszer megfordult a borjú. Szeméből a sértés pillanatában ki-lobbant a gyűlölet, de mert gyáva, meghunyaszkodó természetű volt, nem lépett az elégtételvezés útjára. Lelkében esküdött bosszút Zernőy ellen.

Zernőy tényleg nem akart sérteni, de e pillanatokban megnyilvánuló igazi jellemével nem tudta összeegyeztetni, hogy baráti viszonyba lépjen azzal az emberrel, akit alacsony lelkűségéért, megalkuvó jelleméért nem becsült. Épen ezért kiszakította magát barátai karjai közül, poharat ragadott s Goldblatthoz lépett.

— Goldblatt úr, ne vegye sértésnek kijelentésemet. Egy erőszakolt pertuval nem tiszteltük volna meg egymást.

Goldblatt lesütött szemmel, a bosszú megmaradó érzésével kocintott Zernőyvel:

Kérem... kérem!

A másik sarokban már megállapodtak az elégtétel kérdésben. Szapronczay maga nem tért volna erre az útra, de Balambér el nem mulaszthatta, hogy új barátai előtt ne igazolja e téren való jártasságát.

Mohayval Zernőyhez léptek s őt félrehívták. Balambér a párbaj-kodex rideg udvariassági szabályai szerint végezte dolgát. Zernőyt felbosszantotta ez az alakoskodás:

— Ugyan, ne okoskodjatok! Csak nem fogok Szapronczayval verekedni, akit meg nem sértettem s aki barátom.

— Kérlek, kedves barátom, mi nem vagyunk kíváncsiak nyilatkozataidra. Nevezd meg segédeidet, egyedül velük tárgyalhatunk.

— Majd holnap elküldöm hozzátok.

Ezzel az incidenssel a társaság feloszlott. Zernőy fölvette kabátját s elment. A többiek áthúzódtak a kávéházba. Ott egy fekete mellett Mohay és Tördey afölött vitatkoztak, hogy karddal vagy pisztollyal vívják-e a párbajt s bőséges utasítással látták el Szapronczayt a két fegyvernem kezelését illetőleg.

Zernőy másnap reggel fölkereste Kapás Bélát. Elmondta neki az esetet, de elhallgatta előtte Szapronczay sértését. Kapás elgondolkozott az eset fölött s egy idő múlva megszólalt:

— Kedves Pisti, az eset a tyúkszem-párbajok egész jellegét magánviseli. Itt nem Szapronczay, de a segédek akarják a párbajt. Köszönöm, hogy bizalommal viseltetett hozzám. Szívesen eljárrok ügyében, de nem mint párbaj-segéd, hanem mint békekövet, mint tárgyalófél. Én meggyőződéssel katolikus vagyok. Az egyházam tiltja nemcsak a párbajt, de a párbajsegédeskedést is. Ha nem lehetne békésen elintézni az ügyet, keressen majd helyettem egy másik urat, aki összeegyeztetheti a párbajt a lelkiismeretével. De, azt hiszem, odáig nem jutunk.

Zernőy elröstelte magát s átnyujtotta a megbizottak címét.

— Ki lesz a másik társa?

— Zombory Tibi.

— De hiszen önök közt...

— Megbocsátottam neki. Különben is nekünk majd együtt kell élnünk, miért tartzuk tovább a feszült viszonyt!

— Béla, maga nagylelkű ember.

Kapás elmosolyodott:

— Legyen felőlem mindig ilyen véleménnyel. Nem vagyok nagylelkű, csak vallásos ember vagyok, aki vallását az ember-szeretet terén is igyekszik gyakorolni.

Egy ideig még elbeszélgettek egymással. A beszélgetés végén Zernőy a Kapás keze után nyult:

— Bocsássa meg nekem, hogy tegnap rideg, zárkózott, talán durva is voltam magával szemben.

Kapás boldogan megölelte Zernőyt s megnyugtatta elbocsátotta.

Nem sokkal e beszélgetés után Kapás fölkereste Zomboryt.

— Még alszik a nagyságos úr.

— Nem baj — felelte Kapás és benyitott Zomboryhoz.

Émelyítő bűz csapta meg. Zombory hanyatfekve aludt. Ágya mellett egy lavar állott az éjjeli rosszullét jeleivel. Visszaszólt a cselédnek:

— Lelkem, legyen szives, vigye el azt a lavort a tekintetes úr ágya mellől.

A cseléd dühre gerjedt:

— A fene belé! már megint rondáskodott.

Kapás elfordította fejét, amikor a cselédleány a lavort elvitte előtte s belépett a szobába. Gyöngéden Zombory vállára tette kezét s költögette:

— Tibi! Tibi! Keljen föl!

A hosszas költögetésre Zombory fölnyitotta szemét. Mikor

fölsimerte Kapást, hirtelen felült ágyában s ijedt arccal a lavort kereste. Látszólag megnyugodott, amikor nem találta helyén.

— Hogy került ide Kapás úr?

— Az ajtón át. No, ne restelkedjék. Én nem fogom leckézteni. Öltözzön föl s együtt megyünk Szapronczayhoz.

— Szapronczayhoz?

— Igen.

— Maga Zernőy megbizottja?

— Igen. És magát kérem társamul. Reményilem maga is nevetségesnek tartja az egész esetet?

— I... igen.

— Rendben van.

— De Szapronczaynak vannak segédei, talán azokkal kellene tárgyalni?

— Majd, hogyha előbb Szapronczay elmondja nekem az esetet s a sértést, a szándékát...

— Az egész esetet?

— Természetes.

— Akkor...

— Nos akkor?...

— Semmi. Majd Szapronczay elmondja.

Amíg Zombory öltözködött: Kapás kiment a gangra s elgondolkodott a történetek s a látottak fölött.

— Ez lesz a magyar intelligencia!? A nép született vezetői? A munka és a demokrácia századában? Elszorult a szive és vasmarkával belekapott a folyosó rácsába s megrázta, mintha ezt a korcs nemzedéket rázta volna üstökénél fogva.

Mikor Zombory, a vállára tette kezét, fölrezzent elmerüléséből.

Szapronczayt a diványon fekvé találták. Meglepődötten ugrott talpra. Az átdorbézolt éjszaka kimerültsége rítt le arcáról.

— Meglepi a látogatásunk?

— Nem tagadhatom.

— A kíváncsiság és egy kellemetlen kötelesség hozott ide. Ön segédeként nevezett meg, akik elégtételt kérnek Zernőytől. Mielőtt találkozánk, önnel akartam beszélni.

— Kérem.

— Lesz szives elmondani nekem a tegnapi incidens történetét.

Szapronczay kellemetlenül feszengett.

— Óhajt beszélni — kérdezte Kapás energikus hangon, szemével keresve Szapronczay tekintetét. — Ha hallgat, én fogok beszélni s az kellemetlenebb lesz magának.

— De hisz Zernőy elmondta az esetet.

— Én mind a két felet akarom hallani.

— Kérem... a segédeim...

— Én önnel akarok tárgyalni!

— Nos hát... igen... én megsértettem önt.

Kapás fölállott:

— Ezt nem tudtam. Erről Zernőy hallgatott. — Ekkor Kapás hirtelen Zomboryhoz fordult:

— Lesz szives ön elmondani az esetet?

Zombory zavartan fordult Szapronczayhoz:

— Megengeded?

— Kivánom — szólott Kapás Zomboryhoz lépve.

Zombory elmondta az esetet.

— És Ön ezek után, elégtételt kér egy harmadik embertől?

Szapronczay arcát előntötte a vér. Lábai alatt a padlót érezte inogni. A helyzet annyira forró és megalázó volt, hogy pillanatokig elfojtotta a szavakat.

Végre megszólalt Szapronczay elfojtott, nyöszörgő hangon:

— Vegyen elégtételt magának.

— Azt ön fogja megadni nékem önként... most...

— Mit akar?

— Én nem verekszem. Ebben az esetben az ön eljárásának egyedül megfelelő elégtételt fogadok el. Zombory előtt bocsánatot kér tőlem.

— Ez gyávaság volna.

— Ez a becsület dolga! En nem fenyegetem önt. Sőt kijelentem, hogy fegyveres uton sem kérek öntől elégtételt, mert ez ellenkezik az én felfogásommal. Biróság elé sem viszem a dolgot, mert az ön szavaiban a törvény nem állapítja meg a sértést. De ha elgondolja a sértéseknek azt a szakadatlan láncolatát, melyet életében a jelen esethez hasonlóan, a hátam mögött ellenem elkövetett: nem hiszem, hogy legyen vakmerősége, a kifogástalan gavallér szerepében tőlem a fegyveres elégtételkérést várni.

Zombory, aki Kapás szavainak élet mind átérezte szívében: lelkiismeretétől gyötörve remegő hangon szólalt meg:

— Nézd Szapi! Kapás osztálytársunk volt. Ha ő így kívánja, vele szemben megtehetjük... Én... én... hiszen gondolhatja... szintén meggondolatlan voltam. Nos hát én mindazokért bocsánatot kérek.

Szapronczay szeme rávillant Zomboryra, aki kezét nyújtotta Kapásnak. Valami öntudatlan benső erő Kapás felé taszította. Lesütött szemmel kezét nyújtotta:

— Bocsásson meg.

Kapás elfogadta a feléje nyújtott kezét. Mindnyájan fellélekzettek.

— Köszönöm — szólott Kapás és hangjában benne rezgett szíve jósága. Nem titkolhatom el, hogy boldog vagyok. Nem azért, mert megalázkodtak előttem, hanem mert — úgy érzem, hogy ma szorítottam meg először kezüket, mint férfiak kezét. Ha ma nemcsak az álszemérmet, hanem az ellenségeskedés szellemét is legyőzték magukban, ezentúl őszinte lélekkel érintkezhetünk egymással. Így van-e, nem tudom?

Így van.

— Akkor megengedik nekem, hogy egy pár őszinte szót

szóljak. Lássák, mi mindnyájan hazatérünk szülővárosunkba. Annak gazdasági, társadalmi életében tényezők leszünk. Talán vezetők is. Ezreknek békéje, jóléte fordul majd meg a mi munkánkon. Vajjon egymást üldöző, egymást letörni akaró erők hozhatnak-e létre eredményeket? Nekünk szeretnünk kell azt a földet, mely egy rész hazánkból, következésképp meg kell becsülnünk egymást, kik e szeretetnek munkásai leszünk. Láthatták, hogy én sohasem kerestem, a mi elválaszt minket, hanem a mi összehoz. Mennyi megaláztatásomba került ez már a gimnáziumban? Elviseltem. S ha ezt megemlítem, csak azért teszem, hogy enyhítsem az önök mai meghajlását előttem. Gyávaság volt ez?

— Nem — szólt Szapronczay, s cigarettával kínálta meg — Kapást és Zomboryt.

— Köszönöm. Én a megaláztatásra, tűrésre továbbra is el vagyok készülve. Nekem nagy kötelességeim vannak szülővárosommal szemben. De félős, hogy ezeket a kötelességeket idegenkedve fogják fogadni, félreértik, amint félreértették első lépésemet is, melyet e kötelesség teljesítése érdekében tettem, amikor magamat az iparos pályára határoztam el. Nem alkalmas talán a jelen pillanat, hogy ezekről a dolgokról beszéljünk. De ha a mai nap közöttünk megteremtette volna a békét, a kölcsönös megbecsülést: örvendező szívvel tudnék a jövőre gondolni, amikor nekünk együtt kell dolgoznunk.

Zombory Tibi, miután felszabadult a helyzet kellemetlen nyomása alól, unatkozva hallgatta Kapás szavait. E szavak, mély tartalmát nem látta át.

Szapronczay elérte Kapás gondolatait s érezte azok súlyát. Kapás megnyilvánuló egyénisége meggyőzte őt arról, hogy ebben az emberben felgyülekezett hatalmas erők, fényes kariér számára törnek majd utat a jövőben. Az irígység érzése ébredt életre szívében. S miután Kapás szavaira válaszolnia kellett, udvarias szavak mögé próbálta elrejteni ezt az érzését.

— Én mindenesetre szülővárosunkba térek vissza. És ha a multban volt is ellenségeskedés, félreértés köztünk, a jövő komoly feladatai meggondoltabbá tesznek minket. Mindenesetre köszönöm mai látogatását, s annak kellemetlenségeit mindnyájan igyekszünk feledni.

Kapás e körmönfont szavakból kiérezte azt a hidegséget, mely e fiúk szívében változatlanul él vele szemben és sajnálta, hogy tovább ment lelke feltárásában, mint ameddig a fiúk megérdemelték.

Délelőtt folyamán találkoztak Tördey Balambérral és Mohay Gyurkával. Ezekkel a gavallér karikaturákkal azután energikusan végzett. Alig engedte szóhoz őket. A kérdéseire adott feleletekből megállapította, hogy Zernőy és Szapronczay részéről sértés nem történt. Jegyzőkönyvbe vétette e megállapítást, s ajánlotta magát.

Mikor betette maga után az ajtót, Tördeyből kitört a lefegyverzett krakéler dühe:

— Paraszt! Ki ez a borjú? Tibi gratulálok a barátotokhoz!

— Kérlek, kérlek... Csak volt osztálytársam. A Zernőy barátja.

— Pfuj, de dühös vagyok! Ha még tovább tárgyalunk, felpofoztam volna.

Mohay Gyurka, akit az évek óta űzött léha, üres élet unottá tett, végigdőlt a diványon:

— Öregem, ne szavalj. Tetszett volna megtenni. Egyébként igaza volt ennek a pasasnak. Miért ugrattuk volna egymásnak Szapronczayt és Zernőyt? Tulajdonképen Goldblattnak kellett volna Zernőytől elégtételt kérni, de Goldblatt nem akarta észrevenni a sértést.

— Hagyd el! Goldblatt?!...

— Akkor nem ismeritek ezt a kis zsidót — szólott Zombory. Ő demokrata, nem párbajozik, de meglássátok, hogy visszafizeti Zernőynek a kölcsönt.

— Ez nem uri dolog — hancegett Tördey.

— Mit akarsz te Goldblattól? Uri dolog! Mit bánja ő azt?! Aminthogy a «Goldblattok» a legkritkább esetben szokták mérlegelni ezt a fogalmat, legalább nálunk a Hegyalján nem.

— És akkor ti miért tartjátok a barátságot? Miért indítványozta Szapronczay is a pertut?

Zombory fölényesen nevetett.

— Miért? Hehe! Hát tudod felénk a gentry ezt így szokta. Odahaza minden valamire való familiának van egy Goldblattja. Ez a Goldblatt rendszerint igen alázatos, szolgálatkész. Ha megszorul az ember: a Goldblattok mindig kisegítik a bajból. A Goldblattok finánczsenik. Szegények és mindig van pénzük: — a mi számunkra. Gorombaságainkat eltűrik, ne csodálkozzál tehát, ha Zernőyt nem provokálta Goldblatt.

— Goldblatt talán nektek is tesz szivességeket?

— No természetes! Másképp nem gondolnád, hogy magunk közt túrjuk!

— Bravó! Kérlek legközelebb hívjátok meg Goldblattot. A tavaszi lóversenyeken könnyen kerülhet az ember zavarba, holott egy jó tipp és még egy kis pénz, megmenti az embert a végleges letöréstől.

— A fene egye meg Goldblattot — szólott Mohay — egy ötven forintos gyors kölcsönért én is megiszom vele a pertut!

— Jól van, öreg apánk! kedélyeskedett Tördey és boldogan gondolt arra, hogy Goldblatt révén újabb kölcsönökhöz juthat.

TUSAKODÁSOK.

KARÁCSONY után Zernőy komoly elhatározásokkal jött fel Pestre. Édesanyja szemében csillogó könnyek szivére hullottak és égették lelkiismeretét. Bűnbánóan bevallott adósságainak kifizetésére, édesanyja átadott neki kétszázötven forintot, szivére kötve, hogy több adósságot ne csináljon, és hogy kerülje Szapronczay és Zombory társaságát. Piroska remegő kezekkel ölelte át s a testvéri szív forró szeretetével kérte, hogy Zomboryék helyett Kapás Bélával barátkozzék.

— Jól van kis mókuskám! Megigérem. Amint megérkezem, felkeresem Bélát. S mit mondjak neki rólad?

— Mit?... Ugyan ne izléstelenkedj! Tudod, hogy én Bélát tisztetem. Játszópajtásunk volt.

Pista dévajkodva megölelte Piroskát, s nevetett a leányka zavarán:

— Tudom, tudom, te kis mokus. No nem firtatom a dolgot, csak annyit mondok neki, hogy a kis hugom szeretetteljes üdvözlését küldi.

Piroska elkomolyodott, mint a tetten ért gyermek s duzzogó haraggal mondta:

— Menj tőlem! Te csufolkodol és kinevetsz engem. Zavartan kifutott a szobából.

— A kis fruska szereti azt a fiút! No, nem baj. Mire megnő elfelejti.

Egy óra mulva vitte a vonat Pest felé. A vonatban komoly

hangulatok lepték el szívét. Édesanyjának és testvérének meleg, aggódó szeretete érzelmessé tették, s e pillanatokban képesnek érezte magát a komoly javulásra. Átgondolta eddigi léha életét, s belátta ez élet értéktelenségét. Nagy elhatározások keltek életre szívében.

— A régi lakásomat felmondtam. Holnap ujat keresek. Egyelőre nem járok az egyetemre se, hogy a fiúkkal ne találkozzam. Neki fekszem a tanulásnak, s behozom a mulasztásokat. Ha azután rendbejöttem: majd meglátjuk a továbbiakat.

Ilyen gondolatok foglalkoztatták, s boldognak érezte magát, akaratának erős feszülései közt.

Új lakásra egy uri családnál talált. Szobája lakályos, tiszta volt. Könyveit íróasztalára helyezte, s már az első napon tanulni kezdett.

— Nehezen megy. Unalmas. Nagyon elszoktam a komoly munkától.

De este mégis nyugodt öntudattal feküdt le. A következő két napon hasonló erőfeszítéssel dolgozott.

— Holnap beiratkozom a második félévre, csak ne találkoznék a fiúkkal! Kora reggel ment az egyetemre azzal a gondolattal, hogy Zomboryék tíz óránál előbb nem kelnek fel. Az egyetemen kevesen voltak, a beiratkozást hamarosan elvégezte. Épen kifelé indult, amikor az előcsarnokban Goldblatt közeledett felé. Elfördította fejét, s gyors léptekkel menekült. A kis zsidó észrevette Zernőy szökési szándékát s nem üldözte.

— Ezt is jól megmoshatta az anyja! Hanem én is megsusztatom! Az a fő, hogy már itt van. Menjünk csak szépen a rendőrségre, ott majd megtudjuk a lakását.

Zernőy boldogan állapította meg a Zöldfa-utcában, hogy Goldblatt nem üldözi.

— Bravó! Ennek öröme felkeresem Kapás Bélát.

Korsósné hangos örömmel üdvözölte. Bevezette Kapás

szobájába. Bőséges érdeklődéssel tudakozódott az alispánné, Piroska egészségéről, Kapásnéról, úgy hogy Zernőy csak nagy sokára tudta megkérdezni, hogy mikor találhatná itthon Bélát?

— Bizony csak három hónap mulva, No de, hogy én ilyen feledékeny vagyok. Kapás úr egy levelet hagyott itt a fiatal úr számára, s futott ki a levélért.

Kapás úr Párisba utazott.

Zernőy meglepődötten bontotta fel a levelet.

— Bizony — folytatta szaporán Korsósné. — Kapás urat nagy kitüntetés érte. Az iskola igazgatója rendezi be a párisi kiállítás magyar házát, s Kapás urat magával vitte. Gyönyörű fizetést kap. Nagy kitüntetés ez!

Mire Zernőy elolvasta a levelet, a részleteket mind megtudta Korsósnetől. A levél végén azonban volt egy néhány sor, amit Korsósné nem tudott, s ez megdöbbenette. Hamarosan elbúcsuzott a jó asszonytól, s eltávozott. Az utcán megállt, s újból elolvasta a levél utolsó sorait.

«...Szapronczay és Zombory az Egyetemi Körben kártyán vesztettek 80 forintot. Mohay Gyurkával a Múzeum kávéházba mentek, hol előttem ismeretlen urakkal ültek össze, s vesztettek százötven forintot. Ha feljön biztosan felkeresik, és segítségét kérik. Vigyázzon magára kedves Pista! Tudhatja, hogy ezek a fiúk telve vannak adóssággal. Ha kölcsönt nyujt nekik, magukkal ránt-hatják. Erős legyen és írjon nekem a bekövetkezendőkről.

Öleli:

Béla.»

Zernőy szívében a megdöbbenés után, a szánalom érzése lett urrá. Beleképzelte magát ebbe a helyzetbe, s megborzadt.

— Irtózatos! Ebből már ki nem mászhatnak. Itt beáll a katasztrófa. Jönnek az apák és a nagy leszámolás.

Meggyorsította lépteit, s néhány pillanat mulva jóleső érzés futott át lelkén.

— Hála Istennek, hogy én megálltam.

Goldblatt a rendőrségi bejelentőben hamarosan megtudta Zernőy címét. Ragyogó arccal lépett be Zomboryhoz, kinél éppen ott időzött Szapronczay.

— Heuréka gyerekek! Megvan a nemes vad!

A két fiú felugrott.

— Megtaláltad?!

— Meg! Itt a lakása! — s vigyorgó arccal lobogtatta a bejelentőhivatal céduláját.

— Vörös a szivemre! — kiáltotta Zombory és átölelte Goldblattot, s körültáncolta vele a szobát.

— Iratkozott. Épen kifelé jött, amikor megpillantottuk egymást. Elfordította fejét, s szökött előlem. Csak fuss Pistike, gondoltam magamban, úgy is utólérünk. A bejelentőbe rohantam, s nézzétek itt a címe: Arany János-utca 10. II. emelet 5.

— Bravó Vörös! — kiáltotta Szapronczay, s jókedvűen csattantott ujjaival.

— Hanem fiúk — aggodalmaskodott Zombory komolyraváló arccal — most már az a kérdés, hogy megvan-e még a pénze?

— Hogyne volna!

— No, no — folytatta aggodalmaival Zombory. Nekem gyanús az a fiú. Miért nem keresett fel minket? Amikor anyjának bevallotta adósságait, az anyja jól megmosdathatta s a kölyök biztosan bűnbánó lélekkel jött fel Pestre. Tudjátok, hogy az Arany János-utca messze esik tőlünk! Az a fiú ki akar kapcsolódni a mi társaságunkból. Idáig már biztosan kifizette adósságait!

Goldblatt apró szemeit összehúzva gondolkozott:

— Mese beszéd — kezdte ravasz mosolygással Goldblatt. — A bejelentés tegnap történt. Kelés nőjjön a talpamon — ha el nem találom az igazat! Zernőy úr még egy krajcárt sem fizetett adósságaira.

— Bárcsak úgy volna! sopánkodott fejét vakarva Szapronczay.

— Ne vesztegessétek az időt — szólott Goldblatt! — Előre!
Az arany borjú vár.

— Gyerünk, adta ki a jelszót Zombory, de arcán a reménytelenség keserősége sirt.

Az uton Goldblatt diktálta nekik a haditervet.

— Az a fontos, hogyha van pénze, ne tágítsatok. Jószivű gyerek a Pisti, hehe! Ha tragikusan viselitek magatokat, még sírva is fakad, s kiszurkolja a bankókat. Menjetek fel, én itt, a sarki kávéházban várlak titeket.

Zombory kopogott az ajtón és benyitottak. Zernőy meglepetéssel állott fel íróasztala mellől, hol épen számadásait végezte egy papírlapon. Az asztal sarkán csomózva állottak a bankjegyek, az ezüst- és rézpénz.

Zombory és Szapronczay tekintete a pénzre tapadt. Fellelkesülve rontottak az ámuló Zernőyre:

— Szervusz, édes Pistikénk! Isten hozott — és ölelgették Zernőyt.

— Mondhatom, szép gyerek vagy! Valósággal elrejtetted magadat előlünk! Hát ez a barátság, mi? — szavalta Zombory.

— Ne bántsd Pistit — vetette közbe Szapronczay és lehajította téli kabátját. Cigarettaét vett elő s megkínálta vele Zernőyt. Zernőy nem fogadta el.

— Köszönöm fiúk. Üljetek le. De hogyan találtatok ide?

— Hja, minden zárnak megvan a maga kulcsa, minden útnak a helyes iránya!

— És minden nagy városnak a rendőrségi bejelentője — kacagott Szapronczay.

— Persze, persze! — idegeskedett Zernőy. — Egyébként mit csináltatok azóta?

— Tyűh!... Haha!... Barátom, ez igazán aktuális kérdés volt! Mit csináltunk? Hát vedd elő a zsebkendődet Pistikém és sirass meg minket!

— Tönkrementünk!

— Leégtünk, mint a pusztai fű!

— Hallottam.

— Kapás mondotta?

— Izé... Hm... Hm...

— Persze, hogy ő! Ne titkold előttünk. Találkoztunk ezzel az erkölcs-csőssel. Egy éjszaka... azon az éjszakán... Haj, haj...

— És az ő józansága sem tudott visszatartani titeket?

— Ismerhetsz minket! Pezsgőt bontattunk, s még örültebben játszottunk. Pukkadj meg, gondoltuk magunkban!

— Sajnos, mi pukkadunk meg, illetve estünk össze, mint a hólyag, amelyen lyukat vágnak. Bitang egy éjszaka volt!

— De miért játsztok ilyen örülten?

— Pistikém, légy igazságos. Kérdezted ezt te valaha magadtól játékközben?

— Megcsalt a szerencse. Pajtás, három nappal előbb a Józsefvárosi Körben, hova Mohay Gyurka vitt fel, nyertünk négyszázötven forintot...

— De hiszen ilyen örülten még sohasem játsztatok?

— Hja, nem voltak partnereink! A régiak közül kinek volt pénze? Ellenben ott csupa háztulajdonos, bankár, kereskedő játszik fiam! Denikve a szerencse kedvezett. Ütni kell a vasat, amíg meleg — mondtuk egymásnak. Ezer forintig felhajtjuk a nyereséget, kifizetjük adósságainkat, s azután megesküdtünk rá, hogy új életet kezdünk.

— És most? — kérdezte Zernőy.

— Most? — vonogatta a válát Zombory.

— Most... Hm... hm... Izé... hát most tudod Pistikém?... Igazán zavarba hoztál a kérdéssel — alakoskodott Szapronczay. — Ha van hozzá türelmed megismertelek helyzetünkkel.

— Másnap ismét felmentünk a körbe.

— Valaki baccarát indítványozott. Örült játék! Beleugrotunk, s az utolsó tétet puffra csináltuk. Elvesztettük. Tabló!... Áadtuk névjegyeinket és mentünk haza aludni. Az Isten verje meg azt a játékot. Az már közönséges fosztogatás! Egész éjszaka be nem hunytuk a szemünket. Zomborynál feküdtem reggelig a diványon. Reggel beállit hozzánk Goldblatt. Sírva a nyakába borulunk:

— Pajti, keríts legalább 200 forintot!

— Irjatok az apátoknak, mert én unom már a pénzhajcsárkodást.

— Ráripakodtunk. De Goldblatt megmaradt kijelentése mellett. Hiába igyekeztünk meggyőzni őt indítványa lehetetlenségéről. Végre kijelentettem neki, hogy ha estére nem kerít pénzt, főbe lőhetjük magunkat. Akkor Goldblatt elgondolkodott, s hosszú, kínos percek után szólt:

— Nekem van Újpesten egy távoli rokonom. Korcsmáros. Az szokott pénzt adni, de csak váltóra. Aláírjátok?

— Elképzelheted helyzetünket. Goldblatt elment Újpestre a váltónkkal. Estére kezünkben volt a kétszáz forint egy 250 forintra kiállított, s egy hónap alatt lejáró váltó ellenében.

— És ti ezt megtettétek? — csapta össze kezét Zernőy.

— Barátom, mit csináljunk? A kártyaadósság huszonnégy órán túl gyilkol!

Zernőy elgondolkodott a hallottak felett. A szobában csend támadt. Zombory és Szapronczay összeesve remegtek a következő pillanatok veszedelmétől.

Zernőy felütötte fejét:

— A határidő lejárt?

— Ma este jár le.

— Pénzetek van?

— Nincs! Nem tudtunk keríteni. Mind a ketten kértünk hazulról, amennyit kérhettünk párbajok címén. De azt a többi fojtogató adósságainkra kellett kifizetnünk.

— Ez örült helyzet!

— Bizony ez az! — hagyta helyben Szapronczay és hirtelen felkelve Zernőyhez lépett. Megragadta kezét.

— Pistám! Édes barátom! Minden reményünk te voltál. Ne vess meg e vakmerőségünkért. Napok óta hajszolunk. Tudtuk, hogy Kapás meggyűrt téged a karácsonyi ünnepek alatt s hogy édesanyádnak bevallod adósságaidat. Tudtuk, hogy pénzt hozol magaddal. Az örülség szélén állottunk, amikor nem találtunk régi lakásodon, a városban. Könyörülj mi rajtunk!

Zernőy arcán végig rángatózott az ijedtség, s erővel kiszabadította barátja szorításából kezét, szinte ellökve magától Szapronczayt.

— Szerencsétlenek hova süllyedtünk mi! Nekem nincs pénzem. Nem adhatok.

— Hát az ott az asztalon? — kérdezte szorongva Zombory.

— A hitelezőimé.

— Pista! — kiáltott Szapronczay.

Zernőy Szapronczayra nézett, s megijedt annak eltorzult arcától.

— Pista . . . kérlek . . . a te hitelezőid még várhatnak. Azok a te becsületedet nem tehetik tönkre. Ruhaszámla, zálogcédula nem becstelenít. Minket estére megfojt az az uzsorás!

— Nem tehetem . . . Nem. Küldjétek el hozzá Goldblattot, hogy várjon addig, amíg hazairtok. Mert most már, akármi történjen is, be kell vallanotok atyátok előtt adósságaitokat. Tovább nem vihetitek. Küldjétek Goldblattot.

— Már volt nála! Tegnapelőtt, tegnap is. Nem enged!

— Akkor én nem segíthetek már!

— Kell segítened! — kiáltott indulatosan Szapronczay,

— Miért hangsúlyozod ezt oly borzalmasan? Miért kell? Ki kényszeríthet a lehetetlenségre?

— Én! A baráti érzésed!, Hát nem vagyunk mi barátok? Hát a barátság . . .

— A barátság nem terjedhet a saját romlásunkig . . . Én e segítségemmel részese volnék annak a bűnnek, melyet ti szüleitök és önmagatok ellen követtetek el! Egy ideig úsztam én is az árral, s csak e rémes pillanatok borzalmai közt érem fel észszel, hogy mivel tartozom Kapásnak, aki kiragadott engem közületek.

Szapronczay felbődült:

— Borzasztó! Megőrülök. Könyörülj rajtunk! Most már apáinknak se vallhatjuk be tévedéseinket.

— Majd megteszi helyettetek az az uzsorás. Majdnem egyre megy, hogy ezt ti, vagy ő teszi-e meg? Sőt így biztosabban bekövetkezik a kibontakozás.

— Ne beszélj ilyen kegyetlenül Pista! Az élő Istenre kérek! . . . Könyörülj rajtunk. Add ide azt a pénzt. Ments meg a legborzasztóbbtól, amit . . .

— Amit? . . . Nos . . .

— Amit nem mertem . . . nincs erőm bevallani . . . és itt olyan erős zokogás fogta el Szapronczayt, hogy Zernőy megrendítve a fájdalom ilyen rettenetes kitörésétől, már majdnem asztalához lépett, hogy átadja neki a pénzt. Ekkor megakadt szeme Zomboryn, aki elzöldülve, arcán halálos vonásokkal mozdulatlanul ült. Lelke felett a rémület lett úrrá. Kegyetlen sejtelemtől megkapatva Szapronczay felé hajolt, s remegve megkérdezte:

— Mit nem mersz bevallani? Mi az? . . . Szólj!

Szapronczay heves zokogás közt megsemmisülve nyögte:

— A váltóra aláírtam . . .

— Az atyád nevét?

— Nem . . .

— Hát? . . .

— A te nevedet . . .

Zernőy ellökte magától Szapronczayt.

— Szerencsétlen! — és ő is heves zokogásba tört ki.

Percek mulottak el, amíg feleszméltek. Zernőy e percek alatt átszenvedte léhaságának minden nyomoruságát. A bűn büntetéseként ismerte fel ezt a helyzetet. Kemény lecke volt számára. Ezt el nem felejtheti többé! Rendkívül gyötörte az a tudat, hogy most, amikor már túl jutott a veszedelmeken, barátai újabb veszedelembe sodorták, melyből csak úgy menekülhet, ha agyontiporja barátait. Ehhez nem volt ereje. Hirtelen számot vetett a körülményekkel, s elhatározta magát.

— Szapronczay!

Szapronczay felütötte fejét, s megtörtén szolt:

— Kérlek!

— Átgondoltam ezt a rettenetes helyzetet. Ha egy kérdésemre őszintén felelsz, talán segíthetek.

— Magadtól határoztad el magadat a nevem aláírására?

— Nem.

— Tibi birt rá?

— Nem.

— Hát?

— Goldblatt követelte.

— Jól van! — mondta Zernőy és felvillant a szeme. — Tehát Goldblatt így fizetett a visszautasított pertuért? — gondolta magában.

Azután hangosan folytatta:

— Ez mentségekre szolgál. A pénzt odaadom. De feltételeim vannak.

— Teljesítjük — szakadt ki Zombory kebléből a megkönynyebbülés.

— De ezek kemény feltételek ám! Megígéritek nekem írásban, hogy amíg tanulmányaitokat el nem végzitek, a kártyához nem nyultok. Azonnal írtok atyátoknak. Engem csak az esetben kerestek fel, ha levélbelileg kívánlak titeket és végül azt a kifizetett váltót kezeimhez adjátok, s írásban jelentitek ki, hogy én nektek váltót a mai napig alá nem írtam. Megteszitek? . . .

Zernőy, amint a fiúk eltávoztak tőle, leborult ágya mellé...

Szapronczay és Zombory fellélegezve nyultak Zernőy keze után.
— Megigérjük.

Zernőy papirost tett eléjük. Szapronczay fogalmazta az ígéretet. Zernőy a háta mögött állva olvasta.

— Ird oda még azt is, hogy atyátok értesítését határozottan kikötöttem. Jól van.

Kezébe vette a pénzt. Kiolvasta a kétszázötven forintot, s átnyujtotta Szapronczaynak.

Szapronczay fuldokolt az örömtől. Csak pillanatok mulva tudott szólani:

— Bocssáss meg Pisti . . . Sohasem felejttem el!

Zombory alatt reszketett a lába, s a szive dobogását lehetett hallani.

— Az életünket mentetted meg.

Zernőy szemükbe nézett. Megindultságával küzdött. Megragadta kezüket:

— El ne felejtsetek, hogy most azután az én becsületem van letéve a ti kezetekbe. Isten veletek!

A két fiú kiszédült az ajtón. Némán, elszorult szívvvel mentek le a lépcsőn.

A kapu előtt már idegesen sétálgatva várta őket Goldblatt.

— Megkaptátok?

— Meg.

Goldblatt a levegőbe csapott az öklével, s a fogai közt dühösen mormolta:

— Nem sikerült! Kiúszott, partot ért a kölyök!

Zernőy, amint a fiúk eltávoztak tőle, leborult ágya mellé, s egész lelkét előntő ujongással adott hálát Istennek, hogy a legutolsó pillanatban meg tudott állani az örvény szélén. Szive hálával telt el Kapás iránt, s lelkében meleg szeretettel ölelte át ezt a fiút, akinek igaz értékét e pillanatban teljesen meg tudta állapítani.

— Igaza van, igaza van Bélának! Az ő barátsága az igazi és tőle soha, semmi sem választ el többé!

Felkelt térdepléséből, s íróasztalához ült. Levelet írt Kapásnak. A hálás, megértő szív jóságával. Tudósította változott életkörülményeiről, munkakedvéről, terveiről, de a lefolyt jelenetet nem említette meg levelében. Még nem tudott egészen őszinte lenni. Úgy gondolta, hogy ez az ügy elintéződik egy hónap leforgása alatt, s mire Kapás hazaérkezik Párisból, barátainak nagy tévedése jóvá lesz téve.

Harmadnapra megkapta a váltót. Alig érintette kezével. Hamarosan fiókjába zárta. Irtózott tőle, mint a pestistől.

Hitelezőitől egy hónapi haladékot kért. Aranyóráját zálogba tette, hogy meghosszabbíthassa zálogcéduláit. Szabójának is küldött egy kisebb összeget, aki erősen neheztelő levélben adta meg a haladékot, bejelentve, hogy ha elsején nem kapná meg az összeget, kénytelen lesz édesanyját perelni.

— No öregem, erre nem kerül a sor! A fiúk apjai előbb rendeznek mindent.

ISMÉT AZ ÖRVÉNY SZÉLÉN.

EZEK UTÁN megnyugodott lélekkel foglalkozott tanulmányai-val. A munkától való irtózását egy hét alatt legyőzte, s amint elmélyedt könyveibe, azon vette észre magát, hogy tanulmányai eddig sohasem érzett gyönyörűséget szereznek számára. Az új ismeretek lefoglalták egész figyelmét, s rövidesen olyan boldog öntudatra tett szert, melynek világánál az élet új színekben kezdtek feltűnni előtte.

Zomboryék, amint megszabadultak a veszedelemtől, a léha emberek felületességével és könnyelműségével kezdtek gondolkodni újra. Egy napon megállapodtak abban, hogy atyjuknak nem írnak meg mindent.

Zombory Tibi ezt így fejezte ki Szapronczay és Goldblatt előtt:

— Nézd Szapi (ez volt Szapronczay becéző neve), ha mindent megírunk, rettenetes lesz. Összeszámítjuk legsürgősebb adóságainkat, s azt írjuk meg az öregeknek. Persze azért is kikapunk, de üsse a kő, a botrány nem lesz olyan nagy. A hónap végén lesz a nővérem esküvője Szenteyvel. Átutaznak Pesten, s én akkor mindent bevallok Klárinak. Klári huszonötezer forint hozományt kap. Azt a rongyos ezer forintot kölcsön adhatja. Nem igaz?! Klári velem szemben nem lesz türelmetlen hitelező. Ebből azután kifizetjük Zernőyt is. Mit szólsz hozzá?!

Szapronczay, aki valamivel komolyabb fiú volt, elgondolkodott az eseten, s bár lelkében örvendett a zseniális kivezető útnak, mégis elmondta aggodalmait.

— Tény, hogy én is szeretném kikerülni a végleges leszámolást. De biztos-e az, hogy nővéred rendelkezik majd ilyen jelentős összeggel, s ha igen, nem írja-e meg mégis atyádnak?

— Pajtás, akkor nem ismered a nővéremet! Klára bálványoz engem. Hiszen tudhatod, hogy eddig is ő segített ki egynéhányszor a zsebpénzéből.

— Jó, de Szentey ellenezheti majd.

— Először is Szentey maga is jó pipa. Az apám tízezer forint adósságát fizeti ki. Másodszor oly bolondul szerelmes Kláriba, hogy a pasinak nincs önálló akarata.

— Jó. De . . . de ebben az összegben az én adósságaim is bent vannak. Es Klári? . . .

— Ugyan! Erről Klári semmit sem fog tudni. En vállalom az egész összeget, s azután öregem, te meg nekem tartozol. A fő az, hogy ebből a hinárból kerüljünk ki. Nem igaz Goldblatt?

— Természetes. Csodálom Szapronczay aggályait. Ez a legtermészetesebb út. Annyira természetes, hogy erre én is tudnék ezer forintos kölcsönt hozni.

— No látod! A Goldblatt pénzügyi zsenije is elismeri a gondolat kiválóságát. Tehát határozz!

— Határoztam — szólott Szapronczay. — Elfogadom a tervet s ma megírjuk a leveleket. Hanem gyerünk reggelizni.

A kávéházban Zombory vidám kedvvel egy barackot nyomott a Goldblatt fejére:

— Vörös, hadd lássuk a fojtogató adósságokat.

Goldblatt tartotta nyilván adósságaikat. Goldblatt elővette jegyzőkönyvét és egy pár pillanatnyi tanulmányozás után diktálta a tételeket.

— Végösszeg?! — kérdezte kissé idegesen Szapronczay.

— Négyszázötvenöt forint harmincnégy krajcár.

— Elég! — sóhajtott föl tréfásan Zombory. — Hogy oszlik meg?

— Mindjárt... Mindjárt... Igen. Szapi tartozik százhetvenkét forinttal, a többi a tied Tibi.

— Elég!

— Pincér! Tollat, papirost!

— Ajh, gyerekek, most izzadunk! Szent Hazugság és Képmutatás segíts meg!

— Ne bolondozz!

— Ez nem bolondozás! Barátom, ide Cicero tolla kellene. Mert ez nemcsak pumpoló-, de védőlevél is. És én nem vagyok stiliszta. Hopp! Egy gondolat! Goldi, valamikor te írtad az én magyar gyakorlataimat és önképzőköri birálataimat. Goldikám, oda az asztalhoz! Tördey Balambérnak most gyakorlatilag tudnám bemutatni, hogy a zempléni uraknak mennyire nélkülözhetetlenek a Goldblattok! Haha!

— Nagy bolond vagy te, Tibi — szólott Szapronczay. — Amíg Goldi megírja a levelet, játszunk egy parti karambolt. Azalatt én is kifundálom a magam gyászjelentését.

— Bravo! Pincér, a golyókat! De Goldi, zseniálisan! Az öregem rarasz róka. Politikus és praxisa van ezen a téren. Valamikor ő is átuszta ezt a tengert. Haha! Kérlek, az öregem nagy zshivány volt ám! Te kezded.

Két partit játszottak le és Goldblatt elkészítette a levelet. Felolvasta. Zombory megcsókolta érte.

— Haha! Zseniális. Az öreg... haha... úgy fizet, mint a köles. Bravo Goldi! Megiszol egy sartrözt?! Kettőt... ötöt! Nagyszerű! Ha tudtam volna Goldi, hogy te olyan zseniális kölyök vagy, már régen túleshettünk volna ezen a komédián. Mit szólsz hozzá, Szapi?!

— Jó!

— Jó? Fejedelmi! Fejedelmi? Piramidális! Goldikám, jött egy gondolatom. Irj ötven forinttal többet. Emellett a levél mellett százzal is többet mernék kérni.

— Nono! — szólt közbe Szapronczay. — Ezért is kaphatsz egy-két pofont. Az öregedtől kitellik.

— Annál inkább!

— Lemásolom. Addig játszatok együtt.

Délre Szapronczay levele is elkészült. Nehezen. Az írás egész folyama alatt belső megszégyenülés égette. Egy-egy erősebb hazugsága után mindig erősebb lelkifurdalást érzett. Miután a negyedik levélpapírost tépte össze, az ötödiknél elhatározta:

— Nem hazudok. Helyt állok a dologért — s megírta félénk, bizonytalan hangon: az igazság árnyékát. Zombory meg is jegyezte:

— Goldi másképen írta volna meg!

Pár nap mulva megkapták a feleletet. Sürgönyben jött a válasz:

— «Estére érkezünk.

Zombory. Szapronczay.»

— Hujh! Földindulás, égszakadás! Mi lesz itt?! — remegett Zombory.

Szapronczay megtörve felelt:

— Az öregek odahaza szépen elmondták egymásnak az esetet s megbeszélték az eljárást velünk szemben.

— Csak haza nem visznek talán?

— Én nem megyek! — erősködött Szapronczay. — Kiegészne a szemem. Az egész város kitalálná a titkot!

— Vannak könyveitek? — kérdezte Goldblatt.

— Nincsenek.

— Nekem sincs — csatlakozott a kijelentéshez Zombory.

— Pedig azok után érdeklődnek majd az öregek.

— De érdeklődnek ám!

— Az enyémet kölcsönözhetném egyiketeknek.

— Hát neked vannak?

— Persze!

— Hát te tanulsz?!

— Hogyne tanulnék?

— De hisz erről sohase szóltál?

— Talán már a második alapvizsgád is megvan?

— Egyhangúlag.

— Egyhangúlag?! Nohát ez disznóság Goldi!

— Hjah, kérlek szépen, én szegény fiú vagyok. En a diplomám után élek majd meg. Nekem nincs olyan atyafiságom, hogy azok révén jussak álláshoz.

— Hát mikor tanultál te, hiszen legtöbbször velünk lumpoltál?

— Mikor? Amikor ti aludtatok. En félannyit szoktam aludni, mint ti a legvadabb dorbézolás után is. Nos és sokszor nem voltam én veletek!

— Az áldódat, Goldi, te szépen becsaptál minket!

— Hja, barátom, ha én a ti helyetekben vagyok, én is így sóhajtottam volna föl. Hanem most nem ez érdekel titeket. Adhatok Tibinek is egy jól kidolgozott könyvet. A római jogom még megvan.

Egy óra alatt Goldblatt átszállította a könyveket a fiúk lakására. Két óra múlva egy hordár nagy nyaláb ruhát cipelt utána. A fiúk ruhája a zálogházban volt. Kiváltásukhoz nagy összegre lett volna szükség. Goldblattnak mentő gondolata támadt. Egy ruhakölcsönző intézetből összeválogatta a szükséges fölszerelést. Beaggatta a szekrényekbe s az adósság egy tetemes része igazolva volt.

Este a két fiú kiment az öregek elé az állomásra. Az öreg urak megérkeztek. A fiúk remegve siettek eléjük.

A viszontlátás igen hüvös volt. Kocsikon a fiúk lakására hajtottak. A gondos előkészületek némileg enyhítették a haragot, sőt a jól preparált könyvek átlapozása után az öreg urak titokban hálát adtak az Istennek, hogy csak ennyi a bajuk a «kölyökökkel».

Megbeszélésükhöz hiven a Pannoniába hajtattak. Itt vettek szállást éjszakára. Amíg megmosakodtak, a fiúkat leküldték az étterembe.

— Nos? — kérde Zombory villogó szemekkel!

— Nos?! — kérdezte vissza Szapronczay mindent eláruló mosolygással.

— Hát aztán mondja valaki, hogy ez a kutya Goldblatt nem zseniális kölyök?! Az öregem kinyitatta a ruhaszekrényt. Kellemesen megütközik. Megnézi a könyveket s. elmulik a haragja.

— Nálam ép így történt! Haha!...

— Az én öregem azonban megszidott, hogy még mindig a római jognál tartok s azt mondta, ha most évvégére meg nem szerzem a vizsgát, kitagad. «Szépen!» — gondoltam magamban. Hanem, a mai nap öröme, megfogadtam magamban, hogy ezt megteszem.

— Az én apám kissé erősebben nyilatkozott. Kegyetlenül megszidott. De az előkészületek őt is csillapították. Kijelentette azonban, hogy jövőre semmi szín alatt nem enged föl Pestre, ha meg nem lesz az alapom.

— Persze, beigérted?!

— Meg is tartom az ígéretem. Kérlek, igazán jó emberek a mi öregeink. Ha most kimászunk a slamasztikából, komolyan tanuláshoz látok.

— Én is.

— Csak ezek után sikerüljön majd az utolsó sakkhuzás!

— Ne félj! Ott asszonnyal, testvérrel lesz dolgunk! Minden sikerül.

— Csak tudod mit sajnálok? — hogy Goldblatt nincs velünk. Megérdemelné az öregek vendéglátását.

— Majd találkozunk vele az Orfeumban. Odament.

— És te gondolod, hogy a történetek után odamegyünk?

— Rosszul ismerném a zempléni embert, már t. i. a gentryt, ha tévednék. De jön az öregem.

— A fiúk fölállottak az öreg Szapronczay előtt.

— Üljetek csak le. A méltóságos úr nem járt még lent?

— Nem.

— Pedig hamarébb lejött, mint én.

— Esetleg a kávéházba tért be. Ismerőst látott talán.

Néhány perc múlva jött a főispán.

— Eltévedtél, méltóságos uram — érdeklődött a pénzügyigazgató.

— Nem. A képviselőnkkel találkoztam. Itt van a kávéházban Kerky egyetemi professzorral. Az a te tanárod, úgy-e? — fordult fiához.

— Igen.

— Bemutatkoztam neki. A professzor fel akar lépni a megyében. Majd a vizsgád előtt fölkeresed a képviselő urat s megkéréd, hogy beajánljon.

— Köszönöm papa — szólt Tibi alázatosan, boldogan gazdagodva élettapasztalatokban.

— Mégis csak disznóság! Harmadik éve van itt a kölyök s még az első alapvizsgálója sincs meg.

— Papa kérlek, rengetegen buknak.

— De azok legalább nekimennek a vizsgának.

— Igazán — folytatta a főispán — az ember nem érti ezeket a szamarakat. Ha jövőre abszolvál, már az őszi tisztujításokon a szerencsi járás szolgabirájává választattam volna a maflát. Most majd lesheted, amíg odajutsz!

Az öreg Szapronczay a főispán felé nyujtotta az étlapot.

— Kérlek, méltóságos uram, válassz! Itt igen jó a rák, ha szereted. Kimondhatatlanul haragszom Tihamérra is. Jövőre a pénzügyminiszteriumnál új gyakornoki állásokat kreálnak. Persze, ő sem lesz kész akkorára. Majd mehet azután ügyvédjelöltnek haza!

— Végtére, kérlek, mi nem tehetünk róla. Áldozunk értük,

minden kényelmet biztosítunk számukra, eléjük hozzuk a sült galambot, csak a szájukat kellene kinyitni, hogy belerepüljön, nem teszik. Majd megisszák a levét!

A két fiú közben hallgatagon tanulmányozta az étlapot.

A szomszéd asztalhoz nagyobb társaság telepedett le. Katonatisztek, urak és fiatal hölgyek.

A főispán szemeivel átintett a pénzügyigazgatónak!

— Kérlek, nagyságos uram, irigylem a helyzetedet.

A főispán ugyanis háttal ült a társaság felé.

A fiúk szemtelenül összevagyorogtak. A pincérek szervirozták a vacsorát. A főispán erős francia borokat rendelt s pezsgőt hűttetet a vacsorához. A finom fogások s a gyöngyöző borral teli poharak során elvesztette komoly jellegét a vacsora s csakhamar jókedvű társasággá alakult át az asztal. Az apák és fiúk egyforma fesztelenséggel mulattatták egymást.

A második pezsgő után a főispán megkérdezte a fiúkat:

— Gyerekek, hol van most valami eredeti attrakció?

— Az Orfeumban — sietett a válasszal a két fiú csaknem egyszerre.

— Egy indiai és egy francia táncosnői csoport kelt feltűnést — folytatta Zombory Tibi.

Kocsit rendeltek.

— Elvisszük a fiúkat is? — kérdezte a forma kedvéért a pénzügyigazgató.

— A fiúkat?... Talán nem. Nem érdemlik meg a haszon-talanok.

— De papa kérlek...

— Nem, nem! Ti már úgyis láttátok és valami büntetést megérdemeltek.

A fiúk összenevettek s a kocsinál meghajtották magukat:

— Jó mulatást!

— De haza menjeteek ám! — szólott a pénzügyigazgató.

A kocsí elrobogott.

A két fiú hangosan összekacagott.

— Haha! Hát nem vagyunk mi szamarak? Ilyen apáknak nem mertük bevallani az egész igazságot! Az öregeink se jobbak a Deákné vásznánál — állapította meg tanulságképen az erkölcsi igazságot Zombory Tibi.

Másnap délután a két apa elutazott. Miközben szívükre kötötték a szorgalmas munkát, mindegyik pénzt nyomott a fia kezébe.

— Az én apám gavallér gyerek — nevetett Zombory. — Nézd, egy ötvenes.

— Az enyém harminc forintot adott.

— Goldblattot megvendégeljük. — Kocsiba ültek s behajtottak a városba.

A SZALMASZÁL.

ZERNÖY PISTA nem találkozott a fiúkkal. Most már szenvedéllyel tanult. Kapás Béla levele még jobban fölfrissítette s egy este befejezve napi penzumát, boldog jókedvvel adta ki önmagának a jelszót:

— Az alapvizsgát kitüntetéssel teszem le! Most érzem a munka tüzeiben, hogy érdemes rendes embernek lenni. Csak most azután a fiúk cserben ne hagyjanak s akkor rendbe jön minden.

Elhatározta, hogy a jövő hét elején figyelmeztető-levelet ír nekik s elgondolkozott afölött, hogy ha most ő volna barátai helyzetében. Megrázkódott ennek a veszedelemnek a gondolatára is. Boldogan menekült vissza a jelen örömeihez.

Az alkonyat szentimentális barna tónusokban ereszkedett le szobájára. Cigaretára gyujtva, hátradőlt székében s a cigarettafüst lassú gomolygásába mélyedt tekintettel, lelke boldogan repült haza édesanyjához, kis testvéréhez. Kellemesen gondolta el, hogy ők is róla gondolkoznak, beszélgetnek, talán érette imádkoznak.

— Jó édesanyám! Kis testvérkém, csak várjatok rám, csak bizzatok bennem. Méltó leszek a bizalmatokra.

A kitűzött időben megírta a levelet, Szapronczaynak címezve.

Szapronczay átvitte Zomboryhoz s megkérdezte, hogy mit válaszoljanak rá?

— Ird meg neki, hogy nyugodt lehet. Hétfőn kezében lesz a pénz. Elsején kifizetheti adósságait.

Zernőy másnap megkapta a levelet, azzal a kéréssel megtoldva, hogy hétfőn délután 5–6 óra közt fölkereshessék.

Ezzel a levéllel egyidőben egy másik levelet is kapott Zernőy s ez igazi, belső örömmel töltötte el. Kapás Béla írta Párisból s arról értesíti, hogy a jövő hét valamelyik napján, talán már hétfőn megérkezik s este 6 óra tájban fölkeresi lakásán. Igen-igen nagy örömet akar vele megosztani.

Zomboryék azonban megbánták, hogy siettek a levéllel. Másnap, a reggeli órákban express-levelet kapott Zombory hazulról. Az édesanyja értesíti, hogy az esküvő a következő hét valamelyik napjára tolódik ki, mert Klára arcán egy rosszindulatú daganat támadt s ez orvosi beavatkozást tett szükségessé. A műtét szombaton történik meg. Azért tehát Tibi is maradjon még Pesten s tanuljon a legközelebbi értesítésig.

Mintha bomba vágódott volna közéjük, Szapronczay elsápadt s meredt szemekkel bámult Zomboryra.

Zombory összetörten nézett maga elé.

— Meghaltunk — sóhajtotta egy idő mulva Szapronczay. — Végünk van! Éreztem, hogy ez a manőver kudarccal végződik!

— Hát ki tehet erről a buta véletlenről? Hát lehetett ezt előre látni, de még csak sejteni is?

A tehetetlenség néma kínjai alatt szenvedett lelkük, amig egyszer csak Zombory föleszmélt.

— Kérlek, a kutya nem olyan harapós, amilyen dühösen ugat. Hiszen itt csak egy heti késésről van szó!

— Én nem megyek Zernőy szeme elé, ha pénzt nem vihetek neki. Különben is a váltó a kezében van, ott van a nyilatkozatunk is s amilyen bolond módon megszentült az a fiú, kitellik tőle, hogy másnap bepakolja s elküldi haza elintézés végett.

— Nem, nem! Aj, de türelmetlen vagy. Nem erről van szó! Zernőy számára kerítünk pénzt. Végtere egy hétre még kapunk valahonnét.

Őt kifizetjük s ha feljönnek Klaráék egy hét mulva, a kölcsönt visszafizetjük.

— Bravó! Ez gondolat. Pedig Goldblatt sem volt itt! Tibi, te előbb-utóbb pénzügyminiszter leszel!

Az ajtón kopogás hallatszott s nyomban nagy robajjal föl-tárult az ajtó! Goldblatt rontott be.

— Halló, fiúk! Egy nap alatt ezreseink lesznek! Micsoda szerencse, ha az ember zsidó és atyafiséga nem kevésbbé! A mai naptól kezdve vége minden adósságnak!

Szervusztok fiúk és kiáltsátok velem együtt: halál az adóssá-gokra!

— Megbolondultál? Goldi! Goldi, mi lelt?

— Fogjatok meg, mert kiugrok az ablakon!

A két fiú tényleg utána ment a szelesen táncoló Goldblatt-nak és lefogták.

— Hajh, fiúk! Most már biztosan lesz ügyvédi irodám!

— De beszélj értelmesen. Az embernek görcs áll a szívébe a nyomorúságtól, ez meg itt majd kiugrik a bőréből!

— Micsoda nyomorúságtól? Valami baj van?

— Van ám!

— Mi?

— Előbb beszélj te! Honnét lesz annyi pénzed?

— Nem! Ha baj van, előbb halljuk azt. Az orvosság a meg-ismert baj ellen való.

— Nos, hát a baj az, hogy Klára megbetegedett, az esküvő egy heti halasztást szenved és így Zernőynek nem tudjuk meg-adni a pénzt s erre ő haza ír s oda a becsület!

— Hát ez baj? Sohase érjen nagyobb baj titeket!

— Ne gúnyolódj!

— Én?! Hát baj az, ha az esküvő elhalasztódott és pénzetek mégis lesz. És pedig annyi, hogy Klára tiszteletére még bankettet is rendezhettek a Hungáriában? Úgy-e, hogy nem baj?

— Mi a csoda lelt téged Goldi? Te nem szoktál ennyire szemtelen lenni?

— ItéljeteK meg, hogy az vagyok-e? Tudjátok, hogy nekem itt Pesten van egy-két rokonom?

— Tudjuk, nagyon is tudjuk!

— Nos, hát most még több rokonom van! Tíz nappal ezelőtt fedeztem föl. Képzeljétek, bukmeker és egy gyönyörű rózsaszál leánya van. Tudjátok mit tesz ez? Ez azt teszi, édes öregeim, hogy ezentúl akkor van pénzünk, amikor akarjuk. Hogy világosan beszéljek, elmondom az esetet. Újpesten voltam kint a korcsmárosnál. Sütöttek-főztek, mert jött a gazdag rokon. Ha nektek rokon, akkor nekem is rokon, — gondoltam magamban és hamarosan megtudakoltam összes körülményeit. A néni erre azt mondja:

— Te Khóbi! Morgensternnek van egy pár százezer forintja és van egy djönjörü szép leánya. Az neked jó volna.

— Persze, hogy jó volna s rögtön mondtam a néninek, hogy dicsérjen engem a mamának és a papának, a kisleánynál megteszem én!

A néni mondta:

— Jól van Khóbi! De ha meghodolsz egy-két jó tipp az irodában, megsoghatsz nekünk.

— Jó emberek, de tippet nem adnak, amint értesültem. Már mostan, én rátok gondoltam. Megjött az új rokonság. Én vadul elkezdtem kurizálni a mamának és a leányának. Másnap vizitettem. Harmadnap észrevettem, hogy a főkönyvelő bolondul a leány után, a leány pedig kétszer megszorította a kezemet. Gondoltam magamban, jól van! Ha nem ad az öreg tippet, majd ad a főkönyvelő a Saroltának. Tegnap odáig jutottam, hogy egy óvatlan pillanatban megcsókoltam a leányt. Ő megvallotta, hogy szeret. Én fölhasználtam az alkalmat s a kisleánynak elmondtam egy rémhistóriát egy barátomról, aki az öngyilkosságba akar menekülni az adósai miatt s kértem, hogy csaljon ki a főkönyvelőtől biztos tippet s megmentjük a barátomat. Sarolta

elérzékenyült s megkérdezte, hogy van-e a barátomnak ideálja? Van, van — feleltem én! s csak ez tartja még életben a szerencsétlent. Erre Sarolta lágyan, puhán hozzámhajolt s megigérte, hogy a vasárnapi futásokra biztos tippetet kér a főkönyvelőtől, akiről ő is tudja, hogy szerelmes belé. A többi tipp azután magától jön. Nos, lássátok, ez az orvosság! Ezért vagyok bolond! Sarolta és a tipp! Fiúk, mindjárt elájulok!

— Hallod, Goldi — kiáltott fel elragadtatva Zombory — te az isteni gondviselés embere vagy!

Csak Szapronczay aggodalmaskodott:

— Az egész ügy igen romantikus és én a romantikus történetekben nem bízom.

— Sajnálak! Majd ha az orrod előtt csörgetjük az aranyakat, elhiszed? No hát, hogy ne kételkedjete, erre a célra az újpesti korcsmárostól szerzek kölcsönt.

— Ha ez sikerül, kedves Goldi, vakon követlek a totalizátorhoz

— A kölcsönt már megszereztem. Itt van száz forint, s a zsebéből előhuzta a bankjegyet és itt a váltó. Egyedül ti ketten írjátok alá. Husz forint kamatot fizettek.

A fiúk elszédültek.

— Hát mégis igaz? — kiáltott fel Szapronczay.

— Láthatod. A korcsmáros maga is nagy összeggel játszik. Ez nem a vízbefulók szalmaszála!

Zombory Tibit elöntötte a lelkesedés. Vállon ragadta Goldblattot, s körültáncolta vele a szobát.

— Látod Szapi? A szerencse velünk van!

Még sokat beszélgettek a lóverseny nyereségeiről, izgalmairól. Zombory Tibi elhatározta, hogy egy gukkert is vásárol:

— Mert a lovacskát ki kell gusztálni! Az én vágyam tulajdonképen mindig az volt, hogy a turf világában éljek! Ez az igazi úri sport. Az ember itt szerezhet vagyont és előkelő ismerettséget. De maflák voltatok, sohasem hallgattatok rám!

A LÓVERSENYEN.

VASÁRNAP délután kocsira ültek és kihajtottak a lóverseny térére. A csömöri-uton kocsi-kocsit ért. A lóvasutak százával szállították ki az izgalomra vágyó közönséget. A járókon hemzsegett a publikum.

Zombory Tibi idegesen szemlélődött monokliján. Ünnepeyes érzésekkel sétált végig a páholyok előtt, hol Budapest előkelői, szélhámosai, nagyvilági hölgyei kápráztató képbe olvadtak össze.

Szapronczay alig találta meg a tömegben Zomboryt. Mikor vállára tette kezét, Tibi elegánsan leejtve monokliját, Festetich gróftól hamarjában ellesett hanghordozással előzte meg Szapronczay szemrehányását:

— Barrátom, nem érzed, hogy itt kicserrélődik az ember egész lénye?! Micsoda pompa, minő szépségei az asszonyi nemnek!?

De Szapronczay nem tudta átadni magát a léhaságnak. Az ő lelkében keserves nyikorgással beszélt a lelkiismeret. Ijesztgette, fojtogatta. A nagy s izgatott tömeg agyonnyomta bizodalját. Mikor az első startot jelezték, s a hatalmas sokaság idegesen rohanta meg a tribünöket, megragadta Zombory karját, s vonszolta magával a tribün felé, hol halálos csendben állott a tömeg, előrenyújtott nyakkal figyelve a start pillanatára.

Az első, második futam lovaira nem tettek. A harmadik futam Darcy nevű háromévesére szólt a tipjük.

Goldblatt fel akarta tenni az egész összeget, de Szapron-

czay látva az első két futam nagy letörését, csak huszonöt forintot engedett megrakni.

— Pedig kár! Meglátod — magyarázta Goldblatt — hogy Darcy bejön, s remekül fizet.

— Nem! Nem! Ha elvesztjük nem játszhatunk tovább! Örült-ségekre nem adom a fejemet.

— Jó! Tehát huszonöt forint.

Amíg Goldblatt a pénztárnál járt, mellettük egy társaság vitatkozott:

— Darcyra egy filéért sem teszek. Bolondos ló. Emlékszel tavaly? Háromszáz forintot veszítettünk rajta.

— De kérlek, maga a tulajdonos sógora, Pálffy herceg is megfogadta.

— Ő kidobhatja a pénzét, de én nem reszkirozok. Csak maradjunk Kisasszonynál. Láttátok a galoppját?

Ez a beszélgetés halálos félelemmel töltötte el Szapronczayt.

— Hallottad? — szólott Zomboryhoz.

— Adj tíz forintot, még megrakhatjuk Kisasszonyt. Vagy egyik, vagy másik!

Zombory elsietett a pénzzel. Azalatt visszajött Goldblatt, akinek elmondta a történeteket:

— De kérlek, így nem lehet játszani! Akkor miért nem tetted meg valamennyi indulót? Hiszen mindegyiknek vannak hivei!

Szapronczay behunyta szemét.

A startra jelt adtak. Zombory sietve jött feléjük.

— Meg van.

A közönség elcsendesedett. A lovak a start vonalba álltak. Szapronczay arcán halálos sápadtság ömlött el, a fogai vacogtak. Egyszerre felordított a közönség:

— Darcy, Kisasszony, Dionyzos, Pepi!

Szapronczay behunyta szemét. A szive dobogásától majd megsiketült.

A kiabálások összevisszasága tisztázódott.

A lemaradt lovak közönsége elnémult. A lovak az egyenesbe értek. A mellettük álló társaság fülsiketítően ordította:

— Kisasszony! Kisasszony!

De e pillanatban Darcy zsokéja óriási munkába kezdett. Valósággal előre dobta a lovat.

Mint az orkán hangzott fel az ordítás:

— Darcy! Darcy!

A lovak áthaladtak a cél vonalon. A közönség megmozdult. Éljen Lévy! Éljen Darcy! Darcy győzött.

Szapronczay bódultan nyitotta fel szemét. Tüdejéből fölfakadt a félelem görcsös szorítása. Zombory megragadta kezét s ujjongva kiabálta a nagy zajban:

— Győztünk! A tipp igaz!

Körülöttük letört alakok szidták a Kisasszony zsokéját, aki egy fejhosszal maga elé eresztette Darcyt.

Goldblatt magasan lobogtatva hozta a pénzt. Szapronczay arcára pénzéhes vigyorgás ült.

— Mennyi?

— Kétszázötven forint. Tízet fizetett.

A pénzt Szapronczay tette el.

A következő futamra nem volt tipjük.

— Tegyük erre is — indítványozta Zombory. A szerencse velünk van.

Szapronczay ellenkezett, de ketten mellette voltak. A feltett huszonöt forintot elvesztették.

— Nem baj — tréfálkozott Zombory — több is veszett Mohácsnál! Hanem most!

A következő futam volt a főverseny. Erre szintén volt tippjük, sőt, amint Goldblatt mondotta:

— Az «aranyos» Sarolta ezt jelezte a legbiztosabb tipnek.

Ez a futam nagy mozgalmat keltett. A napi lapok, sport-újságok és sport körök hetek óta beszéltek e futam esélyeiről. A közönség érdeklődése a tetőpontra hágott. A nyerésben levők most készültek a nagy ostromra, a pechesek utolsó kétségbeesett kísérletre határozták el magukat. A versenynek két favoritja volt: Tündér és Szellő. E két ló odsa ugyan már napokkal előbb nagyon alacsonyra szállott, de győzelmükben fanatikusan hittek a lóverseny maniakusai.

A kis nyerési százalékra való tekintettel mindenki nagy összegek rakásával igyekezett nyereséghez jutni. A két favoriton kívül még egy lovat emlegettek: Spiont, az Auersperg-istálló ménjét. Zomboryék tipje is Spion volt.

A körülöttük álló társaság Tündérben és Szellőben bizott. Ez a körülmény aggodalommal töltötte el Szapronczayt. És azért ellene mondott Goldblatt és Zombory indítványának, hogy összes pénzüket tegyék fel Spionra.

— Kérlek, lehetetlen, hogy a sportkörök annyira tévedjenek. Csak hallgassatok a publikumra: emlegeti valaki Spiont?

— Ez csak azt bizonyítja — érvelt Goldblatt — hogy Spion nyeri a versenyt. Ne felejtsetd el Darcy versenyét és ne feledd el, hogy tippünket egy fogadási irodától kaptuk. Ha Spion nem volna biztos győző, a bukmekerek ma tönkre mennének.

— Igaza van Goldblattnak. Ne gyerekeskedj! Az első tipp beütött, pedig itt ezek, mind ellene beszéltek. Képzeld el, ha bejön Spion: háromezer forintot is fizet.

Ez a szám elbódította Szapronczayt. Annyi józansága azonban mégis maradt, hogy egy közvetítő indítványt tegyen.

— Nem bánom. De tíz-tíz forinttal megrakjuk a két favoritot.

— Üsse a kő! Tízre kapsz negyvenet. Mihasznod lenne belőle?

— Legalább kötelet vehetünk magunknak, ha elvesztjük a fogadást!

Goldblatt megrakta a lovakat. Visszasietett a fiúkhoz:

— Az egyik Szapáry gróf ötezer forinttal fogadta le Spiont. Menj csak a kasszához és most nézd meg, hogy mint fogadják Spiont!?

Lecsöngettek. A zsokék kilovagoltak a starthoz. A tizezrekre menő közönség sorain az ideges félelem moraja futott végig. Mindenki helyezkedett, türelmetlenkedett. Látni akarták a versenyt. A starter megkezdte munkáját. A zsokék felsorakoztatták a lovakat.

Szapronczay belekapaszkodott Zombory karjába s elfojtott, remegő hangon nyöszörögte:

— Tibi, majd leszédülök a lábamról!

— Csak kapaszkodj belém — biztatta erőltetett hangon Zombory, pedig az ő térdei is remegtek.

— Nagyon vakmerők vagyunk.

— Start! — ordított fel a közönség.

A lovak elindultak. Rögtön Szellő állt az élre. De egyszerre egy jelentéktelenebb ló került eléje.

— Tündér, Szellő! — ordította a közönség.

A fiúk ajkán megfagyott a kiáltás. Egyszerre csak Spion nevét kiáltotta a közönség. Szapronczay nyaka előre meredt. Szemei kidülledtek, s arcát eltorzította a játék-szenvedély.

Spion a pálya belső szélén vad irammal előre tört.

Zombory kiszakította karját Szapronczay karjából, s feje felé emelt kezekkel rikoltozott:

— Spion! Spion! Szorítsd!

Ebben a pillanatban Spion zsokéja hátratekintett, s ostorával

verni kezdte lovát. A ló két hosszal vezetett, amikor hirtelen megtorpant, s lovasa, a fején keresztül, egy irtózatoss lendülettel eszméletlenül a földre terült.

Egy pillanatra halálos csend támadt, s azután örült ordítással hangzott fei ismét a felizgatott tömeg ajkán:

— Tündér! Szellő!

A verseny lezajlott.

Tündér félhosszal megelőzte Szellőt. A tribün sorai felbomlottak. A nyertesek kegyetlen rohanással, az öröm vad kiáltásaival futottak a pénztár felé, félre taszítva utjukból a mozdulatlanul álló letörteket. Egy ilyen rohanó áradat szétsodorta a fiúkat is. Szapronczay a tribün alsó lépcsőjén tudott kiszabadulni az áradatból. Szédülő fejjel nézett körül. Arcán halálos sápadtság ült. Torkát vasabroncsként szorította a kétségbeesés. Egy pár pillanatra megfedkezett társairól. Mire feleszmélt azon vette észre magát, hogy tőle pár lépésnyire Goldblatt és egy zsidó kinézésű közönségesebb ember hevesen veszekesznek. Közelebb lépett hozzájuk.

— Mit tehetek én arról, Miksa bácsi, hogy az a ló megbotlott? Láthatta, hogy vezetett?!

— A fene egye meg a te tippedet! Nem látod, hogy a zsokének már semmi baja? Svindli az egész! Annyi pénzt elveszteni!

— Én arról nem tehetek. Mi is vesztettünk!

— Még az is! Nekem azután bekasszálj ám azt a pénzt! Disznóság! Pfuj! — A hangos polgártárs kiköpött maga elé, s ott hagyta Goldblattot.

— Ki volt ez? — kérdezte Zombory, aki feldult arccal Goldblatthoz lépett.

— Az ujbpesti korcsmáros!

Arra azután Zombory köpött a földre.

— Pfuj! Ettől se kapunk ám halasztást!

Kedvetlenül megfordult, s szembe találta magát Szapronczayval. Rémülten egymásra meredtek. Egy szót sem tudtak szólni

egymáshoz. Elindultak megrogyó, remegő lépésekkel a kijáró felé. Goldblatt utánok futott, s megragadta őket.

— Várjatok, amíg hozom a pénzt.

— Milyen pénzt? kérdezte Zombory.

Szapronczay hirtelen észhez kapott, s keserű gúnnyal válaszolt:

— Amiért köteleket vehetünk magunknak.

Zombory nem válaszolt, hanem lopva, félelemmel Szapronczayra tekintett. A Szapronczay fakó, feldult arca kétségbeeséssel

Goldblatt a tönkrement emberek cinizmusával jelentette...

töltötte el, s egyszerre eléje tárult egész nyomorúságuk. Bután, bambán maga elé meredt.

Pár perc múlva jött Goldblatt. A tönkrement emberek keserű cinizmusával jelentette:

— Tizre: ötvenöt.

— Vehetsz rajta magadnak mérget — dühösködött Szapronczay, s előre ment az oszladozó, letörték tömegében.

A villamosról megszokott vendéglőjük előtt szállottak le. A vacsora majd kifordult szájukból. A kiszolgáló pincérrel durváskodtak, s az italt érintetlenül hagyták.

Egy óra múlva Szapronczay kalapja után nyult.

— Menjünk, mert megőrülök.

Ijedten követték. Az utcán Goldblatt igazolni kezdte magát:

— Bocsássatok meg. Láthattátok, hogy Sarolta tipjei jók voltak.

— Menj a pokolba a Saroltáddal — mordult rá Szapronczay. — Tönkre tettetek! Ilyen örütséget!? Huszonöt bot kellett volna a hátunkra, nem lóverseny. Mit csináljunk most Zernőyvel?

— Megkérjük, hogy várjon egy pár napig — vigasztalódott Zombory.

— Lesz szemed eléje kerülni?! Jaj, szeretném a levegőbe repíttetni magamat! Micsoda buta állat voltam, hogy az első futam után nem rohantam haza azzal a pénzzel!?

Senki sem válaszolt a szavaira. Öt perc múlva hazaértek. Szapronczay megnyomta a villanycsengő gombját, s némi gondolkodás után odaszólt Goldblattnak:

— Ha nekem nem keríted meg holnapra azt a kétszázötven forintot, felspékellek — s belépett a kinyitott kapun.

— Micsoda szamarakat beszélek — szólt oda Zomboryhoz. — Inkább azt kellene mondanom, hogyha még egyszer kölcsönt mer felajánlani, megfojtom. Buta komisz élet ez a miénk!

— Az igaz — hagyta helyben gépiesen Zombory.

DEUS EX MACHINA.

HIÁBA volt másnap minden tanácskozás! Nem tudtak kivézető utat találni. Goldblatt eltűnt előlük, mint a kámfor. Zomboryban motoszkált a megoldásnak valamelyes lehetősége, de maga is annyira becstelenné találta, hogy eleinte nem merte kimondani. Csak amikor elfogyott előlük minden lehetőség, bökte ki:

— Egyszerűen ne menjünk fel Zernőyhez.

Szapronczay dühbe gurult.

— Micsoda pimasz gondolat ez?

— Hát találj ki jobbat!

— Nem tudok. De ezt meg nem tehetjük. Vele szemben nem! Ha visszagondolsz arra a kétségbeejtő helyzetre, amelyből kiszabadított: bé kell látnod, hogy ez lehetetlen. Ez csak az esetben volna lehetséges, ha most szépen főbelőnök magunkat.

— Azt már nem!

— Hát mit csinálunk?

— Haladékat kérünk tőle!

— Nem fog adni! De nem is adhat.

— Hátha?

— Érzem, hogy nem ad! Erkölcsi okai lesznek rá, hogy ezt megtagadja. Először is írásba adtuk neki, hogy írunk haza. Megtettük és a te buta terved sikerültének reményében nem vallottuk be az igazat. Ezt kérdezni fogja, mit felelünk rá? Akármit felelünk, az ő felelete az lesz, hogy a kezei közt levő írásainkat elküldi haza.

— Ezt nem teheti meg!

— Miért ne tehetné? Nem szolgáltunk rá?

— Hát küldje haza. Agyon nem ütnek! Láthattad az öregeket a multkor. Nem megbántuk, hogy be nem vallottuk összes adósságainkat?

— Igaz. De a mi lehetséges volt akkor, a történetek után lehetetlen. Itt csak egy mód volna, ha valahonnét ölünkbe pottyanna most négyszáz forint, s a nővéred kifizetné a többi adósságainkat.

— Örületes helyzet. Ezekkel a titkos gavallér adósságokkal úgy jár az ember, mint a hinárból menekvő. Mentől jobban kapalózik, annál inkább körülfogja a hinár.

— Ej csak még egyszer kiszabadulhatnék! — sóhajtott szive mélyéből Szapronczay és lehorgasztott fővel elgondolkozott.

Az alkonyat beosont az ablakon, s nesztelen, sötétülő árnyai-val szomorú, tragikus képbe foglalta a két összetört fiút. •

Szapronczay egy hirtelen, ijedt mozdulattal kitorolte szeméből a feltolakvó könnycseppeket. Gyors mozdulattal felállt, s kiszakította magát fájdalmas, de gyáva tépelődéséből.

— Gyerünk!

— Hova?

— Zernőyhez!

Zombory rámeredt, mint egy élő, vastag kérdőjel.

— Gyerünk! Ha nincs menekvés, legalább levezeklek valamit a bűneimből.

Zomboryn erőt vett a remegés, s az akarat nélküli ember szánalmas kétségbeesésével utána kullogott barátjának.

Szótalanul értek Zernőyhez, Zernőy lépéseikről megismerte őket, s eléjük sietett. Kitárta előttük az ajtót.

— Isten hozott, fiúk! Vártalak már titeket!

A felelet a torkukon szorult.

Zernőy kézzszorításukon megérezte a bajt. Megijedt, s kellemetlen érzésekkel leült szembe velük.

Az alkonyat egészen ráborult a szobára, s elmosta arcuk vonalait. Zernőy ezen a homályon át kémlelt feléjük. A halálos csendben csak lázas lélekzésük zihált.

Egyszerre csak Szapronczayból kitört a fájdalmas vallomás.

— Pista! Elvesztünk!

Zernőy megmercedett az ijedtségtől.

— Elvesztünk! Nem tudunk fizetni!

— Megőrültetek? — kiáltott fel Zernőy, felszabadulva az első pillanat dermesztő hatása alól.

— Megőrültünk! Még mélyebbre sülyedtünk, mint eddig. Megbomlott az eszünk, mi már nem is élünk, már nem volna szabad élnünk . . . — Nem birta tovább Szapronczay. Lehajtotta fejét és egy halálraitélt, elveszett ember megbomlott lelkének fájdalmával zokogott. Zombory szeméből is ömlöttek a könnyek.

Ebben a pillanatban kopogás hallatszott az ajtón, s annak nyílásában Kapás Béla alakja tűnt fel.

Zernőy hamarosan felgyújtotta a gázt, s csak azután sietett Kapás üdvözlésére. Egymás nyakába borultak. Kapás az üdvözlés után zavarodottan nézett körül.

— Mi történik itten? Szapronczay, maga sír? Jó estét. Es Zombory is? — s kezet nyujtott volt osztálytársainak.

Szapronczay és Zombory letörölték könnyeiket, s ijedten, félszegen néztek Kapásra.

Kapás nem szokta meg így látni ezeket a fiúkat, s hirtelenében valami gyászesetre, valami nagy szerencsétlenségre gondolt. Zernőy beijedt arca is ebbe az irányba terelte gondolatait. Egy pillanat alatt felülkerekedett meglepetésén az udvarias ember, s vissza akart vonulni. De maga Szapronczay tartotta vissza.

— Nem, nem, csak maradjon!

— Valami hirtelen szerencsétlenség? Talán haláleset?

— Nem — felelte Zombory.

— De hát akkor miért ez a sírás? És a maga ijedt arca, Pista?

Ebből a helyzetből nem lehetett másképen menekülni, mintha beavatják Kapást is a titokba.

De ez nem ment könnyen. Végtére is Kapás vágta ketté a gordiusi csomót.

— Vagy nem titkolódnak előttem és akkor beavatnak engem is fájdalmukba, vagy hallgatnak és akkor nekem mennem kell, — s azzal kalapja után nyult.

Jöjjön s maradjon itt.

Zernőy hirtelen Szapronczay felé vetett egy kérdő pillantást. Szapronczay a világgal leszámolt ember megtörtségével vállat vont.

Ez egy pillanat műve volt azzal a gondolattal együtt, mely végig cikkázott Zernőy agyán.

— Ebben a kétségbeesett helyzetben jó lesz egy okos, nagylelkű ember jelenléte.

S most már megszabadulva a kétségbeejtő zavartól, Kapáshoz lépett, karonfogva egy székhez vezette:

— Jöjjön, s maradjon itt. A találkozásban megnyilvánuló véletlenség, aliter Deus ex machina a szindarabokban mindig az események jó kifejlődését vonja maga után.

— De itt csak nem színházat játszanak?

— Sajnos, nem! — folytatta Szapronczay. — Ámbár tragédiáról van szó. Egy komisz tragédiának az utolsó jelenetei, melybe ön egészen színszerűen és szabályszerűen kerül bele. Ennél az utolsó jelenetnél azonban aligha hiszem, hogy önnek lesz szerepe. De mint publikum annál jobban kiélvezheti.

Kapás ismét fölöslegesnek kezdte magát érezni.

— Önök az elébb titkolódtak, menni akartam. Most rébuszokban beszélnek, melyet én nem tudok megfejteni, s ezért fölösleges a jelenlétem.

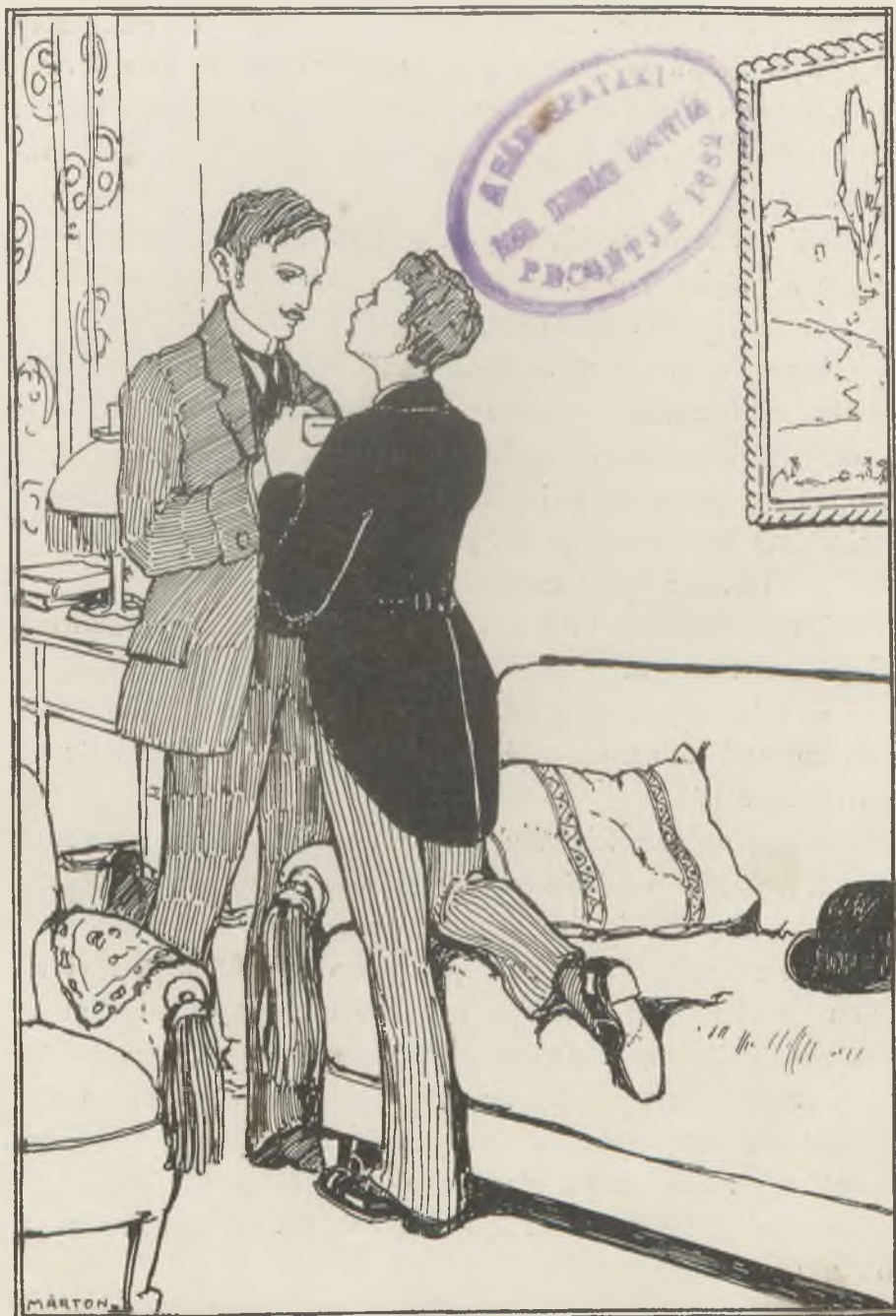
— Nem, kedves Kapás úr! Nézze, a szindarabnak ezek után vége van. Zernőy a pénztáros és én vagyok a direktor. Mi most leszámolunk egymással, s ön legyen jelen, mint tanú, vagy ellenőr.

— Nőjjön fű a kőszálon, ha értem önöket!

— Ön hallott arról, hogyha nagyon bolondos kedve van valakinek, arról azt mondják: vesztét érzi. Ilyen kedvem kerekedett most nekem is. Szószátyárkodom, pedig a kés a nyakamon van. De végét vetem e bolondos perceimnek. Mi sokszor, talán mindig vetélytársak voltunk. A sors úgy akarta, hogy ön lásson megalázva, becsületemtől megfosztva engem. Nemcsak engem, szegény Tibit is. Irtózatossá kellene ahhoz, hogy én most elmondjam önnek a mi bukásunk történetét. Annyira züllött még nem vagyok. Mi addig, amíg önnek ezt Zernőy elmondja: Zomboryval kimegyünk a folyósóra.

— Pardon — vágott Szapronczay szavába Kapás. — Én meg akartam önöket ettől kimélni. És mielőtt megtudhatnám a részleteket, még mindig megtehetem.

Szapronczay felállt s Kapás elé tartotta kezét.

Édes Béla hagyja nálam kezeit.

— Csak maradjon. Ezt önnek, ha nem most, egy óra múlva meg kell tudnia. Nem mi érettünk, hanem Zernőyért. Mi már elvesztünk. Arról van szó csupán, hogy ön Zernőyt valamilyen módon megmentheti olyan kellemetlenségektől, melynek okozói mi voltunk. Gyere Tibi.

Mikor Szapronczayék mögött bezárult az ajtó, Kapás felindultan Zernőyhez lépett:

— Az Istenért, mi történt?

Zernőy elérékenyűlve állott Kapás előtt és keservesen küzdött indulataival. Egyszerre csak ragyogó könnyár öntötte el szemét és felzokogva, hirtelen mozdulattal Kapás kezei után nyult, megragadta és ajkához szorította. Kapás ijedten tiltakozott, s ki akarta szabadítani kezét Zernőy kezei közül:

— Pisti, mit gyerekeskedik?

Zernőy azonban reáemelte könyes szemeit, s a hálának forró rebegésével suttopta:

— Édes Béla, hagyja nálam kezeit! Ha ezek az erős kezek nem tartottak volna, ma talán olyan szerencsétlen volnék én is, mint ezek a fiúk.

Kapást egészen felizgatta ez a jelenet, s az a sok titokzatos beszéd, melynek homályos mondatai mögül egy katasztrófának kísérteties körvonalait látta kibontakozni.

— Ez borzasztó! De beszéljen már velem valaki világosan! Üljön le ide Pisti. Küzdje le felindultságát és mondjon el mindent. — Zernőy kezét gyöngéden kezébe fogva, melléje ült.

Zernőy lassan leküzdötte felindultságát, s egyre világosabb mondatokban elmondotta a történetekből azt, amit ő tudott, egész a mai napig. Megmutatta a váltót, a fiúk írásbeli kötelezettségét.

— Ez igazán tragédia! Rettenetes a bűn, ha ennyire megronthat!

Es akkor szívére ölelte Zernőyt. Szemei megnedvedtek, s boldogságtól repeső lelke egész az égig emelkedett.

— Pista el ne felejtse, hogy édesanyja és nővérkéje szünet nélkül imádkoztak magáért.

Az ajtón kopogtak. Zombory dugta be a fejét.

— Pardon! Kint hűvös van, a kabátunkért jöttem.

Zernőy a kabátokért sietett. Kapás visszatartotta.

— Hagyja csak. Jöjjenek be Tibi! — és hangjában jószág csendült.

Zombory behívta Szapronczayt, aki fülig vörösen állott meg az ajtóban.

Kapás érte ment. Kézenfogva elővezette, s leültette.

— Nézze Szapronczay, maga ezek után azt hiszi, hogy én megvetem magukat.

— Igen.

— Nem! Csak nagyon sajnálom. De ez nálam nem frázis. Ön az imént célzást tett arra, hogy mi vetélytársak voltunk és hogy a sors úgy akarta, hogy én megalázva lássam önöket. Ilyenfélét mondott, úgy-e?

— Igen.

— Vetélytársak voltunk. Ez nem volt bűn, Legfeljebb az eszközök megválogatásában tévedett néha. Ha ez nekem fájts valaha, ma elfelejtem. Ami pedig másik kijelentését illeti, nézze: korrigáljuk meg a sors szerepét. Én önt még ma boldogan, ha szabad azt mondanom, felemelt fővel, gyógyultan akarom látni.

— Az nem lehet!

— Ön, aki a véletlent és a szerencsét annyira és oly sokszor megkisértette, nem mondhatja ki végérvényesen ezt a szót: «nem lehet!»

— Vagy épen azért. Nézze Kapás! Ma én nyomorult vagyok, s ön részvéttel van irántam. Ezért ma hálás tudok lenni. Őszinte leszek magához. Az én végzetem épen az volt, hogy ezt a szót: «nem lehet» sohasem vettem komolyan. Tudja meg, hogy mikor

Zernőy megmentett az elsülyedéstől: a lelkiismeretem igen hangosan kiabálta, hogy az eddigi uton *nem lehet* kibontakoznod. Elaltattam. Nem hallgattam rá. Mikor apámnak meg kellett volna írnom a teljes igazat, a gyávaságom a fülembé súgta: *nem lehet*. Megsüvegeltem, nem írtam meg. Mikor Tibi egy kalandos tervet gondolt ki adósságainktól való szabadulásunkra, a józan eszem megintett: így pénzt szereznetek *nem lehet*. Bolondos könnyen hívőségem megcírógatott, s elhittem, hogy lehet. Persze nem sikerült. Goldblatt egy romantikus történet keretében a lóversenyt és a biztos tippet állította elem, mint aranyhidat. Az előérzetem hangosan kiabálta: vigyázz! Én kikacagtam. Újabb kölcsönt vettem fel, s meg kellett győződnöm arról, hogy nekem a becsület útjára visszatérni *nem lehet*. Ma kellett volna Zernőynek visszafizetnem a becsületszóra kikunyorált, kierőszakolt, s elherdált pénzt, s *nem lehet*. Nincs! Holnapután ki kell fizetnem száz forintot, amit a lóversenyre vettem kölcsön, s ott is azt kell mondanom: *nem tudom, nincs, nem lehet!*

— És ha én most azt mondom önnek, hogy nincs elveszve semmi, hogy önök maguk menthetik meg becsületüket — elhiszik-e nekem?

Szapronczay szemében hirtelen villanással felragyogott a remény, de azután egy pillanat alatt kilobbant a fénye.

— A mi gyalázataink után *nem tudom elképzelni!?*

— És ha önök akarják, mégis megtörténik. Csak az a kérdés, hogy igazán akarják-e? Férősen. Azon az uton, melyre önöket lelkiismeretük is terelgette.

— Már arra nincs idő, nincs mód!

— Ha elfogadják, én megadom a módot. Mennyi az önök fojtogató követelése?

— Háromszázötven forint.

— És a kamat az újpesti korcsmárosnak? — figyelmeztette Zombory Szapronczayt.

— Tehát négyszáz forint. Én ezt a négyszáz forintot kölcsön adom önöknek, úgy, hogy erről soha senkinek említést nem teszek, azt fel nem panaszlom, szemükre soha nem hányom.

— Milyen időre? — sietett a kérdéssel Zombory.

— Amíg irhatnak haza, s amíg hazulról nem rendezik összes adósságaikat.

Zomborynak leesett az álla. Szapronczay küzdött önmagával.

— De akkor otthon vész el a becsület! — folytatta Zombory. — És én nekem volna egy más megoldásom. Nővéremet a jövő héten veszi el Szentey. Átutaznak Pesten. Nővérem hozományából kifizetné a mi adósságainkat, s Szapronczay nekem tartozna.

Kapás elnevette magát:

— Úgy-e, ez az a kalandos terv, melyet Szapronczay említett?

— A terv az, de nem kalandos. Ez kérem holt bizonyos s most is csak azért kellett a lóversenyhez folyamodnunk, mert nővérem esküvőjét egy héttel elhalasztották.

— Nem, Zombory, ebbe maga se mehet bele. Ez egy kissé, hogy mondjam, nem fiatalemberhez illő. És én olyan tervekhez, melyek nem alkalmasak az önök becsületét megvédeni, nem nyujthatok kezét. Én egy fiúra nézve, a tékozló fiú becsületes hazatérését mindig tiszteletreméltó, szép elhatározásnak tartom. Ez az út az, mely önmagunk megbecsüléséhez vezet. És, amikor a megtiport becsület visszanyeréséről van szó: egyedül az önbecsülés az, mely fölemelhet. Nézze Zombory, önök toldozták-foldozták eddig is az ügyeiket. Hova jutottak? Egyre lejjebb. És ha a mai helyzetből bármilyen más uton kivágják magukat, azt hiszik, vége lett volna annak az örült játéknak, melyet eddig folytattak? Nem! Amíg én meg nem embeelem magamat, addig sohasem lesz bennem a jobb életnek biztos erkölcsi talaja. Én elhiszem, hogy ez nehéz munka. Minden önlegyőzés az. De a becsület, a jövő van olyan kincs, mely megéri ezt a fáradságot. És ki előtt alázódnak meg?

Szüleik előtt. Elöttem nem, mert mihelyt ezt megteszik, hősiek önelgyőzésük által az én szememben növekednek!

Szapronczay kigyulladt arccal ajkát rágta. Zombory szemlesütve maga elé bámult. Zernőy eddig visszafojtott lélekzettel, elragadtatással hallgatta Kapást, akinek hangjából az igazi szeretet nemes érce csendült ki. Most kitört belőle is e vergődő lelkeket segíteni vágyó lélek:

— Fiúk, ti szorultságotokban megragadtátok az uzsorások piszkos, szipolyozó kezét. Miért nem fogadjátok el egy jó barát kezét, melyet atyátok sem nyujthatna felétek több szeretettel?

Szapronczay megrázkódott. Fölállt és Kapás felé nyujtotta kezét.

— Éljen! Éljen! — kiáltotta elragadtatással Zernőy. — Hát te, Tibi, miért nem nyujtod kezedet?

Zombory elvörösödött s alig hallhatóan suttogetta:

— Röstellem.

Kapás jószivű, széles nevetéssel lépett hozzá s megölelte:

-- Ami régen történt, mese volt, talán igaz se volt!

Kapás kigombolta kabátját. Elővette tárcáját s kiolvasott belőle négyszáz forintot. A fiúk elé tette.

— Ami ma itt történt, közöttünk történt. Becsületszavamat adom rá, hogy azt se barátainknak se ellenségeiknek az élet semmilyen körülményei közt el nem mondom. Pista, maga is megigéri?

— Igen.

Szapronczay és Zombory Kapáshoz léptek s kezüket nyujtották:

— Köszönjük.

Kapás mosolyogva megrázta Szapronczay kezét!

— Nos, direktor úr, a függöny legördült. Az elszámolás megtörtént. Hiba nélkül. Tanu vagyok rá.

Erre már Szapronczay is elmosolyodott. Kitört belőle az életöröm.

— Nem hittem volna, hogy a Deus ex machinának az élet komoly drámáiban is ilyen szerepe lehet. Hála Istennek! De hogy toppant ön ide Párizsból?

— Elég különösen és elég érdekesen! Egy napon...

Zernőy boldog jókedvvel közbeszólt:

— Erre én is kíváncsi vagyok. Hanem most már fél kilenc. Mivel mindnyájan éhesek vagyunk, megyünk vacsorázni. És pedig a mai nap örömeire együttesen. Majd én addig számon tartom a magyarázatot.

— Helyes! — szólott Kapás.

— Kedves Pisti — fordult Zernőyhez Szapronczay — légy szives, csukd el ezt a pénzt holnapig. Reggel elhozzuk róla az elismervényt.

A vacsorán eleinte hideg volt a hangulat. Hiába, Szapronczay és Zombory olyan lelkimegrázkódások után ültek asztalhoz, hogy tőlük vidám, derült kedélyt senki sem várhatott. Ezt észrevette Kapás és örült e mély lelki meghatottságnak. A szórakoztató szerepét ő vette át s kellemes modorával ki tudta tölteni a társalgásban beálló hézagokat. Általános kívánságra azután röviden elmondta hazaérkezésének történetét.

Szapronczay észrevette, hogy Kapás nagyon is megtizedelte az érdekes részleteket s amikor vacsora után elbúcsúztak a fiúktól, karonfogta Kapást s szapora kérdéseivel kitudakolta az ügy összes részleteit.

Egy órai séta után elbúcsúztak egymástól. Zernőy megmámorosodott lélekkel ment föl szobájába. Levélpapírost vett s fűrge irással levelet írt édesanyjának.

«Édes jó anyám!

A késő éjszakai óra hallgató csöndjében írom ezt a levelet. Hangosan dobogó szívem hajt rá. Ha valaha boldog voltam, ma az vagyok! Ezt a boldogságomat akarom megosztani édesanyammal. A tévelygés útján járt fiú, ma már a jó út boldog pihenő-

jéről keltezi ezt a levelet. Édes jó anyam, milyen gyönyörűség jó embernek lenni! Az én szakgatott, indulatokkal teljes soraimból csak az édesanyai szív érezheti ki a boldogságnak teljességét.

Végre mindennel rendbejöttem! Adósságaim kifizetve. Könnyelműségemnek útját vágтам a szorgalmas munkával, melynek szép eredményéért édesanyám megbocsátó csókját kérem majd jutalmul.

Nekem a munka ma már gyönyörűség! Tanulmányaimat szenvedélyesen szeretem s nagyot néz jó anyácskám, ha azt írom meg, hogy maholnap önmérséklésre lesz szükségem. A fáradtság ernyedt perceiben megnyugodott, becsületes szívvel ölelem át édesatyám soha el nem homályosuló emlékét. Ő a munka, a tiszta, szép élet embere volt. Én a fia vagyok! Lássá, édesanyám, ez a könnycsepp, mely idehullott: a szívem mélyéből fakadt.

S ha ma tiszta öntudattal repülhet lelkem e levél szárnyain anyácskámhoz, nem szabad megfedkezniem arról a jó lélekről, kinek e nagy Pálfordulásban része volt.

Anyácskám! Kapás Béla holnap hazautazik pár napra. Ha lehajlik jó szívének tiszteletével édes anyám keze felé, tegye fejére kezét és áldja meg, köszönje meg, amit önfeláldozással, a gúny, a meg nem értés, az elzárkózás legyőzése árán velem cselekedett!

A mai nap öröme, hogy egy áldott pillanatban megláttam Béla szívének nagyságát. Kitárult a szívem s a baráti szeretet soha el nem muló érzésével zárta őt magába. Anyám, ilyen ember akarok lenni! Ilyen jó, ilyen nemes, ilyen megbocsátó, ilyen igazán hite szerint élő keresztény!

De minden dicséretnél többet beszélnek az ő nagy sikerei.

Bélát professzora kivitte Párisba, hogy a világkiállítás magyar pavillonjának berendezésénél segítő társa legyen. A munka felében kapta Kapás tanára a sürgöny értesítést, hogy a miniszterelnök-

ség dísztermének butorzatára kiírt pályázat első díját Kapás Béla, az intézet negyedéves növendéke nyerte meg. A professzor el nem árulta Kapásnak a hírt. Sürgönyileg kérte a pályázat fotografiáit. A magyar pavillon munkálatait sűrűn látogatta egy francia gyáros. A magyar iparművészet óriási haladása, formai szépségei, gondolati gazdagsága megejtették, s egy napon azt az óhaját fejezte ki a professzor előtt, hogy szeretne egy eredeti tehetségű magyar iparművészt önálló munkakörrel s dús javadalmazással alkalmazni vállalatában. A professzor, amint később Bélának elmondta: ő reá gondolt. De Béla még növendék volt. Kapóra jött éppen a pályázat sikere. A fotografiákkal együtt megjöttek az újságok, s az egyik tanár levele. A siker művészeti körökben forradalmat támasztott. A szaklapok a legszélsőbb elragadtatás hangján üdvözölték Kapásban a stílt-teremtő magyar iparművészt. De iskolás volta a felnőtt művészekben irigyet támasztott, s felvetette a kivétel kérdését. Az öreg professzor a fotografiákkal kocsiba ült, s a gyáros lakására hajtatott. A gyáros még ugyanabban az órában felkereste Kapást a pavillon munkálatai közt, s megtette előtte fényes ajánlatát. Béla — amint elmesélte — beleszédült ebbe a kitüntetésbe, s miután megkötötték a szerződést, csak azután értesült a maga nagy sikeréről. «Majd agyonütött a boldogság» — jegyezte meg az ő tréfásan komoly modorában. «Édes Pisti, ha tudná milyen körülmények közt készült ez a pályázat?! A tervek zsongása közben kaptam Piroska levele útján a hírt édes atyja haláláról. Ön megérti, hogy mí volt nekem az ön atyja, az ön családja? És abban a levélben a maga titkos, diákos zülléséről is fájdalmas szavakkal, bizonyára sírva emlékezett meg Piroska. A fájdalom napokig szorította a torkomat. El nem mondhatom ezt a lelki állapotot. Igazán megsirattam mindnyájukat és főképen magát, s ne értsen félre — Piroskát, aki atyját, s önt siratta. Azután titokzatos, a lélek mélyéről fakadó erők visszaadták nyugodt életérzésemet. Újra munkához fogtam».

Anyuskám! Tudja, hogy Kapás nagy elhatározását, amellyel iparos pályára lépett, a mi városunk kicsinyes társadalma nem értette meg. Kívülünk igen kevesen voltak, akik őt méltányolták, szerették. Ma, amikor Kapást a kitüntetések elárasztották, s bizony alaposan kinőtt a mi kis városunk méreteiből, szerezzük meg neki az elégtételt.

E levelemet juttassa anyácskám Tipray tanár úr kezei közé, s kérje meg őt, hogy a helyi sajtóban készítsen szíves fogadtatást Béla számára. Legyen büszke az a város arra a fiára, kinek merész, érdekes lépését kétkedéssel, lekicsinyléssel fogadta.

Kapás a jövő embere!

Piroskának mondja meg anyácskám, hogy Kapást most már én nemcsak tisztelem, hanem szeretem is. Sőt nagyobb csodák is történnek hamarosan. Akik gyűlölték, felmagasztalják! Ez titokzatos beszéd, de nagy-nagy jelentősége van! A beavatottak beszélni fognak róla. A könnyek felszáradásának édes anyám is tanuja lesz.

Piroskát anyácskámmal együtt csókolja ezerszer

rossz fiúk.

Zernőy Pista.»

